

Oon tässä, juttele mun kaa!

0–3-vuotiaiden esikielellisen ja varhaisen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Hyvinvointiosaamisen yksikkö, sosiaalialan koulutus

Syksy 2018

Mirva Kylmäkorpi

Sosiaalialan koulutus
Visamäki

Tekijä	Mirva Kylmäkorpi	Vuosi 2018
Työn nimi	Oon tässä, juttele mun kaa! – 0–3-vuotiaiden esikielellisen ja varhaisen kielenkehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	
Työn ohjaaja	Saija Silvennoinen	

TIIVISTELMÄ

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa materiaali 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Materiaalin nimeksi tuli Juttele mun kaa!. Materiaali sisältää tietoa kielenkehityksestä ja sen tukemisesta. Lisäksi Juttele mun kaa! sisältää 15 keskustelua tukevaa kuvakorttia. Jokaisella kuvakortilla on jokin kielenkehityksen osa-alueeseen liittyvä tavoite, kuten sijapäätteiden harjoittelu tai lauseiden muodostaminen.

Materiaalin tuottamista varten tehtiin pienimuotoinen laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin haastattelemalla päiväkotia Hiidenkiven varhaiskasvattajia ja analysoitiin teemoittelemalla. Tutkimus osoitti, että materiaalin tulee olla helppokäyttöinen, nykyaikainen ja soveltua kielen kehityksen eri vaiheisiin. Materiaali suunniteltiin saatuihin tuloksiin, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2016) ja teoriakirjallisuuteen pohjaten.

Ensisijaisesti materiaalin tavoitteena oli soveltua päiväkotia Hiidenkivelle. Lisäksi materiaalin tavoitteena oli innostaa varhaiskasvattajia ja lapsia keskustelemaan, antaa varhaiskasvattajille lisätietoa ja välineitä lähteä tietoisesti työstämään kielen kehitystä tukevia toimintatapoja sekä toimia yhtenä tapana toteuttaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) Kielen rikas maailma -oppimisympäristön Kielen ymmärtämisen taidot -osa-alueen tehtäviä.

Opinnäytetyön teoriaperusta koostettiin tukemaan materiaalin toteutusta. Teoriaperustassa kuvattiin 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehitystä sekä sen tukemista varhaiskasvatuksessa. Kielenkehitystä tukevia, pääosin vuorovaikutuksellisia toimintatapoja tarkasteltiin yleisesti sekä eri ikävaiheisiin liittyen. Lisäksi käsiteltiin mobiililaitteiden sekä puhetta korvaavien ja tukevien menetelmien käyttöä kielenkehityksen tukemisessa.

Avainsanat kielellinen kehitys, 0–3-vuotiaat, varhaiskasvatus, kuvakortit
Sivut 88 sivua, joista liitteitä 46 sivua

Social services
Visamäki

Author	Mirva Kylmäkorpi	Year 2018
Subject	I'm here, talk with me! – Supporting 0-3 year old children's language development in early childhood education	
Supervisor	Saija Silvennoinen	

ABSTRACT

The purpose of this practice-based Bachelor's thesis was to produce material for supporting 0-3-year-old children's language development in early childhood education. Material is named Talk with me!. The produced material consists information about language development in children aged 0–3 and different ways to support language development. In addition Talk with me! consist a set of picture cards. It includes 15 cards, each of which is planned to support one specific part of language development.

To produce the material, a small-scale qualitative survey was carried out. The data, which were collected by interviewing early childhood educators working in Hiidenkivi day care center, were analyzed by thematizing. The results indicate that the material should be user-friendly, up-to-date and suitable for supporting different stages of language development. The material was planned according to the results of the study, the National Curriculum Guidelines for Early Childhood Education and Care 2016 and literature review.

The primary aim was that the material would be appropriate for Hiidenkivi day care centre. Moreover, the aims for the material were to inspire conversation, give information and tools for the early childhood educators to work ways to support language development and be a means of enhancing language comprehension in accordance with the National Curriculum Guidelines for Early Childhood Education and Care 2016.

The theoretical background of the thesis supports the production of the material. The theoretical basis describes language development in children aged 0–3 and ways of supporting it in early childhood education. In addition, the theoretical background describes the use of mobile devices as well as augmentative and alternative communication methods in order to support language development.

Keywords language development, 0–3-year old children, early childhood education, picture cards
Pages 88 pages including appendices 46 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	0–3-VUOTIAIDEN LASTEN KIELENKEHITYS	3
2.1	Esikielellinen kehitys	3
2.2	Varhainen kielenkehitys.....	5
3	PIENTEN LASTEN KIELENKEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	7
3.1	Varhaiskasvatus.....	7
3.2	Varhaiskasvatuslaki	8
3.3	Varhaiskasvatussuunnitelma ja kielenkehityksen tukemisen linjaukset	9
3.4	0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen päiväkodissa	10
3.4.1	0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen	10
3.4.2	Puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät	12
3.4.3	Mobiililaitteiden käyttö kielenkehityksen tukemisessä	13
3.5	Aiempiä toiminnallisia opinnäytetöitä lasten kielenkehityksen tukemisestä varhaiskasvatuksessa.....	14
4	TUTKIMUKSELLINEN SELVITYS PRODUKTIN ALKUKARTOITUKSENA	15
4.1	Opinnäytetyön tutkimustehtävä ja tavoitteet	15
4.2	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	16
4.3	Aineiston analysointi.....	16
4.4	Haastatteluiden tulokset.....	17
4.4.1	Millainen materiaali soveltuu parhaiten henkilökunnan päivittäiseen käyttöön?	17
4.4.2	Millainen materiaali tukee päiväkodin lasten kielenkehitystä?.....	19
4.4.3	Minkälaisia työtapoja ja – menetelmiä päiväkodissa on jo käytössä?..	20
5	OON TÄSSÄ, JUTTELE MUN KAA! – MATERIAALI.....	21
5.1	Kuvakortit	22
5.2	Kuvakorttien apukysymykset	26
5.3	Materiaalin teoriaosuus	27
6	MITEN OPINNÄYTETYÖ TEHTIIN?	29
6.1	Opinnäytetyön prosessikuvaus	29
6.2	Juttele mun kaa! -materiaalin toteutus	32
7	POHDINTA.....	34
7.1	Tavoitteiden toteutuminen	34
7.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	36
7.3	Jatkotutkimusaiheet.....	38
7.4	Reflektio	38
	LÄHTEET	40

Liitteet

- Liite 1 Haastattelulomake
- Liite 2 Kuvakorttisarjojen suunnitelma
- Liite 3 Palautelomake
- Liite 4 Juttele mun kaa! Materiaali 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemiseen varhaiskasvatuksessa

Kuvat ja kuviot

- Kuvio 1 Teemat ja alateemat
- Kuva 1 Juttele mun kaa! -materiaalin sisällysluettelo
- Kuva 2 Valmiit kortit
- Kuva 3 Kuvakortti 1, onomatopoeettiset sanat
- Kuva 4 Kuvakortti 1, apukysymykset
- Kuva 4 Sivun Juttele mun kaa! -materiaalista

1 JOHDANTO

Kielellä on kokonaisvaltainen vaikutus elämään, sillä kieli määrittelee ihmisen identiteettiä ja persoonaa. Kun lapsi oppii puhumaan, hänen mahdollisuudet ilmaista tunteita, ajatuksia, tarpeita ja toiveita laajentuvat. (Laakso 2014, 30.) Kieli toimii välineenä muun muassa uusien asioiden oppimiseen ja tapahtumien jäsentämiseen. Lapsen kohtaaminen sekä yhteiset hetket ja keskustelut hänen kanssaan ovat kielenkehityksen kannalta tärkeitä. (Lyytinen 2014, 51, 66–68.) Kasvattajan hymy, avoin syli, kiitos ja kannustus edistävät kaikkea lapsen kehitystä. Tärkeää on olla läsnä. (Koivunen 2009, 5.) Opinnäytetyön nimenä toimiva lause, ”Oon tässä, juttele mun kaa!”, ei ole sitaatti, vaan opinnäytetyön keskeinen ajatus.

Opinnäytetyön aiheena on 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehitys ja sen tukeminen. Aihe on lähtöisin tekijän omasta kiinnostuksesta pienten lasten kanssa työskentelyyn. Lisäksi kielenkehitys ja sen tukeminen on tärkeä sekä ajankohtainen aihe. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muuttuivat suosituksesta kansalliseksi normiksi (Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat n.d.). Asiakirjassa on asetettu varhaiskasvatuksen yhdeksi tehtäväksi vahvistaa kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä (OPH 2016, 40).

Opinnäytetyön työelämäyhteytenä on päiväkoti Hiidenkivi. Se on pieni, yhdistyksen ylläpitämä päiväkoti Tampereella, joka on ollut toiminnassa yli 20 vuotta. Toiminta perustuu kuvataide- ja musiikkikasvatukseen. Päiväkodissa toimii kaksi sisarusryhmää, joissa on 1–5-vuotiaita lapsia. Hiidenkiven toiminta-ajatuksena on tarjota lapsille kodinomaisen kasvu- ja oppimisympäristö. Toiminnan lähtökohtana on lapsesta lähtevä luovuus ja hänen oma halu toteuttaa itseään. Lapsia kannustetaan rohkeaan itsensä ilmaisuun.

Opinnäytetyö on toiminnallinen ja sen tarkoitus on tuottaa materiaali 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemiseen Hiidenkiven päiväkodin ja varhaiskasvatuskentän käyttöön. Produktissa keskitytään tavanomaisesti etenevään kielenkehitykseen ja sen tukemiseen. Materiaalia ei ole tarkoitettu puheterapeuttiseksi, vaan lähtökohtana on arjen toiminta. Opinnäytetyöraportin teoriaperusta rakennetaan tukemaan produktin toteutusta. Siinä käsitellään 0–3-vuotiaiden lasten tavanomaisesti etenevää kielenkehitystä sekä sen tukemista varhaiskasvatuksessa.

Materiaalilla on neljä tavoitetta. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Hiidenkiven päiväkodin kanssa, joten ensimmäisenä tavoitteena on soveltua Hiidenkiven tarpeisiin sekä sopia sen varhaiskasvattajien käyttöön. Tätä tavoitetta varten päiväkodissa tehdään tutkimuksellinen selvitys haastatteleamalla varhaiskasvattajia. Kerätyn aineiston perusteella päätetään tuotettavan materiaalin lähtökohdat ja osa sisällöistä. Kolme seuraavaa tavoitetta koskevat yleisesti varhaiskasvatustoimintaa, sillä materiaalin on tarkoitus olla käytettävissä myös muissa päiväkodeissa.

Materiaalin toinen tavoite on innostaa varhaiskasvattajia ja lapsia keskustelemaan ja tukea varhaiskasvattajia keskustelun jatkamisessa. Tätä tavoitetta varten kuvakorttien aiheet pyritään tekemään lapsia kiinnostaviksi ja kuvien taakse laaditaan kuviin liittyviä apukysymyksiä. Kolmas tavoite on toimia yhtenä tapana toteuttaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) Kielen rikas maailma -oppimisalueen Kielen ymmärtämisen taidot -osa-alueen tehtäviä. Osa-alue painottaa sanallistamista ja keskustelua (OPH 2016, 41), joten kuvakorttien tulokulmaksi valitaan keskustelun edistäminen. Lisäksi materiaalin teoriaosuuteen lisätään erilaisia tehtävien toteuttamista tukevia sisältöjä. Neljäntenä tavoitteena on antaa varhaiskasvattajille lisätietoa ja välineitä lähteä tietoisesti työstämään kielen kehitystä tukevia toimintatapoja. Tavoitteen toteutumiseksi materiaaliin tuotetaan monipuolisesti esikielellistä ja varhaista kielen kehitystä tukevia sisältöjä.

2 0–3-VUOTIAIDEN LASTEN KIELENKEHITYS

Ensimmäisten kolmen elinvuoden aikana lapsen kieli kehittyy valtavasti: vastasyntyneen epämukavasta olostä kertova itku muuttuu oppimisen myötä kolmevuotiaan kertovaan puheeseen. Kielenkehitys on prosessi, jonka aikana lapsi oppii ymmärtämään, puhumaan ja käyttämään ympäristönsä kieltä (Laakso 2014, 30).

Kehitykseen ovat osallisena esimerkiksi biologiset käyttäytymispiirteet. Ne ohjaavat vuorovaikutuksen muodostumista vastasyntyneen ja tämän vanhempien välille. Jo vastasyntynyt kykenee esimerkiksi jäljittelemään ilmeitä, ja aikuisten sosiaalinen käyttäytyminen mukautuu ajattelematta vastaamaan vauvan tarpeita. (Laakso 2014, 25–26.) Lisäksi aivojen kypsyminen on edellytys kielen kehittymiselle. Vuorovaikutuksessa ympäristöönsä lapsi kuitenkin varsinaisesti oppii kielen käytön ja sen perusrakenteet eli äänteet, sanat ja lauseet. Vuorovaikutuksessa oppiminen tarkoittaa, että asia joko opetetaan lapselle tai lapsi oppii asian havainnoimalla muiden toimintaa. (Lyytinen 2014, 51–52; Launonen 2007, 31.)

Tässä luvussa on tarkasteltu 0–3-vuotiaiden lasten kielen oppimisen prosessia eli esikielellistä ja varhaista kielenkehityksen vaihetta syntymästä nelivuotissyntymäpäivään. Prosessi on kuvattu alusta asti, vaikka lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen aikaisintaan 9 kuukauden ikäisinä. Lapsi oppii kaikissa kielenkehityksen vaiheissa asioita, jotka ovat merkityksellisiä myöhemmissä vaiheissa (Launonen 2007, 8).

2.1 Esikielellinen kehitys

Esikielellinen kehitys tarkoittaa lapsen kielenkehityksen vaihetta, jossa lapsi ei vielä käytä viestintäänsä pääasiallisesti puhuttua kieltä. Esikielellinen kehitys jaetaan kolmeen vaiheeseen. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan ei-tavoitteelliseksi vaiheeksi ja se kestää vastasyntyneestä puolivuotiaaksi. Tämän jälkeen alkaa tavoitteellinen vaihe, joka jatkuu noin 1,5 vuoden ikään. Kolmas vaihe ajoittuu päällekkäin toisen vaiheen kanssa alkaen noin vuoden ikäisenä. Tämä viimeinen vaihe on siirtymävaihe, jossa lapsi viestii käyttäen esikielellisiä viestintäkeinoja, mutta harjoittelee ensimmäisiä sanojaan. (Laakso 2014, 31–33.)

Jo vastasyntyneellä on valmiuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Alkuun vauvan viestintä saa merkityksensä ympäristöltään eli lapsen läheiset ihmiset tulkitsevat hänen viestejään ja toimivat tulkintojensa mukaisesti. (Laakso 2014, 23–25.) Kahden kuukauden iässä opittu katsekontakti on ensimmäinen keino, jolla lapsi voi viestiä vastavuoroisesti muiden kanssa (Launonen 2007, 26). Elämänsä ensimmäisten kuukausien aikana lapsi opettelee vuorovaikutukseen tarvittavia perustaitoja, kuten ymmärtämään toisten eleitä ja ilmeitä sekä omia tunteitaan ja viestimään niistä. Tunteet ovat vuorovaikutuksen pääsisältö, kunnes lapsi noin puolivuotiaana kiinnostuu ympäristöstään. (Laakso 2014, 32.)

Lapsen suuntautuminen ympäristöön aloittaa tavoitteellisen viestinnän vaiheen. Vaiheen alussa lapsi suuntautuu ympäristöönsä ja oppii seuraamaan aikuisen katsetta. (Laakso 2014, 32.) Ensimmäiset jaetun tarkkaavaisuuden hetket tapahtuvat aikuisen aloitteesta. Lapsi ottaa vähitellen vuorovaikutuksessa aktiivisempaa roolia ja käyttää monipuolisesti esikielellisiä viestintäkeinoja ennen puhutun kielen oppimista. (Launonen 2007, 42–43.) Lapsi äänтелеe ja joteltelee sekä käyttää kehonkieltä, eli eleitä ja ilmeitä. Jokeltelulla tarkoitetaan konsonantin ja vokaalin sisältävien tavujen ääntelyä, esimerkiksi dädä, mama. Jokeltelu ei alkuvaiheessa tarkoita mitään, mutta koska tavusarjat muistuttavat puhuttua kieltä, aikuisten on helppo antaa jokeltelulle merkityksiä. Merkityksien antaminen tukee lasta ymmärtämään sanan ja asian välisen yhteyden. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012a, 73; Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012b, 76.) Jokeltelun tulkitseminen keskusteluksi lisää lapselle puhumista, mikä edistää kielenkehitystä. Jokeltelun ja muiden esikielellisten viestintäkeinojen avulla lapsi voi jakaa tarkkaavaisuutensa kohteen, vaikuttaa ympäristöönsä ja tavoitella huomiota. (Laakso 2014, 33, 35.)

8-11 kuukauden ikäisenä lapsi oppii antamaan ja ottamaan esineitä (Laakso 2014, 32). Tämä on merkittävä muutos vuorovaikutuksessa, koska antamalla esineen aikuiselle, lapsi omasta aloitteestaan jakaa tarkkaavaisuutensa kohteen. Lapsi on oivaltanut, että asiat ja kokemukset voi jakaa toisen ihmisen kanssa. (Launonen 2007, 35.) Lapsen taito jakaa oma huomion kohteensa ja suunnata toisten tarkkaavaisuutta on tärkeä osa lapsen kielellistä kehitystä (Laakso 2014, 38).

Kolmas vaihe, eli siirtymä varhaisen kielenkehityksen vaiheeseen, alkaa hieman alle vuoden ikäisenä. Lapsi alkaa ymmärtää puhetta ja pian tämän jälkeen hän oppii käyttämään viestinnässään elekieltä (Lyytinen 2014, 54). Viestintään käytettyjä eleitä kutsutaan kommunikoiviksi eleiksi ja lapsi käyttää niitä ilmaistakseen itseään (Laakso 2014, 36). Kommunikoivien eleiden käyttö vaatii lapselta kaksisuuntaisen viestinnän osaamista. Kaksisuuntainen viestintä tarkoittaa viestintää, jossa aikuisen tulkintojen sijaan lapsi tarvittaessa tarkentaa itse viestejään. Kaksisuuntaisen viestinnän taidon kehittymisen myötä lapsesta tulee yhä tasavertaisempi osapuoli vuorovaikutuksessa. (Launonen 2007, 35.) Ensimmäisiä kommunikoivia eleitä ovat osoittaminen, tavoittelu, vilkuttaminen ja käsien ylös nostaminen sylin tarpeen ilmaisemiseksi. Lapsella on ainakin kahdenlaisia kommunikoivia eleitä: pyytäviä ja käskeviä eleitä sekä esittäviä eleitä. Esittävät eleet ovat sosiaalisia eleitä, joissa päämääränä on tarkkaavaisuuden kohteen jakaminen. (Laakso 2014, 36; 40.)

Kommunikoivat eleet tukevat siirtymää esikielellisestä kehityksestä varhaiseen kielenkehitykseen (Launonen 2007, 42). Siirtymävaihe alkaa noin 12 kuukauden ikäisenä ja kestää 24 kuukauden ikään. Vaiheelle on tyypillistä että esikielellinen ja kielellinen kommunikaatio esiintyvät rinnakkain. (Laakso 2014, 33.) Kun kielenkehitys etenee tavanomaisesti, lapsi sanoo ensimmäiset sanansa aikaisintaan hieman alle yksivuotiaana ja viimeistään puolitoistavuotiaana. Keskimäärin 1,5 vuoden ikäinen osaa tuottaa 50 sanaa. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012c, 85.) Tämän ikäiselle lapselle kommunikoivat eleet ovat vielä pääasiallinen keino ilmaista itseään ja eleiden avulla lapsi laajentaa sanallista ilmaisuaan (Launonen 2007, 42).

Vähitellen puhuttu kieli syrjäyttää esikielelliset viestintäkeinot ensisijaisena kommunikointitapana, mutta ne jäävät pysyväksi osaksi lapsen persoonaa ja tiedostamatonta

viestintää (Laakso 2014, 33). Ellei lapsi osaisi näitä vuorovaikutustaitoja, jotka on opinut ennen puhumaan oppimista, hän ei saisi viestejään välitettyä puhumaan opittuun (Launonen 2007, 9).

2.2 Varhainen kielenkehitys

Kun lapsi alkaa keskimäärin kahden vuoden iässä käyttää pääasiallisesti puhuttua kieltä viestintäänsä, esikielellinen kehitys vähitellen päättyy ja varhainen kielenkehitys alkaa (Laakso 2014, 31). Varhainen kielenkehitys jatkuu kouluikään saakka (Lyytinen 2014, 65), mutta tässä kappaleessa on opinnäytetyön kohderyhmän mukaisesti kirjoitettu vain 2- ja 3-vuotiaiden kielenkehityksestä.

Kielessä on eri rakennetasoja, joissa tapahtuu kehitystä yhtäaikaaisesti. Rakennetasoja ovat sanat ja niiden taivutukset eli morfeemit, äänneet eli foneemit sekä lauseet eli syntaksi. (Lyytinen 2014, 52.) Tässä luvussa on kuvattu varhaista kielenkehitystä näiden kolmen rakennetason kautta.

Suomen kielessä on kahdeksan vokaaliäännettä ja kolmetoista konsonanttiäännettä ja ne äännetään samoin kuin kirjoitetaan (Hakamo 2011, 30). Kaksivuotias osaa tuottaa vokaalit pääosin oikein, mutta lapsi saattaa yhdistellä saman tavun kaksi erilaista vokaalia yhdeksi vokaaliksi (esim. tuoli – tooli). 3-vuotiailla vokaalit ääntyvät yleensä jo kokonaan oikein. (Savinainen-Makkonen & Kunnari 2012, 122.) Lähes kaikki kaksivuotiaat osaavat tuottaa konsonantit p, t, k ja n oikein. Kolmivuotiailta puuttuvat enää konsonantit r ja d. (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012d, 101.) Konsonantit, erityisesti kaksi eri konsonanttia peräkkäin, ovat haastavia ja vasta viisivuotiaan odotetaan osaavan ääntää ne oikein (Lyytinen 2014, 54).

Sanaston kehitys normaalisti etenevässä kielenkehityksessä on suuresti vaihtelevaa. Jotkin kaksivuotiaat eivät tuota yhtään puhetta, kun toisilla kaksivuotiailla voi olla käytössään lähemmäs 600 sanaa. Tämän ikäisten ymmärtävä sanasto on tuottavaa suurempi. (Lyytinen 2014, 55). Keskimäärin kaksivuotias tuottaa 250 erilaista sanaa ja kolmevuotias 900 (Holopainen 1994, 13). Alkuun lapsen sanasto koostuu pääosin sanoista, joille on vaikeaa määrittää sanaluokkaa. Sanastossa on esimerkiksi erilaisia ääniä matkivia sanoja (ammuu, hauhau) ja ihmisten nimiä. Kaksi- ja kolmivuotiaiden sanastossa on eniten substantiiveja ja verbejä ja kun sanastossa on noin 100 sanaa, alkaa adjektiivien määrä kasvaa. Viimeisenä sanastoon ilmestyvät partikkelit, pronominit ja apuverbit. (Lyytinen 2014, 56; Kunnari-Savinainen-Makkonen 2012c, 85.)

Kuten eri sanaluokkien ilmestyminen sanastoon, myös sanojen taivutus on yhteydessä sanaston kokoon (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012c, 88). Hallitessaan ensisanat, eli noin 50 ensimmäistä sanaansa, lapsi alkaa taivuttaa niitä. 2–3-vuotiaiden puheelle on tyypillistä virheelliset taivutusmuodot, koska lapsi yleistää oppimiaan taivutussääntöjä virheellisesti. Tämän ikäiset osaavat taivuttaa monikossa (pallot) ja käyttää omistusmuotoa (minun pallo). 2–3-vuotiaat hallitsevat myös sisä- ja ulkopaikallissijat (kaapissa, lattialla, hyllylle) sekä adjektiivien vertailuasteiden perusmuodot (pieni). Osa kolmivuotiaista osaa myös komparatiivimuodot (pienempi). Lapset puhuvat presensissä (tulee) tai imperfektissä (tuli) ja osaavat taivuttaa verbejä persoonamuoto-

doissa (tulen/tulin, tulet/tulit). Lisäksi 2–3-vuotiaat käyttävät puheessaan käskymuotoja (tule). Suomen kielen laajan taivutusjärjestelmän oppiminen vie kauan aikaa ja noin viisivuotias lapsi osaa sen perussäännöt. (Lyytinen 2014, 58–60.)

Kahden vuoden iässä lapsi alkaa muodostaa kaksisanaisia lauseita. Kaksisanaisilla lauseilla ei tarkoiteta kahden sattumanvaraisen sanan yhdistämistä. Yhdistämällä kaksi sanaa lauseeksi, lapsi pyrkii kertomaan jonkin asian muille. (Lyytinen 2014, 56–57). Lapsen usein käyttämiä sanoja kutsutaan ydinsanoiksi. Ne muodostavat lauseytimen, ja niihin liitetään avoimen sanaluokan sanoja lauseen muodostamiseksi. Ydinsanan ja avoimen sanaluokan sanat muodostavat rakenteen, jolle myöhempi lausemuotojen kehitys perustuu. (Holopainen 1994, 12.) Kaksisanaisia lauseita käytetään esimerkiksi esineiden nimeämiseen, toiminnasta kertomiseen tai kieltäytymiseen. Lauserakenteet kehittyvät nopeasti. 3-4 vuotiaat lapset käyttävät jo käsky-, kiello- ja kysymyslauseita. (Lyytinen 2014, 57.)

Jokaisen lapsen kielenkehitys etenee oman yksilöllisen aikataulunsa mukaan eikä lapsen tarvitse opetella kieltä tietoisesti. Myönteiset kokemukset vuorovaikutuksesta edistävät kielenkehitystä. Lapsen halu jakaa asioita ja toimia muiden kanssa lisäävät pyrkimistä kielen käyttöön. (Lyytinen 2014, 51.)

3 PIENTEN LASTEN KIELENKEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Opinnäytetyö on tehty yhteistyössä päiväkotikielen Hiidenkiven kanssa. Tämän vuoksi varhaiskasvatusta on tarkasteltu tässä luvussa päiväkodissa toteutettuna toimintana. Osion alussa on määritelty varhaiskasvatus sisäisen ja ulkoisen toimijan toimesta, minkä jälkeen on perusteltu varhaiskasvatuksen roolia kielenkehityksen tukemisessa. Sisäisellä toimijalla tarkoitetaan tässä luvussa Opetushallitusta ja ulkoisella Organisation for Economic Co-operation and Development -järjestöä. Opinnäytetyön rajaukseksi tässä luvussa on esitelty keskeiset asiat varhaiskasvatusta määrävistä asiakirjoista ja keskitytty pääosin kielenkehitykseen liittyviin asioihin.

Opinnäytetyön aiheena on 0–3-vuotiaiden kielenkehitys ja sen tukeminen, joten luvussa on käsitelty lasten kielenkehityksen tukemista varhaiskasvatuksessa sekä luotu katsaus siihen, mitä varhaiskasvattajat voivat tehdä edistääkseen lasten kielellisiä taitoja. Näiden jälkeen on tarkasteltu millaisia varhaiskasvatukseen sovellettavissa olevia, kaikkia 0–3-vuotiaita lapsia hyödyttäviä, puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä on olemassa. Lopuksi on kirjoitettu mobiililaitteiden käytöstä lasten kielenkehityksen tukemisessa.

Luku keskittyy tavanomaisesti etenevän kielenkehityksen tukemiseen. Mahdolliset haasteet on kuitenkin tärkeää havaita varhaisessa vaiheessa, jotta tarvittavat tukitoimet voidaan aloittaa mahdollisimman aikaisin (Launonen 2007, 49). Tästä syystä luvun 4.4 yhteyteen on kirjoitettu, millaiset asiat antavat aihetta seurata tarkemmin lapsen kielenkehityksen etenemistä.

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslain (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 1 §) mukaan varhaiskasvatus on ”tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka”. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (OPH 2016, 20–21) kasvatus nähdään kulttuurisia arvoja ja tapoja välittävänä toimintana. Kasvatus ohjaa lasta toimimaan eettisesti ja ymmärtämään oman toimintansa vaikutukset. Lapsen kasvua tuetaan siten, että hän oppii esimerkiksi ilmaisemaan mielipiteitään ja käyttämään osaamistaan muiden hyväksi. Opetus puolestaan on toimintaa, joka edistää lapsen oppimista ja pyrkii innostamaan lapsia oppimiseen. Opetuksessa otetaan huomioon lapsen tiedot, taidot ja kiinnostuksen kohteet sekä hyödynnetään lapselle luontaisia tapoja toimia. Hoito on huolehtimista lapsen fyysistä tarpeista. Hoidossa keskeistä on lapsen arvostaminen ja hänestä välittäminen sekä lapsen kokemus ymmärretyksi tulemisesta. (OPH 2016, 20–21.)

Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD, suom. taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö) on asemaltaan vahva järjestö, joka tuottaa tietoa eri yhteiskuntasektoreilta. Järjestö laatii sääntöjä ja suosituksia, joiden tavoitteena on edistää taloudellista kasvua, työllistymistä ja hyvinvointia. (Suomi ja OECD, 2017). OECD on laatinut useampia Starting Strong – raportteja, joissa muun muassa kuvataan jäsenmaiden varhaiskasvatuksen nykytilaa sekä tuodaan esille kehittämiskohteita. Starting Strong II – raportin (OECD 2016, 59–61) mukaan Pohjoismaiden ja Keski-Euroopan varhaiskasvatus on traditioltaan sosiaalipedagoginen. Sosiaalipedagoginen traditio tarkoittaa, että kouluvalmiuksien ja akateemisten taitojen opiskelun sijaan varhaiskasvatuksessa painotetaan yhteisöllisyyttä, kasvatusyhteistyötä ja lapsen kokonaisvaltaisesti huomioon ottavaa kasvatusta. Pohjoismaiden varhaiskasvatuksessa yhdistyvät kasvatusta, opetus ja hoito. (OECD 2016, 59–61.)

Jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on äitiys- tai vanhempainrahakauden päättymisen jälkeen oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 11 a §). Varhaiskasvatuksella voi olla lapsen kasvu- ja kehitykselle myönteisiä vaikutuksia. OECD:n mukaan tutkimukset osoittavat, että laadukas varhaiskasvatus voi edistää lasten kognitiivisia kykyjä ja sosio-emotionaalista kehitystä, tukea elinikäistä oppimista ja vähentää köyhyyttä. Esimerkiksi PISA-tutkimuksissa varhaiskasvatukseen osallistuneilla 15-vuotiailla tulokset olivat parempia kuin niillä ikätovereillaan, jotka eivät olleet osallistuneet varhaiskasvatukseen. (OECD 2017, 33.)

Lasten kielellisiä taitoja vahvistavat esimerkiksi kielellisesti monipuolinen varhaiskasvatusympäristö sekä varhaiskasvattajien tavoitteellinen toiminta. (OPH 2016, 40–41.) Vuorovaikutusta ja kielellistä kehitystä voi myös tukea käyttämällä erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä, kuten kuvia tai viittomia. (Ketonen, Launonen, Ikonen, Salmi, Palmroth, Röman & Mattinen 2014, 203.) Mobiililaitteet puolestaan ovat tuoneet uudenlaisia mahdollisuuksia kehityksen tukemiseen (Irisvik & Utriainen 2017, 104), kuten erilaisia sovelluksia, sähköisiä kirjoja ja digitaalisia kuvia. Irisvikin ja Utraiosen (2017, 109) mukaan mobiililaitteiden tarjoama tuki ja apu ovat yksi parhaista asioista, joita digitalisaatio on tuonut tullessaan.

3.2 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatuslaki määrittelee suomalaisen varhaiskasvatuksen. Laissa säädetään varhaiskasvatuksen toteuttamisesta ja järjestämisestä. Varhaiskasvatuksen järjestäminen on kuntien vastuulla. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodeissa, perhepäiväkodeissa tai muissa varhaiskasvatukselle varatuissa tiloissa, joiden tulee olla asianmukaisia ja ympäristöltään lapsen kehitykselle suotuisia. Lapsiryhmät on muodostettava tarkoituksenmukaisesti ja koulutettua henkilöstöä on oltava riittävästi. Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee huolehtia toiminnan arvioinnista ja tehdä yhteistyötä tarvittavien tahojen kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 1 §, 4 §, 5 §, 5 a §, 6 §, 9 b §, 11 e §.) Varhaiskasvatuksen toteuttamista määrittävät laissa asetetut tavoitteet ja jokaiselle lapselle laadittava varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään yhteistyössä vanhempien kanssa. Toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa on lisäksi säännöllisesti mahdollistettava lapsen ja hänen vanhempiensa osallisuus. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 2 a §, 7 a §, 7 b §.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteina on muun muassa edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä ja tukea oppimisen edellytyksiä (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 § 2.1, § 2.2). Kielenkehitys on tärkeä osa lapsen kehitystä ja perusta myöhemmälle oppimiselle (Hakamo 2011, 56). Tavoitteena on myös kehittää lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja (L 508/2015 § 2.10). Kielelliset taidot ovat keino vuorovaikuttaa: kielen, joko eleiden tai puheen, avulla lapsi voi jakaa tunteitaan, ilmaista omia ajatuksiaan ja vaikuttaa toisiin ihmisiin (Laakso 2014, 30).

3.3 Varhaiskasvatussuunnitelma ja kielenkehityksen tukemisen linjaukset

Varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona toimii Opetushallitus (L564/2016 1 §). Opetushallitus laatii varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Se on velvoittava, varhaiskasvatuslakiin perustuva asiakirja, joka määrää varhaiskasvatuksen toteuttamisesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on määritetty muun muassa varhaiskasvatuksen arvoperusta ja toimintakulttuuri sekä asetettu toiminnalle sen pedagogiset viitekehitykset. (OPH 2016, 8.)

Varhaiskasvatuksessa lapsuudella on itseisarvo. Se tarkoittaa, että jokainen lapsi on arvokas. Lapsella on oikeus toimia omana itsenään ja yhteisönsä jäsenenä: saada sanoa, tulla kuulluksi ja vaikuttaa niillä ilmaisun tavoilla, joita hänellä on. Elämää ja ihmisoikeuksia kunnioitetaan eikä ihmisarvoa loukata. Henkilöstö ohjaa lapsia keskustelemaan ihmisyyteen liittyvistä arvoista ja ihanteista, kuten totuudesta, hyvydestä, kauneudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Myös demokraattisen yhteiskunnan arvot, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus, näkyvät varhaiskasvatuksessa. Lisäksi lapsilla on oikeus leikkiä ja oppia leikkien, saada kokea oma perheensä arvokkaaksi ja rakentaa identiteettiään omista lähtökohdistaan käsin. (OPH 2016, 19.)

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin keskiössä on ajatus oppivasta yhteisöstä. Oppivassa yhteisössä henkilöstö ja lapset toimivat dialogisessa vuorovaikutuksessa. Asioita opitaan yhdessä ja toisilta kunnioittavassa ja rohkaisevassa ilmapiirissä. Itsearviointi ja toiminnan jatkuva kehittäminen on tärkeää. Toimintakulttuurissa kannustetaan leikkiin ja tehdään sille tilaa. Henkilöstö leikkii yhdessä lasten kanssa ja kannustaa lapsia mielikuvituksellisuuteen, luovuuteen ja itsensä ilmaisuun sekä vaalii lasten ystävyyssuhteita. (OPH 2016, 29–30.)

Vuorovaikutus ja kielitietoisuus on arvoperustan lisäksi tuotu keskeisiksi asioiksi myös toimintakulttuurissa. Kasvatusyhteistyö perustuu vuorovaikutukselle, jossa arvostetaan ja kunnioitetaan vanhempien näkemyksiä ja aloitteita. Lapsia kannustetaan hyvään vuorovaikutukseen. Kielet ovat varhaiskasvatuksessa jatkuvasti läsnä. Lapset muun muassa vuorovaikuttavat, oppivat ja rakentavat identiteettiään kielen kautta. Henkilöstö toimii lasten kielellisinä malleina. (OPH 2016, 29–30.)

Oppimisen alueet kuvaavat toiminnan keskeisiä pedagogisia sisältöjä. Kielten rikas maailma on yksi viidestä oppimisalueesta ja sisältää kuusi osa-alueita: vuorovaikutus, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielellinen muisti ja sanavaranto sekä kielitietoisuus. Lasten kielen ymmärtämisen taitoja, kielellistä muistia ja sanavarantoa tukevat mallintaminen, keskusteleminen sekä asioiden pohtiminen yhdessä. Sanallistaminen sekä kuvailevan kielen käyttö rikastavat lasten sanavarastoa. Tarvittaessa voi käyttää puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä. Kielen käyttötaitoja edistää kertomisen ja selittämisen sekä sosiaalisten sääntöjen harjoittelu. Lasten kanssa voidaan myös pohtia sanojen merkityksiä. Puheen tuottamisen taitoja edistää lapsien rohkaiseminen keskusteluihin erilaisten ihmisten kanssa. Monipuolinen keskustelu auttaa lasta käyttämään kieltä. (OPH 2016, 40–41.)

3.4 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen päiväkodissa

0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen näyttäytyy tärkeänä. Kieli on lapselle väline monenlaiseen toimintaan: esimerkiksi oppimiseen, omien ajatusten kertomiseen ja tunteiden jakamiseen (Lyytinen 2014, 51). Kielellisesti vahvat lapset saavat kielellisesti hitaammin kehittyviä vertaisiaan helpommin tukea kielelliseen kehittymiseensä, koska aikuiset vuorovaikuttavat heidän kanssaan enemmän ja laajentavat näin heidän oppimismahdollisuuksiaan. Epäselvästi puhuvalle lapselle saatetaan vastata ymmärtämisvaikeuksien vuoksi suurpiirteisesti, vaikka hän tarvitsisi selkeää kielellistä mallintamista. (Launonen 2007, 46, 55.) Erityisesti silloin, kun lapsella on kielenkehitykseen liittyviä riskitekijöitä, on hyvä tarkastella vuorovaikutustapoja, sillä niihin tehdyt tarvittavat muutokset saattavat estää ongelmien kasautumista (Laakso 2014, 30).

Tässä luvussa on kuvattu ikäryhmittäin esimerkkejä tavoista, joiden avulla varhaiskasvattajat voivat tukea 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehitystä. Pääpaino luvussa on aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kanssakäymistä toisten ihmisten kanssa. Se rakentuu sanallisista ja sanattomista viesteistä. Sanattomia viestejä ovat esimerkiksi eleet, ilmeet ja äänensävyt. (Launonen 2007, 6–7.)

Vuorovaikutuksessa on merkityksellistä ottaa katsekontakti. Sen avulla varhaiskasvattaja viestii lapselle, että kuuntelee lasta ja pitää hänen asiaansa tärkeänä (Koivunen 2009, 32.) Rohkaisu ja kannustaminen tukevat kielenkehitystä lisäämällä lapsen luottamusta omiin kykyihinsä vuorovaikuttaa. Kielenkehitystä tukevassa vuorovaikutuksessa aikuinen esimerkiksi sovittaa oman puheensa lapsen taitoihin, nimeää asioita ja sanoittaa tunteita. Omalla puheellaan aikuinen mallintaa oikeaoppista ääntämistä ja lauseenmuodostusta (Aro & Siiskonen 2014, 188–191.) Kielenkehitystä tukeva puhe on riittävän hidasta ja selkeästi äännettyä, hyvää äidinkieltä. Esimerkiksi lapsen kysymyksiin vastataan oikein ja yksittäisten sanojen sijaan puheessa käytetään lauseita. (Hakamo 2011, 27.)

3.4.1 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen

Osa lapsista tulee varhaiskasvatukseen jo alle vuoden ikäisenä. Tässä iässä lapsi oppii, että hän voi jakaa mielenkiinnon kohteensa aikuisen kanssa ja keskustella siitä. Alle

vuoden ikäisen lapsen kielen kehitystä tukee, kun hänen pyrkimyksiinsä vuorovaikuttaa vastataan. Lapsi ei todennäköisesti tuota lainkaan puhetta, tai tuottaa sitä vain vähän, mutta kielen kehitystä tukee, kun jokelteluun vastataan kuin oikeaan puheeseen. Se opettaa keskusteluissa tarvittavaa vuorottelun taitoa ja antaa lapselle mahdollisuuden vastata. Vuorotteleva keskustelutyö kehittää lapsen tarkkaavaisuutta ja vastaanottokykyä. Keskeisintä esikielellisen kielenkehityksen tukemisessa onkin lämmin ja vastavuoroinen vuorovaikutus. (Woolfson 2003, 62; Laakso 2014, 45–47.)

Jokeltelun tulkinta ja sanallistaminen antavat lapselle kokemuksen kuulluksi tulemisesta, mikä lisää lapsen halua vuorovaikuttaa (Woolfson 2004, 62–63). Lapsen tarkkaavaisuuden kohteen huomiointi ja sanallistaminen vähentävät lapsen kuormittumista ja edistävät kielen oppimista (Laakso 2014, 47). Lisäksi lapselle voi laulaa, lorutella ja lukea satuja. Lorut ja laulut loppuriimeineen kehittävät lapsen äänteiden erottelukykä. Sadut herättelevät lapsen kiinnostusta puhuttuun kieleen. (Woolfson 2003, 62–63.) Jos vuoden ikäinen lapsi ei ole kiinnostunut ympäristöstä, hän ei pyri vuorovaikutukseen tai hänen jokeltelunsa on vähäistä tai yksipuolista, on hyvä seurata lapsen kielenkehitystä tarkemmin (Siiskonen, Aro & Lyytinen, 2014, 131).

1-1,5 vuotiaan lapsen kielenkehitystä tukee esimerkiksi vertailun, kehonosien nimien ja mieleenpalauttamisen harjoittelu (Woolfson 2003, 74). Tämän ikäisen lapsen kanssa mieleenpalauttamista, eli nimeämistä, voidaan harjoitella yleisellä tasolla, esimerkiksi muistelemalla kuvissa olevien esineiden ja asioiden nimiä. Oikean sanan hakemista voi helpottaa antamalla lapselle esinettä tai asiaa kuvaavia vihjeitä. (Ketonen ym. 2014 218–220.) Lasta voi kannustaa iloitsemalla hänen kanssaan kielenkehityksellisistä edistysaskeleista, kuten uusista sanoista. Kielenkehityksen näkökulmasta lapsi hyöttyy vertaisryhmästä, sillä hän oppii muita lapsia tarkkailemalla sanatonta viestintää ja uusia tapoja ilmaista itseään. (Woolfson 2003, 74.) Jos 1,5 vuotiaalla lapsella ei ole vuorovaikutuksellisia eleitä, hän ei käytä lainkaan sanoja tai hän ei vaikuta ymmärtävän puhetta, on hyvä seurata lapsen kielenkehitystä tarkemmin (Siiskonen, Aro & Lyytinen, 2014, 131).

Toista ikävuotta lähestyvän lapsen kielenkehitystä voi tukea rohkaisemalla häntä puhumaan. Lapselle on tärkeää antaa aikaa järjestellä sanansa ja puhua omassa tahdissaan. Tämän ikäisen lapsen puheessa on paljon virheitä, mutta niiden korjaamiseksi ei tarvitse keskeyttää lapsen puhetta. (Woolfson 2003, 86.) Lapsen lauseet voi kuitenkin toistaa kieliopillisesti oikeassa muodossa (Ketonen ym. 2014, 221). Kertomistaitoja voi harjoitella esimerkiksi muistelemalla menneitä tapahtumia. Muistellessa tapahtumia aikuinen voi yhdistää lapsen yksittäisiä muistikuvia ja kannustaa lasta jatkamaan kertomustaan. (Lyytinen 2014, 63.)

Parivuotiaan lapsen kanssa voi myös harjoitella kuuntelemista, esimerkiksi erilaisten äänien tunnistamista ja hieman monimutkaisempien ohjeiden noudattamista erilaisissa arjen tilanteissa. Nimeäminen ja sanallistaminen ovat edelleen tärkeitä asioita kielenkehityksen kannalta. (Woolfson 2003, 98; Ketonen ym. 2014, 215.) Lisäksi kielenkehitystä edistävät suun motoriikan harjoitukset, kuten kielellä ja huulilla leikittely, pillillä imeminen ja saippuakuplien puhaltelu (Woolfson 2003, 111). Jos kaksivuotias lapsi ei tunnista tuttuja tavaroita nimeltä, hänellä on alle kymmenen sanan sanasto tai

hän ei ymmärrä annettuja ohjeita eikä leiki symbolileikkejä on hyvä seurata lapsen kielenkehitystä tarkemmin (Siiskonen, Aro & Lyytinen, 2014, 131)

2-3 vuotiaan kielenkehityksessä tapahtuu suuri muutos. Lapsi siirtyy vähitellen esikielellisestä kielenkehitysvaiheesta varhaisen kielenkehityksen vaiheeseen. (Laakso 2014, 33.) Lapsi opettelee muun muassa kielioppisääntöjä, luokittelua, kerrontaa ja keskustelutaitoja. Erilaiset havainnollistavat tehtävät harjoittavat sijaintikäsitteiden ja esineiden luokittelua: lapsen kanssa voi esimerkiksi lajitella leluja jonkin ominaisuuden mukaan. (Woolfson 2003, 122–123, 134–135.) Kieliopin omaksumista tukee mahdollisimman tarkan kielen käyttö lapselle puhuessa. Esimerkiksi puheessa tulisi välttää itseltään puhumisesta kolmannessa persoonassa, jotta lapsi siirtyisi vähitellen käyttämään persoonapronomineja. Lisäksi tarkentavien kysymysten esittäminen ohjaa lasta kielellisesti tarkempaan ilmaisuun. (Lyytinen 2014, 59, 64.) Jos kolmivuotias puhuu hyvin epäselvästi eikä ymmärrä kaksiosaisia ohjeita tai käyttää puheessaan lähinnä verbejä ja substantiiveja eikä taivuta sanoja, on hyvä seurata lapsen kielenkehitystä tarkemmin (Siiskonen, Aro & Lyytinen, 2014, 131).

Kuten luvun alussa kerrottiin, on luvussa kuvattu asioita, jotka antavat aiheita seurata lapsen kielenkehitystä. Lapsihavainnointi antaa arvokasta tietoa ja mahdollistaa kielenkehitykseen liittyvien vaikeuksien huomaamisen. Lapsen kielellistä kehitystä voi havainnoida erilaisissa tilanteissa: esimerkiksi keskustelu-, leikki- ja perushoitotilanteet ovat havainnoinnin kannalta hyödyllisiä. Havaintoja voidaan tehdä esimerkiksi siitä, miten lapsi käyttää kieltä arkisissa tilanteissa oman toimintansa ohjauksessa tai vuorovaikutuksessa. (Aro, Eronen, Erkkilä, Siiskonen, Adenius-Jokivuori 2014, 117–119.) Mahdollisten vaikeuksien varhainen huomaaminen ehkäisee ongelmien kasautumista (Launonen 2007, 49).

3.4.2 Puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät

Puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät tarkoittavat erilaisia viestintäkeinoja, joita voi käyttää joko kokonaan puheen sijasta tai täydentämään sitä. Näitä keinoja ovat viittomat, graafiset ja kosketeltavat merkit sekä kuvat. Niitä käytetään, kun lapsella on kielellisiä vaikeuksia. Tällöin käytettävä viestintäkeino on valittu yhteistyössä asiantuntijoiden ja vanhempien kanssa. Puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä, kuten kuvia ja tukiviittomia, voi myös käyttää kaikkien pienten lasten kanssa ennakkoinnin ja jäsentämisen tukena. (Ketonen ym. 2014, 201–203.) Tässä luvussa on käsitelty kahta viestintäkeinoa, kuvia ja tukiviittomia, koska Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016) ohjaavat käyttämään niitä tarvittaessa.

Kuvat ja tukiviittomat vahvistavat lapsen mahdollisuuksia vuorovaikutukseen ja itsenäiseen viestintään (Ketonen ym. 2014, 202). Kuvien ja viittomien avulla voi esimerkiksi mahdollistaa lapsen osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuudet päiväkodin arjessa silloin, kun lapsi ei vielä käytä puhetta itsensä ilmaisuun. Varhaiskasvatustilain mukaan (Varhaiskasvatustilain 580/2015 11 a §) varhaiskasvatukseen voi osallistua 9 kuukauden iästä alkaen, jolloin pienten ryhmissä on tavallista, että lapset ovat esikielellisessä kielenkehitysvaiheessa ja puhuttua kieltä vasta harjoitellaan. Lisäksi kuvat ja viittomat opettavat lapselle uusia sanoja, tukevat oman toiminnan ohjausta, helpottavat

erilaisten toimintojen suorittamista ja auttavat keskittymään (Ketonen ym. 2014, 202–208).

Kuvien ja viittomien käyttöönotossa on tärkeää niiden käytön mallintaminen, koska lapsen tulee oppia kuvan tai viittoman ja sanan yhteys, jotta hän voisi käyttää materiaalia hyödykseen. Helpointa kuvata ja viittomat on ottaa käyttöön, kun ne sisällytetään osaksi päivittäisiä toimintoja. (Ketonen ym. 2014, 204–207.) Kun ryhmässä on päätetty ottaa kuvat tai viittomat käyttöön, on jokaisen varhaiskasvattajan tarpeellista sitoutua päätökseen ja sen toteuttamiseen (Huuhtanen 2011, 22). Sitoutuminen on välttämättömyyttä kuvien ja viittomien tulokselliselle käytölle (Ketonen ym. 2014, 212).

Tukiviittomat ovat peräisin viittomakielestä, mutta viittomakielen sääntöjä ja rakenteita ei sovelleta tukiviittomien käytössä. Puheesta ei viitota kaikkia sanoja, vaan tukiviittomiksi valitaan keskeiset sanat vahvistamaan puhuttua kieltä. Toisin kuin joskus saatetaan ajatella, tukiviittomat eivät hidasta puheenkehitystä, vaan päinvastoin edistävät sitä. (Huuhtanen 2011, 28.) Tukiviittomat esimerkiksi auttavat sanojen mieleen palauttamisessa ja lauseiden muodostamisessa myös sen jälkeen, kun lapsi on oppinut puhumaan (Ketonen ym. 2014, 211).

Kuvilla on varhaiskasvatuksessa runsaasti erilaisia käyttömahdollisuuksia aina kommunikoinnista ennakointiin ja laulun sanojen oppimiseen. Kuvia käyttämällä lapsen on mahdollista vastata kysymyksiin ja esittää omia mielipiteitään. (Ketonen ym. 2014, 204–209.) Kuvat voivat antaa lapselle enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa. Lasten itsenäistä toimintaa voi tukea pilkkomalla erilaiset toimintakokonaisuudet, kuten puheutumisen, yksittäisiin vaiheisiin. Lisäksi kuvien avulla voi valmistella lasta tuleviin tapahtumiin, esimerkiksi päiväkotipäivän kuvittaminen auttaa lasta ennakoimaan seuraavaksi tapahtuvia asioita ja vähentää epävarmuutta. Näiden isojen kokonaisuuksien lisäksi kuvia voi varhaiskasvatuksessa käyttää yksittäisiin, pienempiin asioihin: esimerkiksi sääntöjen kuvittaminen selkeyttää lapsiryhmän toimintaa, kaappien oviin voi kiinnittää kuvia tuomaan kaappien sisältämät materiaalit lasten saataville ja laulujen sanat palautuvat helpommin mieleen kuvien avulla. (Ketonen ym. 2014, 204–209.) Voidaan siis ajatella, että kuvien keskeinen tehtävä on edistää lasten aktiivista toimijuutta eli lapsen kokemusta oman elämänsä hallinnasta.

3.4.3 Mobiililaitteiden käyttö kielenkehityksen tukemisessa

Irisvik & Utriainen (2018, 7) kirjoittavat kirjassaan *Kuinka kasvattaa diginatiivi: lapsi ei elä meidän aikuisten lapsuutta, vaan ennen oli ennen ja nyt on nyt*. Mobiililaitteet ovat osa pienten lasten arkea. Lasten mediabarometri 2013 mukaan 0-2 vuotiasta lapsista viidesosa ja 3-4 vuotiasta lapsista reilusti yli puolet pelasivat digitaalisia pelejä. Mediabarometrin mukaan lasten laitteiden käyttö tulee yleistymään sitä mukaa kun tabletitietokoneet yleistyvät kodeissa. (Suoninen 2014, 35, 57.)

Mobiililaitteet ovat lasten digitaalisia leluja (Irisvik & Utriainen 2018, 7). Mobiilioppiminen ja leikkivä lapsi – teoksessa on painotettu leikillisyyden tärkeyttä lasten mobiilioppimisessa. Kun mobiililaitteet ovat lasten saatavilla käyttöön, ne on mahdollista ottaa osaksi leikkiä. Leikillisyyden kautta lapset omaksuvat luontevan tavan käyttää mobiililaitteita osana arkea. (Sintonen, Ohls, Kumpulainen & Lipponen 2015, 11–15.)

Mobiililaitteet tarjoavat paljon mahdollisuuksia lapsen kehityksen tukemiseen. Pelien lisäksi mobiililaitteita voi käyttää videoiden ja kuvien katseluun sekä äänisatujen kuunteluun. Mobiililaitteiden käyttö on kielenkehitystä tukevaa, kun käytössä huomioidaan vuorovaikutuksellisuus. (Irisvik & Utriainen 2018, 102–104.)

3.5 Aiempia toiminnallisia opinnäytetöitä lasten kielenkehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö tuottaa yhden kielenkehityksen tukemiseen suunnatun materiaalin lisää varhaiskasvatustyön tueksi. Aiemmin on tehty tämän opinnäytetyön kanssa samankaltaisia toiminnallisia opinnäytetöitä. Niistä on tässä luvussa esitelty kolme sellaista, jotka ovat olleet merkityksellisiä tämän opinnäytetyön tekemiselle.

Niemitalon & Kaltion (2017) toiminnallinen opinnäytetyö tuotti 3–6-vuotiaiden lasten kielenkehitystä tukevan materiaalin. Tuotettu materiaali, lorukirja varhaiskasvatuksen arkeen, on tuotettu digitaaliseksi, samoin kuin tämän opinnäytetyön materiaali. Opinnäytetyössä ei tehty tutkimuksellista selvitystä, vaan materiaalia kehitettiin toimintakertojen kautta ja sen tekemisessä hyödynnettiin puheterapeutin asiantuntijahaastattelua.

Oravan (2013) opinnäytetyön kohderyhmänä ovat myös 3–6-vuotiaat lapset. Opinnäytetyön produktina on kielenkehitystä tukeva toiminnallinen paketti. Paketti käsittää kuusi eri toimintakertaa, jotka sisältävät kielenkehitystä tukevaa toimintaa. Toimintakertojen ohjeistukset on julkaistu digitaalisena varhaiskasvattajien käytettäväksi. Kuten tässä opinnäytetyössä, toiminnallinen paketti on laadittu opinnäytetyön teoriaperustan kautta.

Ojanen & Eurajoki (2016) laativat opinnäytetyönään vanhemmille suunnatun oppaan 1–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemisesta. Opas on tehty käytettäväksi osana päiväkodin kasvatusyhteistyötä. Oppaassa on samankaltaisia sisältöjä kuin tämän opinnäytetyön materiaalissa, kuten pienten lasten kielenkehityksen teoriaa ja kielenkehitystä tukevia toimintatapoja. Myös tämä opas on julkaistu digitaalisena.

4 TUTKIMUKSELLINEN SELVITYS PRODUKTIN ALKUKARTOITUKSENA

Toiminnallinen opinnäytetyö tarkoittaa, että työhön kuuluu produkti eli tuotos sekä produktin toteutuksen raportointi (Vilka & Airaksinen 2003, 65). Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan toiminnallinen ja sen produktina on materiaali 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Tässä luvussa on kuvattu materiaalin toteutusta varten tehtyä alkukartoitusta. Aluksi luvussa on esitelty opinnäytetyön tutkimustehtävät ja kuvailtu aineistonkeruumenetelmää. Tämän jälkeen on kirjoitettu saadun aineiston analysoinnista ja tuloksista. Lopuksi on tarkasteltu tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

Toiminnallisissa opinnäytetöissä tulee käyttää tutkimuksellisia menetelmiä vain harkitusti, koska tutkimuksen sisällyttäminen työhön saattaa laajentaa työmäärää kohtuuttomasti (Vilka & Airaksinen, 56). Tässä opinnäytetyössä on päätetty käyttää laadullista tutkimusmenetelmää, haastattelua, koska opinnäytetyön yhdeksi tavoitteeksi on asetettu produktin soveltuvuus yhteistyöpäiväkodin tarpeisiin.

Haastatteluiden avulla voidaan kerätä tarvittavaa tietoa, jotta produktin sisältöä koskevat päätökset on mahdollista tehdä kyseisen tavoitteen mukaisesti. Materiaalin toteutuksessa tarvitaan tietoa päiväkodin lasten kielenkehityksen vaiheista, lasten mielenkiinnon kohteista, henkilökunnan mieltymyksistä materiaalin suhteen sekä siitä, millaisia kielenkehityksen tukemisen tapoja päiväkodissa on jo käytössä. Kun tarvitaan tietoa siitä miten henkilö ajattelee ja toimii, on kannattavaa kysyä (Sarajärvi & Tuomi 2018, 62).

Haastateltavia on neljä: kaksi lastentarhanopettajaa ja kaksi lastenhoitajaa. Heistä käytetään jatkossa yhteistä nimitystä varhaiskasvattaja. On huomioitavaa, että aineiston kuvaukset lasten mielenkiinnon kohteista ovat varhaiskasvattajien tulkintoja. Ratkaisun on päädytty, jotta työmäärä pysyisi kohtuullisena.

4.1 Opinnäytetyön tutkimustehtävä

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on työelämän kehittäminen käytännön toteutuksella, esimerkiksi ohjeistuksella tai oppaalla (Vilka & Airaksinen 2003, 9). Tämä opinnäytetyö tuottaa tamperelaisen päiväkotia Hiidenkiven käyttöön 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehitystä tukevan materiaalin. Materiaali sisältää teoriaosuuden kielenkehityksestä ja kielenkehityksen tukemisesta sekä kielenkehitystä tukevan kuvakortti-sarjan.

Opinnäytetyön tutkimustehtävänä on selvittää, millainen kielenkehitystä tukeva materiaali sopii tamperelaisen päiväkotia Hiidenkiven tarpeisiin ja toteuttaa se. Tutkimustehtävän toteuttamiseksi selvitetään vastaukset seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Minkälaisia työtapoja ja – menetelmiä kielenkehityksen tukemiseksi päiväkodissa on jo käytössä?
- 2) Millainen materiaali tukee päiväkodin lasten kielenkehitystä?
- 3) Millainen materiaali soveltuu parhaiten henkilöstön päivittäiseen käyttöön?

4.2 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Teemahaastattelua käytetään monesti puolistrukturoituna haastatteluna, joka etenee vapaasti etukäteen päätettyjen teemojen puitteissa. Sarajärven & Tuomen (2018, 67) mukaan teemahaastattelua voidaan kuitenkin käyttää myös strukturoidusti, eli tarkasti rajattuna ja etenevänä haastatteluna, jossa kysymykset on valittu etukäteen. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteuttamiseksi tarvitaan monipuolisesti tietoa jokaisesta kielenkehityksen osa-alueesta sekä varhaiskasvattajien toimintatavoista, minkä vuoksi aineistonkeruumenetelmäksi valittiin strukturoidusti etenevä teemahaastattelu. Kysymykset valittiin etukäteen ja esitettiin kaikille samassa järjestyksessä. Strukturoidusta rakenteesta huolimatta haastattelua ei kuitenkaan voida katsoa täysin strukturoiduksi haastatteluksi, koska teemahaastattelun mukaisesti (Sarajärvi & Tuomi 2018, 67) haastateltavien vastauksia tarkennettiin ja syvennettiin ja vastaukset perustuivat selvästi haastateltavien tulkintoihin. Strukturoidulla rakenteella on pyritty mahdollisimman kattavaan selvitykseen.

Haastattelussa on yhteensä 14 kysymystä (ks. liite 1). Neljä kysymystä on laadittu pienten lasten kielenkehitystä koskevan teorian avulla selvittämään päiväkodin lasten kielenkehitystä. Neljä kysymystä kartoittaa varhaiskasvattajien työskentelytapoja ja mieltymyksiä ja kaksi kysymystä koskee nykyisin käytössä olevia materiaaleja. Loput kysymykset koskevat tuotettavan materiaalin sisällöllisiä ominaisuuksia.

4.3 Aineiston analysointi

Aineiston analysointia varten haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu. Toiminnallisissa opinnäytetöissä litterointi voidaan suorittaa vapaamuotoisemmin keskittyen toiminnallisessa osuudessa tarvittaviin tietoihin (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63–64). Aineiston litteroinnissa ei tästä syystä ole huomioitu hiljaisia taukoja, puheen painotuksia tai kehonkieltä, koska niiden ei tässä opinnäytetyössä katsota sisältävän tarpeellista tietoa kielenkehitystä tukevan materiaalin toteutukseen. Vastaukset haastattelukysymyksiin litteroitiin tarkasti, koska materiaalin on tarkoitus olla mahdollisimman hyvin päiväkodin tarpeisiin sopiva, jolloin jokainen aineistosta nouseva tieto on merkityksellinen.

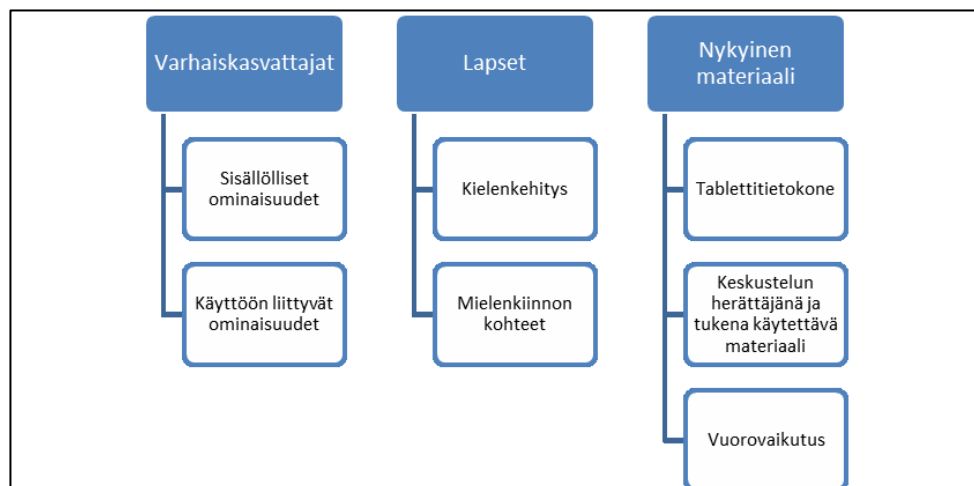
Toiminnallisissa opinnäytetöissä selvityksellä kerätyn aineiston sisällönanalyysiin riittää teemoittelu (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63). Analysoinnin aluksi päätetään kiinnostuksen kohde, minkä jälkeen aineisto käydään läpi ja siitä erotellaan kiinnostava materiaali. Ainoastaan merkityt asiat kerätään yhteen ja eritellään muusta aineistoista. Lopuksi aineisto luokitellaan. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 78.) Opinnäytetyön selvityksen tuottaman aineiston sisällönanalyysi on aloitettu tekemällä päätös, että aineistossa kiinnostavat vastaukset opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön kolmelle tutkimuskysymykselle on annettu omat värit ja aineistosta on alleviivattu vastauksia kyseisillä väreillä. Alleviivatut vastaukset on kerätty yhteen. Tällä erottelulla saatu supistettu aineisto on luokiteltu yhteneväisyyksien perusteella ja yhteneväisyyksistä on muodostettu aineiston teemat.

4.4 Haastatteluiden tulokset

Selvityksen tulokset on mahdollista esittää kahdella tapaa, joko liittämällä aiemmin tiedettyyn tai raportoimalla ainoastaan saadut tulokset (Sarajärvi & Tuomi 2018, 136). Tässä opinnäytetyössä on käytetty jälkimmäistä tapaa koska myöhemmin opinnäytetyössä on suunniteltu kuvakorttisarjan yksittäiset kortit yhdistämällä saadut tulokset teoriaperustaan.

Tulokset on raportoitu tutkimuskysymyksittäin. Tutkimuskysymykset käsittelevät opinnäytetyön tutkimustehtävää kolmesta eri näkökulmasta, eli varhaiskasvattajista, lapsista ja tällä hetkellä käytössä olevasta materiaalista käsin. Nämä kolme näkökulmaa muodostavat myös aineiston pääteemat. Varhaiskasvattajiin liittyviä alateemoja nousee aineistosta kolme, lapsiin liittyviä alateemoja neljä ja tällä hetkellä käytössä olevaan materiaaliin liittyviä alateemoja kolme (kuviot 1).

Varhaiskasvattajat – pääteeman alateemoja ovat sisällölliset toiveet ja käyttöön liittyvät toiveet. Lapset – pääteeman alateemoja ovat kielenkehitys ja mielenkiinnon kohteet. Nykyinen materiaali – pääteeman alateemat ovat tablettitietokone ja vuorovaikutus sekä keskustelun herättäjänä ja tukena toimiva materiaali. Lisäksi aineistossa on yksittäisiä huomioita ja toiveita, jotka on pyritty ottamaan huomioon materiaalia työstettäessä. Haastatteluista kerätystä aineistosta on saatu vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

Kuvio 1. Teemat ja alateemat

4.4.1 Millainen materiaali soveltuu parhaiten henkilökunnan päivittäiseen käyttöön?

Sisällöllisistä ominaisuuksista keskeisimmäksi nousee nykyaikaisuus, joka esiintyy aineistossa 10 kertaa. Materiaalin tulisi olla nykyaikainen. Kysyttäessä, millainen materiaali jäisi käyttöön, H3 vastaa: ”no ehkä se on sitte just et se on päivitetty niinku must tuntuu välil et ne on jotai niinku vanhanajan juttuja sillai”. Lisäksi varhaiskasvattajat puhuvat useamman kerran mobiililaitteiden, lähinnä tablettitietokoneen, käytöstä. Materiaalin toivotaan sisältävän tietoa mobiililaitteiden tuomista mahdollisuuksista, esimerkiksi erilaisista oppimispeleistä ja muista kielenkehityksen kannalta hyödyllisistä materiaaleista.

Sisällölliseen ominaisuuksiin kuuluu myös korttisarjan valinta. Varhaiskasvattajat valitsevat toteutettavaksi Keskustelukortit -kuvakorttisarjan. Kortit koetaan niiden suunnitelman perusteella monipuolisiksi, helposti käytettäväksi ja sopiviksi päiväkodin 0–3 –vuotiaille. Korttisarjan valintaa perustellaan muun muassa seuraavasti:

...monipuolisuus ja semmonen, täski on se helppous...Sitten tääl on näit kysymyksii ja, on, kuvassa on monta juttuu, missä tavallaa pystyy, et ei oo vaa se ykskää juttu et sit se menis nopeest ohi...Ja sithä siit saattaa tulla lapsilt kaiken maailman uutta, mitä sit ite ei oo ees ajatellu. (H1)

Siittä mä tykkäsin jotenki eniten, ja ajatellen just nyt tätä ikäryhmää, mikä tässä oli kyseessä, ni mä ajattelin, et niitten avulla saisi ehkä niistä niinku eniten irti. Ja sit, nii siinä olis niiku variaatioki tavallaan sillä että ei pelkästään nää kysymykset vaan tavallaan näitä kuviaki voi ihan niinku sellasenaan hyödyntää ni mä jotenkin ihastuin siihen eniten, siihen ajatukseen” (H2)

Aineistossa on myös useita yksittäisiä mainintoja saaneita sisällöllisiä ominaisuuksia. Kuvakorttien tulisi sisältää helposti mieleen jääviä ”pikkujuttuja” lasten kielenkehityksen tueksi (esimerkiksi äänneisiin liittyen), sijaintikäsitteet (kaksi mainintaa), värit, riittävän määrä vihjekysymyksiä, selkeitä kuvia ja vaihtelevia kuva-aiheita. Kuvakorttien tulisi sopia kielenkehityksen eri vaiheisiin.

...värit on aina hyvät, niitä harjotellaan täs niinku edelleenki kaikkien kaa...ajankäsitteet on ehkä vähän sitten kans...No ehkä nyt ku just tuli noi alla päällä vieressä –jutut ni se on ehkä semmonen, koska sitä harvemmin on, tulee käytettyä, jos sitä ei oo selkeesti missää, ni se on ehkä yks semmonen minkä mie haluisin (H1)

Teoriaosuuden sisällöllisistä ominaisuuksista oli aineissa muutama maininta. Materiaaliin liittyvän teoriaosuuden tulisi olla tiivis eli ”napakka paketti” (H1). Materiaalin teoriaosuuden tulisi sisältää tietoa kielenkehityksen vaiheista pääpiirteittäin sekä mobiililaitteiden hyödyntämisestä.

...et semmost niiku pääpiirteittäin et mitä se oli minkäkin ikäsenä (H1)

Että niitten hyödyntäminen ja sitte just se että se on siellä ipadilla olis niitä oppimislejää ja semmosia hyviä, ja mistä niitä löytyy, ja siis semmosta ehkä niinku tietoo että mitä olis... (H2)

Käyttöön liittyvistä ominaisuuksista keskeisin on materiaalin käytön helppous, joka esiintyy aineistossa 14 kertaa. Helppous liittyi materiaalin saatavuuteen ja toteutukseen. Materiaalin tulisi olla valmis kokonaisuus, nopeasti kerättävissä ja mukaan otettavissa. Materiaalin käytön tulisi olla ohjeistukseltaan yksinkertainen ja helposti toteutettavissa.

...konkreettisia, et tavallaan sellasia valmiita, valmiita paketteja tavallaan, kyl se aina on niiku mun mielest helpompaa täs tämmöses arjen kiirees tavallaan kuitenkin että se on semmone konkreettinen ja helppo ja sul on siinä hyvin selkeet jutut (H1)

4.4.2 Millainen materiaali tukee päiväkodin lasten kielenkehitystä?

Eniten aineistoa yksittäiseen alateemaan kertyi lasten kielenkehityksestä, josta oli yhteensä 100 korttisarjan sisällön kannalta merkittävää mainintaa. Tämä alateema on käsitelty teoriaohjaavasti käyttäen kielenkehityksen teoriaperustaa. Aineiston perusteella kuvailu painottui varhaisen kielenkehityksen osa-alueisiin (91 mainintaa). Varhaisen kielenkehityksen osa-alueet mainittiin seuraavasti: sanasto 29, äänteellinen 42, syntaksinen 14 ja morfologinen 6 kertaa. Esikielellisen kielenkehityksen osa-alueista mainittiin lähinnä esittävät eleet (8 mainintaa). Symbolinen leikki mainittiin kerran ja jaettua tarkkaavaisuutta ei kertaakaan.

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat 0-3 vuotiaat. Kuvaillessaan tämän ikäisten taitoja, varhaiskasvattajat puhuivat vaihtelevista tarpeista ja jakoivat lapset kahteen eri ryhmään: alle 3-vuotiaat ja 3-vuotiaat. Alle 3-vuotiaat harjoittelevat sanojen tuottamista ja taivuttamista, 3-vuotiaat ajankäsitteitä, sijaintikäsitteitä, aikamuotoja ja vertailua. Yhteistä lapsille oli lauserakenteiden ja äänneiden harjoittelu. Varhaiskasvattajien mukaan, kaikki päiväkodin lapset ymmärtävät puhetta ja lyhyitä ohjeita. Kaikki lapset tuottavat ainakin joitakin sanoja. Alle 3-vuotiaista yksi lapsi puhuu tavujen ja omien sanojen lisäksi yksittäisiä sanoja ja kaksi lasta kaksi-kolmesanaisia lauseita. 3-vuotiaat puhuvat pidempiä lauseita ja käyttävät puheessaan eri lauseenjäseniä sekä kuvailevaa kieltä.

Täs on niinku hyvin, hyvin niinku vaihteleva jengi jos aattelee siis sillee iältään ja sitte taidoiltaan, ihan tosi, tosi vaihtelevaa. Et semmosta niinku, siis vaihtelevia tarpeita tavallaan, et ihan siitä puhumisen oppim-, sillee et tulee sanoja, sanojen opettelusta taas sit sinne niinku lauserakenteisiin. Et niinku ihan tosi semmost laajaa skaalaa kyllä (H1)

Varhaiskasvattajat puhuivat tämän päivän lapsista diginatiiveina. Uudissana diginatiivi kuvaa sukupolvea, joka ei ole elänyt ajalla ennen internetiä ja mobiililaitteita (Yliopisto-lehti 2018). Lasten kiinnostus digitaalisuutta, mobiililaitteita ja virtuaalimaailmaa kohtaan esiintyi aineistossa useamman kerran ja varhaiskasvattajien mukaan lapset käyttävät mobiililaitteita luontevasti.

..nääh on sellasii diginaativeja ku ne osaa pädiä käyttää jo ihan niiku... ku niil on pädit ja kaikki semmonen virtuaalimaailma on niin tuttu jo, ihan noil pienemmilki. (H1)

Lapsia kuvailtiin tutkijoiksi ja kiinnostuneiksi kaikesta. Erityisesti lapsia kiinnostivat varhaiskasvattajien tulkinnan mukaan mobiililaitteiden lisäksi kulkuneuvot, eläimet, kirjat, dublot, luontoaiheet sekä koti ja arkiset asiat. Lapset olivat myös kiinnostuneita isompien tekemisistä, matkimisesta ja ympäriinsä vaeltamisesta.

...mun mielest niinku toi porukka on semmonen et ne on kauheen kiinnostuneita kaikesta. (H1)

Kirjat ny varsinki, ja siis oikeesti noi ottaa niinku, noi ottaa tän kännykän ja (näyttää) Niiku et näin. Onneks nää kirjatki. (H3)

4.4.3 Minkälaisia työtapoja ja – menetelmiä päiväkodissa on jo käytössä?

Päiväkodin nykyiset materiaalit jakautuivat kolmeen alateemaan, joita ovat tablettitietokone, vuorovaikutus sekä keskustelun herättäjänä ja tukena käytettävä materiaali.

Varhaiskasvattajien vastauksista nousee selvänä kielenkehitystä tukevana työskentelytapana vuorovaikutus. Keskustelu, sanoittaminen, nimeäminen ja kielellä leikkittely mainitaan yhteensä 16 kertaa. Aineiston perusteella varhaiskasvattajat keskustelevat lasten kanssa, sanoittavat toimintaa ja nimeävät asioita. Vuorovaikutustaidot koetaan tärkeänä asiana.

Et mä niinku vähä hulluttelen niiden kans jutuilla. (H3)

Ja tota, no ehkä ja sit no semmosia keinoja ehkä, ei niinkään materiaaleja vaan just sitä sanottamista ja toistoa ja semmosta, joo (H4)

Päiväkodilla on oma tablettitietokone ja sen käyttö mainitaan aineistossa viisi kertaa. Tablettitietokoneella esimerkiksi pelataan erilaisia pelejä samalla pelin sisällöstä keskustellen.

...pienten kanssa ollaan ipädeiltä sitte käytetty niitä jotain semmosia, mitä sieltä on saatavilla niitä pienillekki niitä pelejä ni, ni ni niitä ku niitä kiinnostaa ne ni sitte siinä samalla tulee sitä keskustelua (H1)

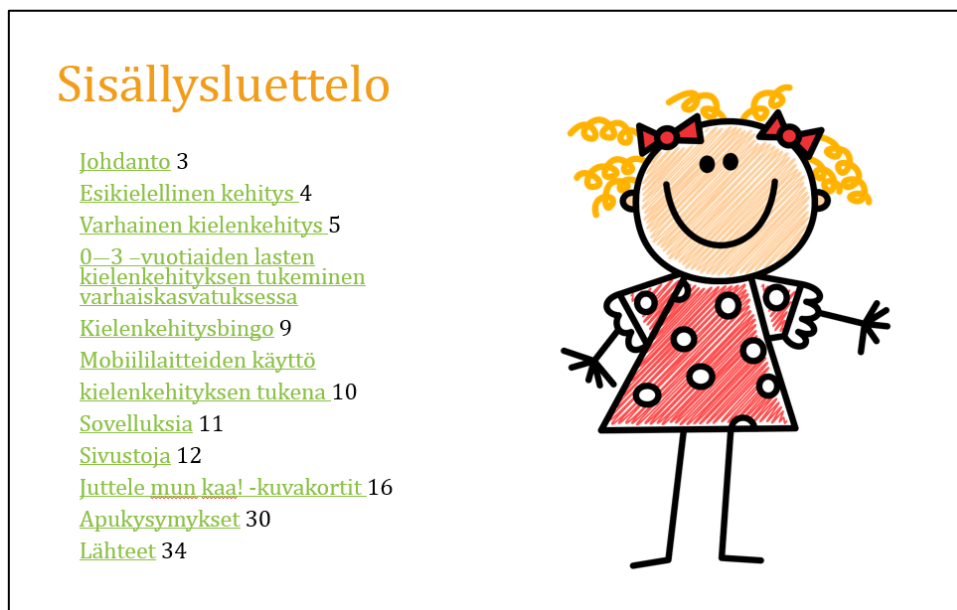
Varhaiskasvattajat eivät aineiston perusteella käytä mitään varsinaista kielenkehityksen tukemiseen suunniteltua materiaalia, vaan käytössä on keskustelun herättäjänä ja tukena kuvia, lauluja ja pelejä. Kuvien koetaan toimivan kaikenlaisten puhujien kanssa ja keskustelun tukena, mutta arkea havainnollistavien kuvien mainitaan myös pudonneen seiniltä ”koska niitä ei tarvita” (H4). Kirjat ja kirjojen lukeminen mainitaan kuusi kertaa. Useampi varhaiskasvattaja kertoo pitävänsä kirjojen lukemisesta lapsille ja käyttävänsä kirjojen kuvia keskustelun aloittamisessa. Päiväkodilla on myös erilaisia lorupusseja, kyselykortteja, eläinkortteja, arvoituksia ja suujumppamateriaalia, mutta näiden käytöstä ei aineistossa ole mainintaa, paitsi lorupusseista, joiden mainitaan jääneen pois käytöstä.

5 OON TÄSSÄ, JUTTELE MUN KAA! – MATERIAALI

Oon tässä, juttele mun kaa! –materiaali on varhaiskasvattajien käyttöön tehty materiaali 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemiseen (ks. tarkemmin liite 4). Materiaalissa on tietoa kielenkehityksestä ja sen tukemisesta. Se sisältää myös keskustelua tukevat kuvakortit.

Tässä luvussa on kerrottu perustelut viitaten saatuihin tutkimustuloksiin sekä lähdekirjallisuuteen opinnäytetyön produktin, Juttele mun kaa! -materiaalin, kuvakortteja ja teoriaosuutta koskevat valinnat. Lisäksi samoin on perusteltu kuvakortteille asetetut tavoitteet. Luku on samalla materiaalin esittely ja tästä syystä siihen on lisätty joitakin kuvia. Kuvien tarkoitus on havainnollistaa materiaalin sisältöjä.

Materiaalissa on tietoa esikielellisestä kehityksestä ja varhaisesta kielenkehityksestä. Kielen kehityksen tukemista on kuvattu ikäkausittain. Lisäksi materiaaliin on tehty Kielenkehitysbingo, joka esittelee kielenkehitystä tukevia toimintatapoja. Materiaalissa on myös tietoa mobiililaitteiden käytöstä kielenkehityksen tukemisessa ja siinä on listaukset kielenkehityksen tukemiseen soveltuvista sovelluksista ja sivustoista. Alla olevasta sisällysluettelosta (kuva 1) näkyvät materiaalin kaikki sisällöt.

Kuva 1. Juttele mun kaa! -materiaalin sisällysluettelo

Kuvakortteja keskustelun tueksi on 15 (kuva 2). Materiaalissa on lyhyet ja selkeät ohjeistukset kuvakorttien käyttöön. Jokaiselle kuvakortille on laadittu apukysymykset. Niiden tarkoitus on tukea varhaiskasvattajia keskustelun aloittamisessa ja jatkamisessa. Kuvakortit käsittelevät 0–3-vuotiaita todennäköisesti kiinnostavia asioita, kuten eläimiä ja arkisia asioita. Kaikki kuvakortit tukevat muun muassa sanaston kehittymistä, sanojen tuottamista ja keskustelutaitoja. Tämän lisäksi yksittäisillä kuvakortteilla on erilaisiin kielenkehityksen osa-alueisiin liittyviä tavoitteita. Tavoitteina kortteilla on esimerkiksi värit, sijaintikäsitteet, kehonosat tai tunteet.

Kuva 2. Valmiit kortit

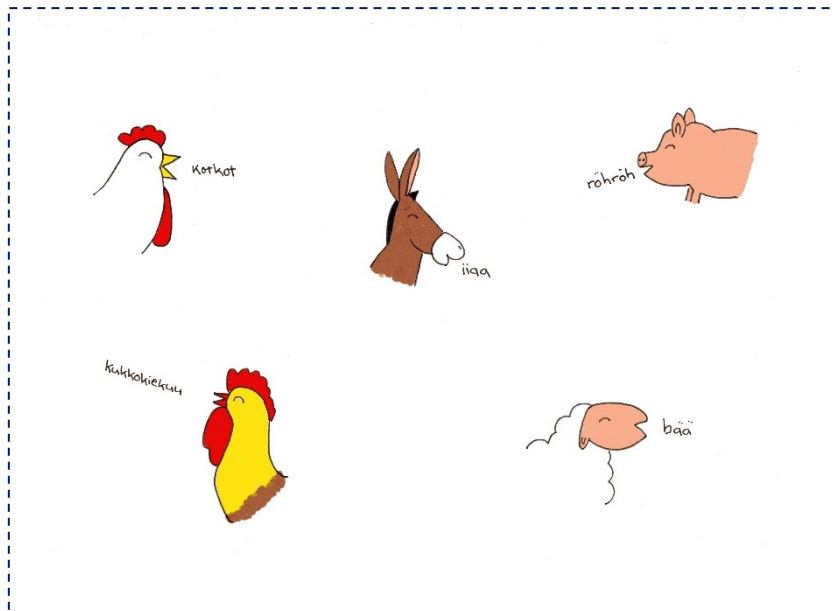
5.1 Kuvakortit

Kuvakorttisarja sisältää 15 korttia, jotka on suunniteltu innostamaan lasten ja varhaiskasvattajien keskustelua sekä tukemaan keskustelun jatkamista. Aikuisten ja lasten välinen keskustelu on erityisen hyödyllistä lasten kielen kehittymiselle (Lyytinen 2014, 66). Spontaani ja suunniteltu keskustelu tukevat molemmat yhtä lailla lapsen kielellistä kehitystä ja ovat merkittäviä lapsen kielellisen ymmärtämisen taitojen tukemisessa. Keskustellessa lapsen sanavarasto laajenee ja vuorovaikutustaidot saavat harjoitusta. (Ahonen 2017, 171.) Vaikka lapsella ei olisi puhuttua kieltä, hän voi osallistua keskusteluun käyttämällä esikielellisiä viestintäkeinoja, kuten äänneitä, jokeltelua tai osoittamiseksi.

Yleisesti kortit harjoittavat sanavarastoa, nimeämistä, sanojen tuottamista ja lauseiden muodostamista, sanahakua ja mieleenpalauttamista sekä itseilmaisua, kerrontaa ja vuorovaikutustaitoja. Näiden lisäksi jokaiselle kuvakortille on suunniteltu tiettyyn kielenkehityksen osa-alueeseen liittyvä tavoite. Nämä tavoitteet on esitelty seuraavaksi tässä luvussa.

Kuvakortit on materiaalissa numeroitu. Samaa numerointia on selkeyden vuoksi käytetty tavoitteiden kirjaamisessa. Näin materiaalista on mahdollista palata opinnäytetyöhön tutustumaan tavoitteisiin ja käytettyyn lähdekirjallisuuteen. Kuvakorttien tavoitteet ovat:

Kuvakortti 1, onomatopoeettiset sanat (kuva 3). Lasten varhaisessa sanavarastossa on paljon onomatopoeettisia sanoja (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012c, 85). Ne ovat sanoja, jotka kuvaavat ääntä. Saatujen tutkimustulosten mukaan osa päiväkodin lapsista harjoittelee tuottamaan ensimmäisiä sanojaan. Varhaiskasvattajien mukaan lapset ovat kiinnostuneita eläimistä ja he pitävät matkimisesta. Näistä syistä korttiin on valittu maatilan eläimiä esittäviä kuvia ja niiden ääntelyä. Esikielellisessä kielenkehitysvaiheessa olevien lasten kanssa voi kuvan kautta harjoitella ääntä kuvaavien sanojen tuottamista. Varhaisessa kielenkehitysvaiheessa olevien lasten kanssa voi harjoitella kerrontataitoja keskustelemalla esimerkiksi eläinten asuinpaikoista tai mieleen nousevista omista kokemuksista. Kerrontataidot kehittyvät 1-2 -vuotiaana, ja aluksi lapsi kertoo yksittäisiä asioita. 2-3 -vuoden iässä lapsi oppii kertomaan tarinoita. (Lyytinen 2014, 62–64.)

Kuva 3. Kuvakortti 1, onomatopoeettiset sanat

Kuvakortti 2, kulkuneuvot. Päiväkodin lapset, erityisesti pienemmät, ovat tutkimustulosten perusteella kiinnostuneita erilaisista kulkuneuvoista. Tämän vuoksi korttiin on valittu kuvat autosta, junasta ja lentokoneesta. Kaikki vuorovaikutus aikuisen kanssa edistää lapsen kielenkehitystä. Erityisen hyödyllisiä ovat keskustelut lasta kiinnostavista asioista (Lyytinen 2014, 68).

Kuvakortti 3, lukukäsitteet 1-3 ja päävärit. Lapsi oppii ymmärtämään lukukäsitteitä 4-5 vuoden iässä. Matemaattisia taitoja voi harjoitella 2,5-3 vuoden ikäisten lasten kanssa: lapsi oppii vähitellen toistamaan lukuja, kun lukuihin ja laskemiseen kiinnitetään huomiota. (Woolfson 2002, 137.) Lukukäsitteitä käsitellään kahdessa kuvakortissa. Ensimmäisessä kortissa on luvut 1-3 ja toisessa luvut 1-5. Lukukäsitteiden lisäksi kuva mahdollistaa tutustumisen pääväreihin sininen, keltainen ja punainen. Korttia voi myös käyttää vastakohtien todellisuus-satu pohtimiseen miettimällä, pystyykö ilmapalloilla oikeasti lentämään. Kuviksi on jälleen valittu eläimiä, koska ne kiinnostavat päiväkodin lapsia. Myös tässä kortissa voi harjoitella onomatopoeettisia sanoja.

Kuvakortti 4, lukukäsitteet 1-5 ja vertailu. 2-3 vuotiaat lapset oppivat vertailemaan esineiden ominaisuuksia. Kolmivuotiaat käyttävät adjektiivien komparatiivimuotoja ja jotkut harjoittelevat myös superlatiivimuotoja. (Lyytinen 2014, 59.) Lyytisen (2014, 56) mukaan tämän ikäisten sanavarastoon kuuluu ruokien nimiä, joten korttiin on valittu neljä todennäköisesti lapsille tuttua kasvista (mansikka, porkkana, omena, parsakaali). Sanavaraston karttumiseksi on piirretty yksi mahdollisesti vähemmän tunnettu kasvis (punajuuri). Kortilla on useita käyttömahdollisuuksia: kasvien nimeäminen, lukukäsitteiden opettelu, ruuasta keskustelu ja vertailun (enemmän, vähemmän, parempi, paras) harjoittelu. Korttiin on piirretty marja, hedelmä, juures ja vihannes, mikä mahdollistaa keskustelun erilaisten vihannesten tarkemmista nimistä.

Kuvakortti 5, perhe. Ensimmäisiä lapsen ymmärtämiä sanoja ovat isä ja äiti (Lyytinen 2014, 64). Päiväkodissa toimii sisarusryhmä ja lapset ovat kiinnostuneita kotiin liittyvistä asioista. Korttiin on piirretty kuva perheestä, jossa on isä, äiti ja kaksi lasta. Perhe ja koti ovat todennäköisesti lapsille elämän keskeisin asia, mistä syystä kuvan on mahdollista innostaa monipuoliseen keskusteluun. Perheitä on erilaisia, minkä vuoksi kuvakortin käyttöohjeeseen on lisätty maininta, että kuvakortteja voi tulostaa kaksi. Toisesta kuvakortista voi erotella perheenjäsenet ja antaa lapsen muodostaa erillisten perheenjäsenten avulla oma perheensä.

Kuvakortti 6, kehonosat ja aistit. Reilu vuoden ikäinen lapsi alkaa harjoitella kehonosien tunnistamista. Kaksivuotiaana lapsi osaa nimetä niistä tärkeimmät. (Woolfson 2002, 78, 114.) Korttiin on piirretty lapsi, josta voidaan nimetä erilaisia kehonosia ja tunnistaa niitä omassa vartalossa. Yksityiskohtaisempaa tarkastelua varten lapsen kuvan viereen on piirretty silmä, korva, nenä, suu sekä käsi ja jalka. Lapsen hallitessa tärkeimmät kehonosat, voidaan harjoitella nimeämään muita kehonosia, kuten ripsiä, sieraimia tai pohjetta. Tarkasteluun otetut kehonosat on valittu niin, että niiden avulla on lisäksi mahdollista harjoitella aistien nimeämistä.

Kuvakortti 7, päävärit. Korttiin on piirretty yksinkertaiset, isot kuvat, jotka on väritytty pääväreillä sininen, punainen ja keltainen. Kortin avulla voi harjoitella värien tunnistamista. Lapsi oppii ennen värien nimeämistä tunnistamaan niitä (Woolfson 2002, 89). Lisäksi kuva mahdollistaa osoittamisleiden harjoittelun. Lapset alkavat käyttää osoittamisleitä noin vuoden ikäisenä. Eleen avulla lapset pystyvät kysymään, kertomaan ja pyytämään. (Launonen 2007, 38–39.) Lasten kanssa voi keskustella, mitä tietyn värisiä esineitä he löytävät huoneesta (”Missä on keltainen palikka? Näettekö jotakin tämän keltaisen auringon väristä?”).

Kuvakortti 8, kerrontataidot ja lauseiden muodostaminen. Korttiin on piirretty selkeitä kuvia lapsille todennäköisesti tutuista metsäneläimistä. Tutkimustulosten perusteella luonto on päiväkodin lapsista mielenkiintoista. Näin ollen kortin on mahdollista innostaa keskustelua omakohtaisista luontokokemuksista. Kortin jokainen eläin tekee jotain, joten korttia voi käyttää myös lauseiden muodostamisen harjoittelussa. Tehtävää voi helpottaa esittämällä lauseita täydentäviä sanoja sisältäviä kysymyksiä (Ketonen ym. 2014, 221). Tällaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi ”mitä siili tekee?” ja ”mitä orava kantaa?”.

Kuvakortti 9, tunteet ja vuorovaikutustaidot. Korttiin on piirretty neljä kasvokuvaa, jotka esittävät perustunteita viha, suru ja ilo. Perustunteiden lisäksi kortissa on kuvattu ikävä. Kortin avulla voidaan keskustelussa pohtia erilaisia tunteita ja harjoitella niihin liittyviä verbejä, kuten itkeä ja nauraa. Tunneilmaisuuksiin liittyviä verbejä lapsi tunnistaa kaksivuotiaana (Lyytinen 2014, 56). Kuvakortti mahdollistaa myös vuorovaikutustaidoista keskustelemisen (”Miltä kaverista tuntuu kun otat lelun kädestä? Miltä kaverista tuntuu kun teillä on kivaa yhdessä? Miten kaveria voi lohduttaa?”).

Kuvakortti 10, omistuslauseet. Tähänkin korttiin on aiheeksi valittu eläimiä tutkimustulosten perusteella. Kuvaan on piirretty kissa ja koira, jotka ovat yleisiä kotieläimiä ja todennäköisesti tuttuja kaikille lapsille. Noin kaksivuotiaana lapsi alkaa harjoitella lauseiden muodostamista. Alkuun lauseet ovat kaksisanaisia, mutta rakenteet kehittyvät nopeasti. (Lyytinen 2014, 56–57.) Kuvan eläimille on piirretty tavaroita, jolloin keskusteluun voi sisällyttää omistuslauseiden muodostamisen harjoittelua: ”Mitä koiralla on? Koiralla on pallo.” Kuvan avulla voi lisäksi harjoitella aiemmin luvussa mainittujen onomatopoeettisten sanojen tuottamista sekä tavaroiden ja eläinten nimeämistä.

Kuvakortti 11, sijaintikäsitteet. Tutkimustulosten perusteella kuvakorttien sisällöissä tulisi olla sijaintikäsitteet. Kuvaan on piirretty ulkoleikkivälineitä, jotka ovat yleisiä päiväkotien pihilla, kuten keinu ja hiekkalaatikko. Kuvaan on piirretty palloja, jotka on sijoitettu niin, että niiden voidaan ilmaista sijaitsevan tiettyssä paikassa tiettyyn leikkivälineeseen nähden (”pallo on keinun alla”). Pallot ovat kirkkaanpunaisia, eikä väriä ole käytetty kuvassa muuten. Näin pallot erottuvat selvästi. Kuvassa on sijaintikäsitteistä vastakohtat päällä ja alla sekä edessä ja takana. Nämä sijaintikäsitteet opitaan ensimmäisenä, ja lapsi osaa käyttää niitä neljävuotiaana (Lyytinen 2014, 60).

Kuvakortti 12, vaatesanasto ja vastakohtat märkä-kuiva/puhdas-likainen. Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvattajat kertovat lasten olevan kiinnostuneita kotiin ja arkiin asioihin liittyvistä asioista. Tästä syystä korttiin on piirretty tavallinen arkinen asia, eli pyykinpesu. Kuvaan on piirretty pyykkinaru, jolle on ripustettuna vaatteita, kuten hame, toppi ja paita. Kuva mahdollistaa keskustelun kotitöihin liittyvistä omakohtaisista kokemuksista sekä vaatteiden nimeämisen harjoittelun. Vastakohtia märkä ja kuiva sekä puhdas ja likainen voidaan tuoda keskusteluun pohtimalla, millaisia vaatteet ovat ennen ja jälkeen pesun.

Kuvakortti 13, substantiivit ja geometriset muodot. Kuvaan on piirretty lapsi, joka leikkii huoneessa erilaisilla leluilla. Tavoitteena kuvakortilla on laajentaa sanavarastoa. Ta-

vallisesti lapsi oppii ensin substantiiveja, eli nimisanoja, ennen kuin sanastoon ilmaantuvat verbit ja adjektiivit (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012c, 83). Huoneeseen on piirretty paljon erilaisia leluja, joita voidaan keskustellessa nimetä yhdessä. Lisäksi kuva mahdollistaa geometrisiin muotoihin tutustumisen. Huoneen tavaroihin on ikään kuin piilotettu erilaisia muotoja: lelulaivan purje on kolmio, seinällä oleva taulu neliö ja lapsen paidassa on sydän. Yhteensä kuvassa on yhdeksän erilaista muotoa.

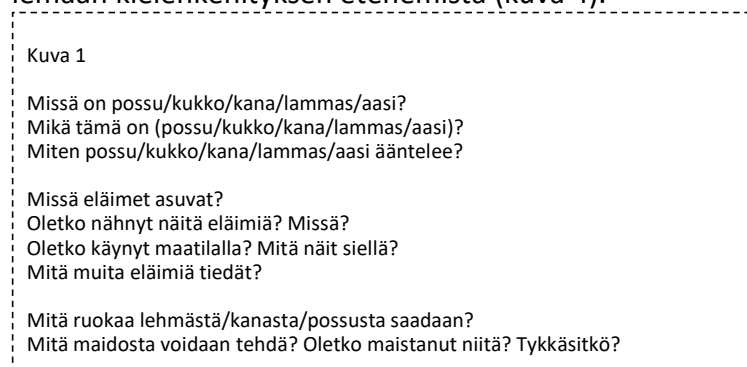
Kuvakortti 14, mediasanasto. Tutkimusaineistossa esiintyy runsaasti mainintoja mobiililaitteista ja lasten kiinnostuksesta niitä kohtaan. Kuvaan on piirretty taulutelevisio, tablettitietokone ja älypuhelin. Kuva tukee keskustelun aloittamista erilaisista mediailaitteista. Lasten kanssa voi esimerkiksi keskustella heidän omakohtaisista mediakokemuksista, pohtia erilaisten laitteiden käyttöä ja tutustua mediasanastoon.

Kuvakortti 15, verbit ja ajankäsitteet. Kuvaan on piirretty lapsia, jotka ovat tekemässä jotakin asiaa. Kuten kuvakortissa 12, tähänkin kuvaan on tutkimustulosten perusteella valittu arkisia asioita. Kortissa on kuvattuna verbit syöminen, pukeminen/riisuminen, nukkuminen ja juokseminen. Kuvan tavoitteena on harjoitella verbejä. Tavallisesti verbien ja adjektiivien määrä lapsen sanavarastossa lähtee kasvuun, kun lapsi on oppinut ensimmäiset noin sata sanaa (Kunnari & Savinainen-Makkonen 2012c, 84).

5.2 Kuvakorttien apukysymykset

Tuotettavassa materiaalissa tulee käyttää sen kohderyhmälle soveltuvaa tekstiä. Huomioitavia asioita ovat esimerkiksi kohderyhmän ikä, heidän aiempi tietämys asiasta ja tekstin käyttötarkoitus. (Vilka & Airaksinen 2003, 129.) Opinnäytetyöni sisältää varsinaisen raportin lisäksi tekstiä kahdelle eri kohderyhmälle: varhaiskasvattajille ja lapsille. Tuotetun materiaalin teoriaosuuden teksti on kohdennettu varhaiskasvattajille ja kuvakorttien apukysymykset lapsille.

Apukysymyksien tarkoituksena on tukea varhaiskasvattajia keskustelun aloittamisessa ja jatkamisessa. Apukysymyksien kirjoittamisen tukena on käytetty kielenkehityksen teoriakirjallisuutta, koska kuvakorteissa tulee olla kielenkehityksen eri vaiheisiin sopivia kysymyksiä. Jokaisessa kuvakortissa on useampia kysymyksiä, koska kerätyn aineiston perusteella kysymyksiä tulee olla riittävästi. Apukysymykset on ryhmitelty mukailemaan kielenkehityksen etenemistä (kuva 4).

Kuva 4. Kuvakortti 1, apukysymykset

Ensimmäinen kysymysryhmä tukee eleiden käyttöä. Kysymykset liittyvät sanastoon ja nimeämiseen ("missä on kana?"). Toinen kysymysryhmä tukee kerrontataitoja ja mielenpalauttamista ("oletko käynyt maatilalla?"). Kolmannessa kysymysryhmässä on esimerkiksi pohdittavia kysymyksiä tai kortin tavoitteisiin liittyviä kysymyksiä ("mitä ruokaa lehmästä saadaan?" tai "mitä teit eilen äidin kanssa?"). Kuvakorttien aiheet ja tavoitteet vaihtelevat, minkä vuoksi myös apukysymyksien ryhmittelyssä on hieman vaihtelua.

5.3 Materiaalin teoriaosuus

Teoriaosuuden sisällöt on valikoitu osittain selvityksen ja osittain opinnäytetyön tavoitteiden perusteella. Selvityksessä nousi esiin kaksi aihetta: kielenkehityksen eteneminen pääpiirteittäin sekä mobiililaitteiden käyttö kielenkehityksen tukemisessa. Lisäksi sisältönä on kielenkehityksen tukeminen, koska yhtenä tavoitteena on antaa varhaiskasvattajille lisätietoa ja välineitä lähteä tietoisesti työstämään kielen kehitystä tukevia toimintatapoja.

Tutkimustulosten perusteella teoriaosuuden tulee sisältää tietoa mobiililaitteiden käytöstä kielenkehityksen tukemisessa. Materiaaliin on koottu erilaisia, todennäköisesti kielenkehityksen tukemiseen soveltuvia sovelluksia ja sivustoja. Sovelluksien valinnassa on kiinnitetty huomiota mahdollisuuksiin käyttää sovellusta vuorovaikutuksellisenä ja kielenkehitystä tukevana toimintana. Listauksiin on valittu sivustoja ja sovelluksia, joita on mahdollista käyttää samoilla tavoitteilla kuin kuvakortteja. Lisäksi valitut sivustot ja sovellukset tarjoavat varhaiskasvattajien käyttöön lisää materiaalia Vasun Kielen ymmärtämisen taidot – osa-alueen toteuttamiseen. Esimerkiksi kyseinen osa-alue ohjaa käyttämään tarvittaessa kuvia ja tukiviittomia (OPH 2016, 40), joten listaukseen on sisällytetty tukiviittomasanastosovellus ja kuvapalvelusivusto.

Osaan peleistä voi käytön tavoitteeksi asettaa esimerkiksi puheen tuottamisen ja kerrontataidot, osaan nimeämisen ja kuvailevan puheen ja osaan onomatopoeettiset sanat, sanavaraston kasvun sekä sanojen yleistämisen. Sivustot valittiin osittain samoilla perusteilla. Listauksessa on lisäksi sivustoja, joilla on materiaalia lasten itseilmaisun tukemiseen ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Sivustoilta löytyy esimerkiksi kuvitettuja sosiaalisia tarinoita, joita voidaan käyttää muun muassa lasten keskinäisten vuorovaikutustilanteiden ohjaamiseen. Onnistumisen kokemukset vuorovaikutustilanteissa lisäävät lapsen luottamusta omiin kykyihin ja siten edistävät kielellisten taitojen kehittymistä (Aro & Siiskonen 2014, 189).

Teoriaosuuden tekstin kirjoittamisessa on huomioitu sen kohderyhmä. Lähtökohtana on ollut, että varhaiskasvattajilla on jo ammattinsa puolesta tietoa 0–3-vuotiaiden kielenkehityksestä. Tästä syystä kielenkehityksestä on kuvattu vain pääkohdat. Kielenkehityksen tukemista ei ole opastettu, vaan materiaaliin on koottu esimerkkejä yleisistä kielenkehitystä tukevista toimintatavoista. Niiden lisäksi on kuvattu lyhyesti kielenkehityksen tukemista ikävaiheittain.

Materiaali on toteutettu Powerpointilla, koska kyseinen ohjelmisto on suunniteltu esitysten tekemiseen. Hyvä esitys on muun muassa yksinkertainen, jäsenneily ja nopeasti luettava. Käytettyjen tekstien, värien ja kuvien tulee tukea toisiaan, jotta esitys on visuaalisesti tasapainossa. Esityksessä tulisi käyttää korkeintaan kahta eri fonttia ja kolmea eri väriä. (Karevaara 2018.) Esityksessä on näistä syistä käytetty yhtä fonttia ja pääosin tekstiväriä on musta. Korostusväreiksi on valittu oranssi ja vihreä ja ne toistuvat materiaalin kuvitukseen valittujen piirrosten väriyksissä. Kuva materiaalin yhdestä sivusta (kuva 5) havainnollistaa visuaalista ilmettä. Luettavuuteen on kiinnitetty huomiota, koska helppokäyttöisyys materiaalin ominaisuutena nousee myös tutkimustuloksista.

Johdanto

Oon tässä, juttele mun kaa! on varhaiskasvattajien käyttöön tehty materiaali 0–3-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseen. Kyseessä on toiminnallisen opinnäytetyön produkti, joka on tehty yhteistyössä päiväkotij Hiidenkiven kanssa.

Löydät tietoa 0-3-vuotiaiden lasten kielen kehityksestä sekä sitä tukevista toimintatavoista. Kielenkehitysbingoa voit käyttää oman työsi reflektoinnissa.

Materiaali sisältää myös keskustelua tukevat kuvakortit, joita on 15 erilaista. Kuvakortit tukevat mm. sanaston kehittymistä, sanojen tuottamista ja keskustelutaitoja.

Korteilla on myös kielen kehityksen osa-alueiden tavoitteita. Ne on kirjattu kuvakorttien viereen.

Materiaali sisältää lyhyesti tietoa mobiililaitteiden käytöstä kielen kehityksen tukena sekä listauksen kielen kehityksen tukemiseen soveltuvista sovelluksista ja sivustoista.

Oon tässä, juttele mun kaa! ei ole opas eikä sen tarkoitus ole opastaa. Sen tarkoitus on antaa lisätietoa ja välineitä lähteä tietoisesti työstämään kielen kehitystä tukevia toimintatapoja.

Toivottavasti materiaalista on iloa ja hyötyä työssäsi!

3

Kuva 5. Sivun Juttele mun kaa! -materiaalista

6 MITEN OPINNÄYTETYÖ TEHTIIN?

Tässä luvussa kuvaan ja perustelen opinnäytetyön aiheen muotoutumista, tehtyjä valintoja sekä tekemisen eri vaiheita. Luvun aluksi olen kirjoittanut aikajärjestyksessä työn eri vaiheista, minkä jälkeen olen kuvannut tarkemmin produktin suunnittelua ja toteutusta. Olen kirjoittanut kappaleen yksikön ensimmäisessä persoonassa. Tutkimuksen raportoinnissa tulisi pääosin välttää minä-muotoa, sen käyttö on perusteltua toiminnallisissa opinnäytetyöissä, kun kuvataan työskentelyä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 112).

Prosessikuvausta kirjoittaessani opinnäytetyöni on lähes valmis. Aihe on ollut haastava ja työllistävä, mutta todella mielenkiintoinen. Prosessin aikana pohdin paljon teorian soveltamista käytäntöön, sillä opinnäytetyön tavoitteisiin vastaaminen vaati jatkuvaa teorian ja käytännön vuoropuhelua. Päätöksiin ja valintoihin johtaneet ajatusketjut olivat usein pitkiä ja monitahoisia, mutta olen pyrkinyt kuvaamaan niitä mahdollisimman selkeästi.

Produkti pohjautuu opinnäytetyön tietoperustaan. Kaikki käyttämäni perustelut erilaisille valinnoille löytyvät lähdeviitteineen opinnäytetyön aiemmista luvuista. Tekstin sujuvuuden vuoksi olen prosessikuvauksessa viitannut näihin kohtiin lähteiden toiston sijasta. Prosessikuvauksessa on käytetty opinnäytetyön tietoperustan ulkopuolisia lähteitä lähinnä toiminnalliseen opinnäytetyöhön liittyen. Näistä kohdista löytyvät lähdeviitteet, koska niitä ei ole löydettävissä muualta opinnäytetyöstä.

6.1 Opinnäytetyön prosessikuvaus

Olen erityisesti kiinnostunut työskentelemään 0–3-vuotiaiden lasten kanssa, minkä vuoksi pohdin aiheita kyseiseen ikäryhmään liittyen. Yhteistyökumppaniksi löytyi omien kontaktien kautta tamperelainen päiväkotiki Hiidenkivi. Ehdotin päiväkodin johtajalle kolmea erilaista aihetta. Vaihtoehtoista valikoitui ajankohtaisuuden vuoksi 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukeminen.

Aluksi oli tarkoitus, että henkilökunta valitsee materiaalin toteutustavan ja sisällön. Opinnäytetyön rajaamiseksi päädyin kuitenkin valitsemaan materiaalin toteutustavan valmiiksi. Vaihtoehdot toteutustavaksi olivat: kuvitettu varhaiskasvatusympäristö, kuvakortit ja lorupussi. Keskustelin näistä työelämäohjaajani kanssa. Selvisi, ettei kuvitettua varhaiskasvatusympäristöä olisi mahdollista toteuttaa, koska päiväkodin tilat ovat yhteiskäytössä asukastoimikunnan kanssa. Lorut ovat päiväkodissa ennestään käytössä, joten niille ei koettu olevan varsinaisesti tarvetta.

Soveltuvin tapa toteuttaa materiaali vaikutti olevan kuvakortit. Niihin olisi mahdollista liittää monipuolisesti erilaisia kielenkehitystä tukevia asioita sekä varhaiskasvattajilta esiin nousseita ajatuksia. Lisäksi kuvakortteja pystyisi suunnitella eri näkökulmista, joista varhaiskasvattajat voisivat valita käyttöönsä sopivimman. Näin alkuperäinen suunnitelma varhaiskasvattajien osallistumisesta materiaalin toteutukseen säilyisi osittain. Tämä oli tärkeää, sillä opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on soveltuvuus varhaiskasvattajien käyttöön ja sopivuus päiväkodin tarpeisiin. Ajattelin että omaan käyttöönsä sopivimman materiaalin ominaisuuksista ja tarvittavista sisällöistä osaa parhaiten kertoa materiaalin käyttäjä.

Näin ollen ryhdyin pohtimaan produktin toteutusta kuvakorttisarjana. Kuvakorttien tekeminen tuntui haastavalta, koska kortit pitäisi piirtää itse ja tuottaa digitaaliseen muotoon. En ollut kuitenkaan aikaisemmin piirtänyt tai tuottanut digitaalista materiaalia. Itse piirtämällä kuvakortteihin olisi mahdollista saada tarpeelliset sisällöt eikä materiaalin julkaisemiselle internetissä muodostuisi tekijänoikeudellisia esteitä. Julkaisu internetissä olisi tärkeää helpon saatavuuden vuoksi.

Yllä kuvatuista haasteista huolimatta tahdoin toteuttaa opinnäytetyön toiminnallisenä, koska valmista materiaalia varhaiskasvattajille pienten lasten kielenkehityksen tukemiseen ei ole helposti saatavilla. Kuvakorttien valinta toteutustavaksi vahvistui, kun löysin sattumalta kaupasta kirjan, jossa oli ohjeita piirtämiseen. Kuvien muuttaminen digitaalisiksi ratkesi pienyrityksen avulla. Työ sovittiin teetettäväksi Ileart Ry:ssä. Kuvakorttien lisäksi päätin toteuttaa produktiin teoriaosuuden, vaikka teoriatietoa pienten lasten kielenkehityksestä onkin mielestäni hyvin saatavilla. Ajattelin, että teoriaosuus ja kuvakortit yhdessä muodostaisivat kokonaisuuden, eli valmiin materiaalin. Tämä ratkaisu todennäköisesti helpottaa käyttöä, kun käytännön tueksi mahdollisesti tarvittava tieto on löydettävissä samasta paikasta kuin väline.

Kun olin saanut päätettyä toteutustavan, ryhdyin tutustumaan tarkemmin teoriakirjallisuuteen ja lasten kielenkehityksestä tehtyihin tutkimuksiin. Kielenkehityksestä on tehty tutkimuksia erilaisista näkökulmista ja teoriakirjallisuutta on saatavilla hyvin. Kirjapinojen kasvaessa minua auttoi Juha T. Hakalan neuvo: lukemisen avulla pääsee selkeyteen (Hakala 2004, 62). Kielenkehitykseen liittyy niin paljon erilaisia asioita ja vaihteita, että keskeisimpien asioiden näkeminen tuntui alkuun vaikealta. Vähitellen lukemisen edetessä kokonaisuus hahmottui. Sain tehtyä ensimmäisiä rajauksia. Valitsin kokonaisuudesta niitä asioita, jotka olivat mielestäni merkityksellisiä produktin toteutustavan ja opinnäytetyön tavoitteiden kannalta. Toiminnallisen opinnäytetyön tietoperustassa ei ole välttämätöntä käsitellä koko teoriaa, vaan tietoperustan voi kasata siten, että se toimii apuna produktin toteutuksessa (Vilkka & Airaksinen 2003, 43).

Aiheeksi muodostui tavanomaisesti etenevän kielenkehityksen tukeminen, koska opiskelen sosionomiksi lastentarhanopettajan pätevyydellä. Jos lapsen kielenkehityksessä on haasteita, sen tukemisesta vastaa yleensä erityislastentarhanopettaja tai puheterapeutti. Rajaus oli työelämäohjaajan mielestä sopiva.

Aihetta päätin tarkastella vuorovaikutuksen näkökulmasta. Kieli kehittyy vuorovaikutuksessa, minkä vuoksi huomion suuntaaminen vuorovaikutukseen ja sen kehittämiseen on mielestäni tärkeää. Valinta sai tukea myöhemmin tehdystä alkukartoituksesta.

Sen mukaan vuorovaikutus on keskeinen kielenkehitystä tukeva toimintatapa yhteistyöpäiväkodissa. Ajattelin, että on luontevaa lähteä kehittämään edelleen jo olemassa olevia toimintatapoja kuin luoda kokonaan uusia.

Tehtyjen rajausten jälkeen perehdyin kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Tämä auttoi muodostamaan haastattelukysymykset teoriaa vastaaviksi ja valmistelemaan varhaiskasvattajille haastatteluiden tueksi lyhyen kertauksen kielenkehityksestä. Jälkikäteen tarkasteltuna toimintajärjestys oli toimiva. Varhaiskasvattajat kuvasivat lasten kielenkehitystä laajasti ja sain riittävästi tietoa produktin toteutuksen tueksi. Teoriakertauksesta olen kirjoittanut enemmän edempänä lukua, haastatteluja varten tehtyä taustamateriaalia koskevassa kappaleessa.

Kuten kirjoitin aiemmin, olin päättänyt suunnitella kuvakorttisarjoja useammasta näkökulmasta. Suunnittelin korttisarjat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH 2016) Kielen rikas maailma – oppimisalueen osa-alueiden pohjalta, jotta kuvakortteja olisi mahdollista käyttää myös yhtenä tapana toteuttaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (OPH 2016). Oppimisen alueella kielenkehitys on jaettu kuuteen keskeiseen osa-alueeseen, joten suunnittelin kuusi erilaista kuvakorttisarjaa (ks. tarkemmin liite 2). Haastatteluissa kaikki varhaiskasvattajat valitsivat toteutettavaksi kuvakortit, jotka kulkivat siinä vaiheessa nimellä keskustelukortit. Tämän korttisarjan olin suunnitellut Kielen ymmärtämisen taidot – osa-alueen tehtävien mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (OPH 2016) on kuvattu tarkemmin luvussa 4.3.

Seuraavaksi tein alkukartoitusta varten kyselylomakkeen. Alkuperäisen suunnitelman mukaan varhaiskasvattajien oli tarkoitus vastata kyselylomakkeeseen itselleen sopivana aikana kirjallisesti. Varhaiskasvattajien toiveesta kyselylomake vaihtui teema-haastatteluksi. Tämä tarkoitti tietokoneella vastatun kyselyn vaihtumista henkilökohtaisiksi haastatteluiksi. Muutos lisäsi työmäärää, mutta koska olimme sopineet, ettei opinnäytetyön tekeminen veisi päiväkodilta runsaasti resursseja, toteutin selvityksen toivotulla tavalla.

Koostin haastatteluiden tueksi taustamateriaalin. Materiaali sisälsi lyhyen kertauksen 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksestä ja Kielten rikas maailma – oppimisalueesta sekä tutkimussuunnitelman, sen tiivistelmän ja esittelyt kuvakorttisarjoista (ks. liite 2). Ajattelin, että haastattelukysymyksiin voisi olla helpompaa vastata, kun on ollut mahdollista virkistää muistia teoriakertauksella. Tämä ajatus osoittautui oikeaksi, koska varhaiskasvattajat kokivat kertauksen hyvänä. Toinen syy liittyi tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen (ks. tarkemmin luku 8.2).

Haastatteluun osallistuivat päiväkodin kaikki varhaiskasvattajat, eli kaksi lastentarhanopettajaa ja kaksi lastenhoitajaa. Haastattelin heidät henkilökohtaisesti kahdella eri kerralla. Haastatteluihin varasin aikaa enintään puoli tuntia, mikä oli riittävä aika kaikille. Haastateltavat olivat minulle entuudestaan tuttuja, mikä mielestäni lisäsi haastattelutilanteen luontevuutta. Sovimme haastateltavien kanssa suullisesti, että nauhoitan haastattelut. Nauhoitukset litteroin tietokoneella tekstitiedostoiksi. Tekstit tulostin, koska aineiston teemoittelu tuntui helpommalta tehdä käsin. Produktin alkukartoitusta ja sen tuloksia on kuvattu tarkemmin luvussa 5.

Aineiston analyysin jälkeen ryhdyin kirjoittamaan opinnäytetyön tietoperustaa. Tässä vaiheessa minulle oli muodostunut jo selkeä kuva, mistä aiheista ja mistä näkökulmasta kirjoitan. Olin havainnut, että lähdekirjallisuudessa lähdetään usein problematiikasta käsin. Kirjoitin opinnäytetyöni tietoperustaa yhdistellen lähdekirjallisuuden kuvauksia tavanomaisesti etenevästä kielenkehityksestä ja vuorovaikutuksen merkityksestä. Näin tietoperusta muotoutui lähtemään vuorovaikutuksesta ja aikuisen toiminnasta käsin. Nykyään tavoitteet tulisikin asettaa juuri aikuisen toiminnalle: esimerkiksi lapsen vasuun ei tule asettaa tavoitteita lapselle, vaan ne asetetaan pedagogiselle toiminnalle (OPH 2016, 10). Tehtyjen rajausten lisäksi tietoperustan sisältöön vaikutti haastatteluiden tulokset: esimerkiksi mobiililaitteita koskeva luku on kirjoitettu aineistosta nousseen tarpeen perusteella.

Opinnäytetyön tietoperusta toimi yhtenä lähtökohtana produktin toteutukselle. Lisäksi haastatteluista saatu tieto vaikutti paljon korttisarjan suunnitteluun. Pyrin sisällyttämään materiaaliin mahdollisimman paljon tutkimusaineistosta tehtyjä havaintoja, koska yhdeksi tavoitteeksi produktille oli asetettu sen sopivuus päiväkodin tarpeisiin. Luvussa 6.2 kuvaan tarkemmin kuvakorttisarjan toteutusta ja luvussa 6.3 teoriaosuiden toteutusta. Seuraavaksi tässä luvussa siirryn toteutuksen siihen vaiheeseen, kun produkti on valmis testattavaksi.

Tein sähköisessä muodossa olevat kortit käyttövalmiiksi. Sovimme työelämäohjaajan kanssa, että päiväkodin varhaiskasvattajat testaavat materiaalin käyttöä itse, jotta olisi mahdollista arvioida sen soveltuvuutta heidän käyttöönsä. Lisäksi varhaiskasvattajat miettivät, että lapset todennäköisesti osallistuisivat toimintaan aktiivisemmin, kun sitä vetää tuttu aikuinen. Materiaalia testattiin kahden viikon ajan. Testauksen jälkeen varhaiskasvattajat arvioivat yhteisesti materiaalia vastaamalla palautekyselyyn (ks. liite 3). Materiaalista saadusta palautteesta olen kirjoittanut tarkemmin luvussa 8.1.

6.2 Juttele mun kaa! -materiaalin toteutus

Kuvakorttien tekeminen oli produktin aikaa vievin osuus. Aloitin korttien suunnittelun jo teoriaa lukiessani. Pohdin esimerkiksi erilaisia kuva-aiheita, joihin saisi parhaiten liitettyä asioita, joita lapset oppivat varhaisen kielenkehityksen eri vaiheissa, kuten taitutusmuotoja ja sijapäätteitä. Kuvakorttien ja apukysymyksien tekeminen vaati monen asian yhteensovittamista: niissä piti saada toimimaan yhteen teoria, tavoitteet, haastatteluista saadut tulokset sekä oma osaaminen esimerkiksi piirtämisen suhteen.

Kuvakorttien aiheiden suunnittelussa käytin mahdollisimman paljon varhaiskasvattajien nimeämiä lasten mielenkiinnon kohteita, jotta kuvat olisivat todennäköisesti lapsia kiinnostavia. Tutkimusaineistosta nousi useita kielenkehityksen osa-alueita, joita lapset harjoittelevat. Näistä muodostin kuvakorttien tavoitteita. Yksittäisien kuvakorttien tavoitteina on esimerkiksi sanojen ja lauseiden muodostaminen sekä asioiden vertailu.

Haastatteluista saadut kuvaukset lasten kielenkehityksestä voi sanoa olleen lähes suoraan kielenkehityksen teoriakirjallisuuden kuvauksista. Aineiston perusteella suurin osa päiväkodin kohderyhmään kuuluvista lapsista on siirtymässä tai siirtynyt varhaisen kielenkehityksen vaiheeseen. Tästä syystä liitin kuvakortteihin myös niitä varhaiseen

kielenkehitykseen liittyviä osa-alueita ja asioita, joita ei noussut esiin aineistosta. Näin kuvakortit tukevat monipuolisesti lasten varhaista kielenkehitystä ja ovat käytettävissä myös muissa päiväkodeissa.

Suunnittelin materiaalin tukemaan myös esikielellistä kielenkehitystä, vaikka suurin osa päiväkodin lapsista onkin varhaisessa kielenkehityksen vaiheessa. Aineiston perusteella on pääteltävissä, että todennäköisesti ainakin yksi päiväkodin lapsista on esikielellisessä kielenkehitysvaiheessa, sillä hän harjoittelee sanomaan ensimmäisiä sanojaan. Lisäksi opinnäytetyön kohderyhmänä ovat 0-3 vuotiaat lapset. Teoriaosuudessa on tietoa esikielellisestä kielenkehityksestä ja kuvakortteja voi käyttää esimerkiksi osoittamisleiden ja ääniä kuvaavien sanojen harjoitteluun sekä sanavaraston laajentamiseen. Materiaalin tavoitteiden ja sisältöjen perusteluita on avattu laajemmin luvussa 7.1.

Kuvat pyrin piirtämään mahdollisimman selkeiksi, jotta lasten olisi mahdollista tunnistaa niiden aiheet helposti. Vältin esimerkiksi piirtämästä liikaa yksityiskohtia ja käytin värittämisessä tusseja, jotta värit näkyisivät hyvin. Kuvien selkeyteen hain mallia Papunet -verkkosivustolta ja lasten värityskirjoista.

Myös apukysymykset pyrin saamaan mahdollisimman selkeiksi, yksinkertaisiksi kysymyksiksi. Kuten aiemmin raportissa on kirjoitettu, selkeät ilmaisut ja kokonaiset, lyhyet lauseet tukevat kielenkehitystä. Kirjoitin jokaiseen kuvakorttiin useita apukysymyksiä, jotta varhaiskasvattajan olisi mahdollista löytää kysymysten joukosta sen hetkiseen tilanteeseen sopiva kysymys. Ajattelin, että sopivan kysymyksen löytäminen todennäköisesti tukee keskustelun aloittamista ja jatkamista. Apukysymyksistä on kirjoitettu enemmän luvussa 7.1.

Materiaalin teoriaosuuden ominaisuudet suunnittelin haastatteluista saatujen tuloksien perusteella. Lähtökohdiksi poimin selvityksen tuloksista materiaalin tiiviyn ja käytön helppouden. Käytin materiaalin teoriaosuuden laadinnassa tietoperustaa. Ajattelin materiaalin ja opinnäytetyön tukevan näin toisiaan. Materiaalista on mahdollista siirtyä lukemaan opinnäytetyötä ja sen lähteitä, jos materiaalin lukija haluaa jostakin kohdasta lisää tietoa.

Materiaalin ulkoasua suunnittelin aluksi intuitiivisesti. Hiidenkiven varhaiskasvattajien testattua materiaalia produktin visuaalinen ilme muuttui. Saadun palautteen perusteella muokkasin kuvakorttien apukysymyksiin käytettyä fonttia isommaksi. En ollut käyttänyt visuaalisen ilmeen suunnitteluun teoriaa, mutta ymmärsin tässä vaiheessa teoretiedon tarpeellisuuden. Sain viestinnän opettajalta materiaalia suunnittelun tueksi. Sen perusteella toteutin materiaalin lopullisen visuaalisen ilmeen. Toteutin produktin Powerpoint-ohjelmistolla, koska kuvakortit sai liitettyä siihen mielestäni selkeällä tavalla.

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut toteuttaa materiaali 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemiseen erityisesti päiväkotikielenkäytön, mutta myös muiden päiväkotien käyttöön. Tässä luvussa on käyty lävitse asetettuja tavoitteita ja arvioitu niiden toteutumista, esitelty selvityksen keskeisiä tuloksia ja pohdittu jatkotutkimusmahdollisuuksia. Luvussa on lisäksi tarkasteltu opinnäytetyön prosessia onnistumisten ja kehittämiskohteiden kautta.

7.1 Tavoitteiden toteutuminen

Tavoitteiden toteutumista on tässä luvussa tarkasteltu varhaiskasvattajilta saadun palautteen ja oman pohdinnan kautta. Palautteen keräämiseen käytettiin palautelomaketta, jonka päiväkotikielenkäytön varhaiskasvattajat täyttivät yhdessä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa materiaali 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksen tukemiseen, ja sen tavoitteina on:

1. Soveltua Hiidenkiven päiväkodin tarpeisiin sekä sopia sen varhaiskasvattajien käyttöön.
2. Innostaa varhaiskasvattajia ja lapsia keskustelemaan ja tukea varhaiskasvattajia keskustelun jatkamisessa.
3. Toimia yhtenä tapana toteuttaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) Kielen rikas maailma -oppimisalueen Kielen ymmärtämisen taidot -osa-alueen tehtäviä.
4. Antaa varhaiskasvattajille lisätietoa ja välineitä lähteä tietoisesti työstämään kielen kehitystä tukevia toimintatapoja.

Saadun palautteen perusteella materiaali on ollut sopiva Hiidenkiven päiväkodin tarpeisiin ja sen varhaiskasvattajien käyttöön. Tämä tavoite pitää sisällään useampia kokonaisuuksia. Niitä ovat sopivuus varhaiskasvattajien käyttöön ja soveltuvuus päiväkodin tarpeisiin. Päiväkodin tarpeita on tässä käsitelty kahtena kokonaisuutena: materiaaliin ominaisuuksiin ja sisältöihin liittyvinä tarpeina sekä kielenkehityksen tukemisen tarpeina.

Tulosten perusteella Hiidenkiven päiväkodin varhaiskasvattajien käyttöön sopii materiaali, joka on valmis kokonaisuus. Materiaalin tulee olla helposti toteutettavissa ja otettavissa mukaan sekä ohjeistettu selkeästi. Saadun palautteen perusteella materiaali vastaa näitä ominaisuuksia. Materiaali ja kuvakortit kuvataan palautteessa helpokäyttöisiksi. Varhaiskasvattajat pystyivät käyttämään kuvakortteja nopeasti tilanteen mukaan: ”Kuvakortit olivat helppo napata nopeastikin käyttöön ja usein käytimme niitä juurikin näin nopeasti ja extempore”. Päiväkodissa uskotaan, että kuvakortit tulevat pysymään päivittäisessä käytössä. Tämä palaute on todennäköisesti osoitus, että varhaiskasvattajat kokevat materiaalin sopivan heidän käyttöönsä.

Tutkimustulosten perusteella päiväkodissa on tarvetta nykyaikaiselle materiaalille. Teoriaosuuden tulisi tarjota tiiviisti tietoa lasten kielenkehityksestä ja kuvata mobiililaitteiden käyttöä kielenkehityksen tukemisessa. Kuvakorttisarjan tulisi olla sisällöltään monipuolinen. Palautelomake on ollut puutteellinen tämän tavoitteen osalta, sillä saadun palautteen perusteella ei ole täysin mahdollista kuvata tämän tavoitteen toteutumista. Varhaiskasvattajat kertovat innostuneensa pelivinkeistä mobiililaitteille: ”Tämä oli todella mukava lisä, meillä on monia lapsia, jotka innostuvat harjoittelemaan taitoja nimenomaan tabletin kanssa yhdessä aikuisen kanssa”.

Tavoitteen voidaan kuitenkin olettaa onnistuneen, vaikka palautteessa ei näitä ominaisuuksia juuri kuvatakaan. Materiaalissa esikielellistä ja varhaista kielenkehitystä on kuvattu lyhyesti, samoin kuin näiden kielenkehitysvaiheiden tukemista. Palautteessa mainittujen pelivinkkien lisäksi materiaalissa on tietoa, millä eri tavoin mobiililaitetta voidaan hyödyntää kielenkehityksen tukemissa. Kuvakorteissa on kiinnitetty huomiota nykyaikaisuuteen: televisioksi on piirretty nykyaikainen taulutelevisio, puhelimena on matkapuhelin ja lapsen huoneen leluista löytyy avaruusraketti.

Alkukartoituksena toimineen selvityksen tulosten mukaan lähes jokainen päiväkodin kohderyhmään kuuluvista lapsista on siirtymässä tai siirtynyt varhaisen kielenkehityksen vaiheeseen. Tuloksista käy myös ilmi, että ainakin yksi päiväkodin lapsista on esikielellisen kielenkehityksen vaiheessa. Korttisarjassa on kumpaakin vaihetta tukevia sisältöjä (ks. tarkemmin luku 7.1.1), joten voidaan otaksua, että korttisarja tukee päiväkodissa esiintyviä kielenkehityksellisiä tarpeita. Saadun palautteen mukaan varhaiskasvattajat kokevat, että kuvakorttien avulla on helppo tukea lasten kielenkehitystä. Varhaiskasvattajien tulkinnan mukaan kortit ovat lapsille mieluisia. Lasten kokemuksia kuvataan palautteessa esimerkiksi seuraavilla tavoilla: ”Lapset pitivät korteista ja tunnustivat kuvat oikein.” ja ”Lasten mielenkiinto pysyi korteissa.”.

Kolmas tavoite, toimia yhtenä tapana toteuttaa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) Kielen rikas maailma -oppimisalueen Kielen ymmärtämisen taidot -osa-alueen tehtäviä, vaikuttaa onnistuneen. Kielen ymmärtämisen taidot -osa-alue rakentuu sanallistamisesta, keskustelusta ja rikkaan kielen käytöstä. Tuotettu materiaali on nimenomaan tarkoitettu keskustelukäyttöön, ja sen sisällöissä on tuotu esille sanallistamisen ja monipuolisen kielen käytön tärkeyttä. Tehtävänä mainitaan myös kuvien ja tukiviittomien käyttö tarvittaessa. Materiaali ohjeistaa näiden puhetta korvaavien ja tukevien menetelmien käyttöön lyhyesti. Varhaiskasvattajien palautteen mukaan materiaali ”edistää keskustelua ja tuo yhden ihan konkreettisen keinon lisää omaan työhön.”

Kuvakorttien tavoite innostaa varhaiskasvattajia ja lapsia keskustelemaan ja tukea varhaiskasvattajia keskustelun jatkamisessa voidaan saadun palautteen perusteella katsoa onnistuneeksi yhteistyöpäiväkodissa. Varhaiskasvatuskentän tasolla tätä tavoitetta ei voida tarkastella, koska kortteja on testattu vain yhteistyöpäiväkodissa. Kuvakortit tukivat keskustelun aloitusta: ”Lasten mielenkiinto pysyi korteissa, joten kuvat olivat mielenkiintoisia ja keskustelua herättäviä”. Kuvakortit myös innostivat keskustelemaan ja tukivat varhaiskasvattajaa keskustelun jatkamisessa.

”...Lapset tunnustivat yläkäsitteen perhe ja innoistuivat kertomaan, ketä heidän perheeseen kuuluu ja missä perhe asuu. Käytiin läpi kissat ja koiratkin. Apukysymykset auttoivat itseä viemään keskustelua eteenpäin.”

Neljäs tavoite on ollut antaa hyvät lähtökohdat lähteä tietoisesti työstämään kielenkehitystä tukevia toimintatapoja. Tämäkin tavoite voidaan katsoa onnistuneeksi, ainakin yhteistyökumppanin osalta. Tavoitteella on mahdollisuus toteutua myös varhaiskasvatustieteen tasolla. Materiaali selvittää keskeiset asiat 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksestä ja tarjoaa kuvakorttien lisäksi muitakin tapoja tukea lasten kielenkehitystä. Produktin teoriaosuus on tiivistelmä opinnäytetyön teoriaperustasta, jonka kirjoittamisessa on käytetty nykyaikaista lähdekirjallisuutta ja tutkimusta. Esikielellisen ja varhaisen kielenkehityksen teoriaperustan tärkeimmät lähteet olivat toimitetut teokset ”Joko se puhuu?” ja ”Pienten sanat” vuosilta 2012 ja 2014. Kirjat ovat tuoreita ja niiden tekijöihin viitataan muussa lähdekirjallisuudessa. Vilkan ja Airaksisen (2003, 72) mukaan ne tekijät, jotka esiintyvät muiden lähdeluetteloissa toistuvasti, ovat todennäköisesti alallaan tunnustettuja asiantuntijoita. Teoriaperusta kuvaa olennaiset asiat kielenkehityksestä ja kerää yhteen runsaasti erilaisia vuorovaikutustapoja, jotka edistävät kielen kehittymistä. Hiidenkiven päiväkodin varhaiskasvattaja kuvaa omia tuntojaan materiaaliin liittyen seuraavasti: ”Henkilökohtaisesti aloin itse kiinnittää huomiota omaan toimintaan juuri puheeseen liittyen. Tähän auttoi myös bingo, jonka laitoimemekin toimiston seinälle muistutukseksi.”

Vaikka toisen ja neljännen tavoitteen toteutumista on voitu arvioida vain yhteistyökumppanin osalta, niiden ulottuminen kaikkia varhaiskasvattajia koskeviksi tavoitteiksi on ollut opinnäytetyölle merkityksellistä. Tavoitteet ohjasivat työskentelyä kohti monipuolista materiaalia, josta mahdollisimman moni varhaiskasvattaja voisi saada uusia näkökulmia oman työnsä tueksi.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen raportoinnissa on useita seikkoja, joihin tulee kiinnittää huomiota, kun arvioidaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Raportissa tulee selkeästi käydä ilmi tutkimuksen kohde ja sen tarkoitus. Tutkijan on raportissa selvitettävä oma suhteensa tutkittavaan ilmiöön. Lisäksi raportissa tulee kuvata riittävän tarkasti, miten tutkimuksen aineisto on kerätty, ketkä ovat olleet tutkimuksen tiedonantajat ja millä tavoin aineisto on analysoitu. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 122–123.)

Tutkimuksen tarkoitus on ollut selvittää, millainen materiaali soveltuu päiväkotiihiidenkiven tarpeisiin ja sopii sen varhaiskasvattajien käyttöön. Tutkimuksessa on siis kerätty tietoa yhden päiväkodin tämänhetkisestä tilanteesta. Lisäksi tutkimuksen otanta on pieni, 4 henkilöä. Näistä syistä tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä tai hyödynnettävissä muutoin. Jos tutkimus toistettaisiin jossakin toisessa päiväkodissa, tulokset olisivat todennäköisesti erilaisia.

On myös huomioitava, että osaltaan saatujen tulosten perusteella toteutettu materiaali olisi todennäköisesti jonkun toisen tekemänä erilainen. Tutkimuksesta on saatu riittävästi vastauksia tutkimuskysymyksiin, mutta saadut tulokset jättävät myös tulkinnanvaraa. Esimerkiksi saatujen tulosten perusteella materiaalin tulee olla helposti käytettävä. Kerätystä aineistosta on saatu vihjeitä, mitä varhaiskasvattajat tarkoittavat helposti käytettävällä materiaalilla, mutta viimekädessä tulkinta helppoudesta on kuitenkin materiaalin tekijän. Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkittaville annettu lyhyt teoriakertaus kielenkehityksestä. Teoriakertauksella on pyritty varmistamaan, että tutkittavat käsittävät käytetyt termit samoin kuin tutkimuksen tekijä.

Ihmistieteissä eettisyyttä arvioidaan kolmen osa-alueen kautta. Näitä osa-alueita ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuojat. Itsemääräämisoikeuden periaatteeseen kuuluu, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja että tutkittavat saavat tutkimuksesta riittävästi tietoa. Vahingoittamisen välttämisen periaate käsittää tutkittavien arvostavan kohtelun ja raportin kirjoittamisen tutkittavia kunnioittaen. Yksityisyyden ja tietosuojan periaatteen mukaan tutkimusaineiston tulee suojata huolellisesti eikä aineistoa saa käyttää kuin tutkimuksellisiin tarkoituksiin. On myös tärkeää huolehtia tutkittavien yksityisyydensuojasta. Raportoidessa suoria aineisto-otteita, tulee arvioida yksityisyydensuojan toteutumista. (Kuula 2011, 161–168.)

Tutkimuksessa on kunnioitettu eettisiä periaatteita. Riittävän tiedon varmistamiseksi tutkittaville on annettu ennen haastatteluita tutustuttavaksi materiaalia tutkimuksesta. Materiaali sisälsi tutkimussuunnitelman ja sen tiivistelmän, lyhyen teorian kielenkehityksestä sekä kuvakorttien toteutusvaihtoehdot. Tutkimussuunnitelman tiivistelmällä pyrittiin varmistamaan, että jokainen ehtii tutustua tutkimussuunnitelmaan, vaikka arjessa ei olisi aikaa lukea koko tutkimussuunnitelmaa läpi. Jokaiselta haastattavalta on suullisesti kysytty lupa haastatteluiden nauhoittamisesta. Saatua aineistoa on käsitelty huolellisesti ja se hävitetään opinnäytetyön julkaisun jälkeen. Tutkimuksen raportoinnissa tutkittavia on kuvattu kunnioittavasti.

Tutkittavilta on saatu lupa päiväkodin nimen julkaisemiseksi, minkä vuoksi on kiinnitetty erityistä huomiota tutkittavien yksityisyydensuojaan. Tutkittavilta on kerätty tietoa heidän työtavoista ja kielenkehitystä koskevan tiedon tarpeista. Tämän vuoksi suorat aineisto-otteet on julkaistu nimettömästi käyttäen koodinimiä H1, H2, H3 ja H4, jotta kuvauksista ei voisi tunnistaa yksittäisiä työntekijöitä. Jos tutkimuksessa olisi tullut esiin esimerkiksi ammatillisia epäkohtia, olisi työntekijän tunnistaminen voinut olla haitallista. Tutkimuksessa ei ole tutkittu lapsia, mutta tutkittavilta on kerätty lapsia koskevaa tietoa. Lapsia koskevat aineisto-otteet on valittu siten, että ne käsittelevät päiväkodin lapsia vain yleisellä tasolla. Näin yksittäisen lapsen tunnistaminen kuvailun perusteella ei ole mahdollista. Eettisyyden varmistamiseksi opinnäytetyön raportti on annettu ennen julkaisua luettavaksi ja kommentoitavaksi työelämäohjaajalle.

7.3 Jatkotutkimusaiheet

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, miten kielenkehityksestä tukevien toimintatapojen tietoinen työstäminen muuttaa vuorovaikutusta 0–3-vuotiaiden lasten ryhmässä. Tästä samasta näkökulmasta voisi olla hyödyllistä tutkia myös sitä, miten kielenkehityksen tukeminen vaikuttaa lasten osallisuuteen 0–3-vuotiaiden ryhmässä.

Opinnäytetyön liitteissä on opinnäytetyön aluksi laaditut korttisarjasuunnitelmat (ks. liite 2). Suunnitelmia on mahdollista kehittää edelleen ja hyödyntää seuraavien toiminnallisten opinnäytetöiden tekemisessä. Lisäksi voisi tutkia, onko jonkin kielenkehitystä tukevan materiaalin käyttöönotolla vaikutuksia esimerkiksi päiväkotiryhmän keskustelukulttuuriin tai varhaiskasvattajien kielenkehitystä tukeviin toimintatapoihin.

7.4 Reflektio

Opinnäytetyö on valmis ja päällimmäisenä tunteena on onnistumisen kokemus. Taivoitteet ovat arvioitavilta osiltaan toteutuneet, joten prosessia on helppo katsoa taaksepäin. Matkalla on ollut paljon oikein tehtyjä asioita, mutta myös kehittämisen varaa. Olen kasvanut ammatillisesti ja hallussa on nyt enemmän osaamista.

Alussa pohdin paljon, pystynkö luomaan materiaalin, joka olisi teoreettisesti riittävän vahva ollakseen kohdennettu varhaiskasvattajille. Tästä syystä olenkin nimennyt produktin materiaaliksi enkä esimerkiksi oppaaksi. Tarkoituksena ei ollut opastaa ammatilaisia, vaan tuottaa materiaalia työn tueksi. Oman osaamisen tunnistaminen opinnäytetyön alussa oli tarpeellista, koska tällöin osasin lähteä työstämään materiaalia oikeasta suunnasta eli asiantuntijatiedon pohjalta. Ennen materiaalin toteuttamista tein paljon taustatyötä ja perehdyin aiemmin tehtyihin opinnäytetöihin ja kirjallisuuteen.

Opinnäytetyö vei enemmän aikaa kuin aluksi ajattelin ja työ valmistui neljä kuukautta arvioitua myöhemmin. Esimerkiksi litterointi ja kuvakorttien piirtäminen veivät ajateltua enemmän aikaa. Tämä ei onneksi ollut ongelmallista työelämäyhteydelle. Heille sopi, että tein opinnäytetyötä omaa tahtiani. Työn edetessä opin arvioimaan omaa ajankäyttöäni realistisemmin ja loppuvaiheen tavoiteaikataulut pitivät paremmin.

Ammatillinen kasvu on mielestäni ollut merkittävää. Kirjallisuuteen perehtyessä osaaminen on lisääntynyt muistakin aihe-alueista kuin kielenkehityksestä, esimerkiksi vuorovaikutuksesta. Koen esimerkiksi olevani varmempi perustelemaan valintoja työelämässä, kun teoreettinen osaaminen on vahvistunut.

Olisi ollut hyödyllistä varata enemmän aikaa opinnäytetyön valmistumisen ja julkaisun välille. Sain loppuvaiheessa paljon rakentavaa palautetta, joita olisi ollut hyvä pohtia ja työstää pidemmän aikaa. Olin keskittynyt vain materiaalin sisällön tuottamiseen, mutta palautteen perusteella ymmärsin tarvitsevani tietoa myös materiaalin ulkoasun luomisesta. Ehdin tekemään joitakin muutoksia, kuten työstettyä materiaalin selkeyttä ja kieliasua. Saatuun palautteeseen liittyen olisi lisäksi ollut tärkeää tehdä valmiiksi pienempiä kokonaisuuksia kerrallaan, jotta ehdotuksien perusteella ei olisi tarvinnut tehdä niin suuria muutoksia, kuin nyt tein.

Pienimuotoisen tutkimuksen yhdistäminen produktin tuottamiseen kasvatti työmäärää. Asiasta oli kirjoitettu Vilkan ja Airaksisen (2005) teoksessa Toiminnallinen opinnäytetyö, mutta tein perustellun päätöksen tutkimuksen tarpeellisuudesta. Jälkikäteen ajateltuna olisin voinut aluksi pohtia, olisiko tutkimus voitu korvata konsultaatiolla. Tämä olisi rajannut työmäärää, kun esimerkiksi litterointia ei olisi tarvinnut tehdä. Vaihtoehtoisesti olisin voinut tutkia tarkemmin tekijänoikeusasioita: olisiko sittenkin ollut mahdollista toteuttaa kuvakortit valmiiden kuvien avulla. Valmiiden kuvien avulla ei välttämättä olisi kuitenkaan saanut niin tehokkaasti luotua teoriaa kuvakorttien taustalle.

Teoreettista viitekehystä rajasin paljon. Se keskittyy täysin kielenkehitykseen ja sen tukemiseen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Lapsen kehitys on kuitenkin kokonaisvaltaista ja asiat liittyvät toisiinsa. Tämän huomioiminen olisi tehnyt materiaalista entistä monipuolisemman. Teoreettisen viitekehysten ulkopuolelle jäi paljon asioita, joita olisin halunnut käsitellä tarkemmin, kuten lapsen osallisuus. Osallisuus nousee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) yhtenä tärkeimmistä asioista ja lapsen kokemus kuulluksi tulemisesta edistää kielen kehitystä. Tätä on teoriaperustassa sivuttu, mutta jälkikäteen ajateltuna osallisuudesta olisi voinut kirjoittaa oman luvun. Myös leikki on merkittävää lapsen kehityksen kannalta, ja leikissä on paljon kielen kehitystä tukevia ulottuvuuksia, joita olisi voinut kuvata. Leikin teoria on rajattu kokonaan opinnäytetyön ulkopuolelle. Toisaalta tehty rajausta tekee tuotetusta materiaalista selkeän, kun sisällöt ovat suoraan kielenkehitykseen ja vuorovaikutukseen liittyviä.

Päiväkoti Hiidenkiveä haluan kiittää yhteistyöstä. Lisäksi opinnäytetyöprosessin aikana sain tukea varhaiskasvattajilta, joita haluan kiittää lyhyesti: Riikka Leinonen kommentoi opinnäytetyötäni pitkin matkaa ja mahdollisti refleктоivan keskustelun, Tuuli-Elina Piirainen ja Anneli Kyykoski puolestaan lukivat ulkopuolisin silmin materiaalin sen ollessa lähes valmis. Jokaiselta sain arvokkaita näkökulmia materiaalin työstämiseen sellaiseksi, kuin se nyt valmistuttuaan on.

Juttele mun kaa! -materiaali pureutuu ajankohtaiseen ja tärkeään aiheeseen: lapsen kielen kehitykseen. Materiaali korostaa vuorovaikutuksen tärkeyttä. Kuten johdannon alussa todettiin: kielellä on kokonaisvaltainen vaikutus elämään, sillä kieli määrittelee ihmisen identiteettiä ja persoonaa. Kielellä ilmaistaan tunteet, ajatukset, toiveet ja tarpeet. Sen avulla ollaan yhteydessä muihin ihmisiin ja maailmaan - nähdään ja kuullaan toisemme.

LÄHTEET

- Ahonen, L. (2017). *Vasun käyttöopas*. Jyväskylä: Ps-Kustannus
- Aro, T. & Siiskonen, T. (2014). Millaista on hyvä tuki? Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T., & Ketonen, R. (toim.) *Joko se puhuu?* Jyväskylä: Ps-Kustannus, 188–200.
- Aro, T., Eronen, T., Erkkilä, K., Siiskonen, T., Adenius-Jokivuori, M. (2014). Epäilyn heittäminen. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T., & Ketonen, R. (toim.) *Joko se puhuu?* Jyväskylä: Ps-Kustannus, 106–120.
- Hakala, T. Juha. (2004). *Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille*. Tampere: Tammer-Paino Oy
- Hakamo, M-L. (2011). *Puhekuplia*. Helsinki: Lasten keskus
- Holopainen, L. (1994). *Logopedian perustiedot – artikulaation ja fonologian häiriöt*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino
- Huuhtanen, K. (2011a). Kommunikointi. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) *Puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät Suomessa*. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opike, 11–25.
- Huuhtanen, K. (2011b). Ei-avusteinen kommunikointi. Teoksessa Huuhtanen, K. (toim.) *Puhetta tukevat ja korvaavat menetelmät Suomessa*. Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opike, 26–47.
- Iivonen, A. (2012). 8.2 Varhaisen ääntelyn ja jokeltelun vokaalit. Teoksessa *Pienten sanat – lasten äänteellinen kehitys*. Jyväskylä: Ps-Kustannus, 77–80
- Irisvik, S. & Utriainen, J. (2018). *Kuinka kasvattaa diginatiivi?* Helsinki: Kustantamo S & S.
- Karevaara, S. (2018). *Tieteellinen poster*. Powerpoint-materiaali, Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Ketonen, M., Launonen, K., Ikonen, A., Salmi, P., Palmroth, A., Röman, M., Mattinen, A. (2014). Kieli ja viestintä. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T., & Ketonen, R. (toim.) *Joko se puhuu?* Jyväskylä: Ps-Kustannus, 201–225.
- Koivunen, P. L. (2009), 2. painos. *Hyvä päivähoito – Työkaluja sujuvaan arkeen*. Jyväskylä: Ps-Kustannus
- Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (2012a). 7.2 Jokellus. Teoksessa *Pienten sanat – lasten äänteellinen kehitys*. Jyväskylä: Ps-Kustannus, 73-75.

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (2012b). 7.3 Jokelluksen yhteys myöhempään puheen ja kielen kehitykseen. Teoksessa *Pienten sanat – lasten äänteellinen kehitys*. Jyväskylä: Ps-Kustannus, 76.

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (2012c). 8.1 Varhainen sanaston kehitys. Teoksessa *Pienten sanat – lasten äänteellinen kehitys*. Jyväskylä: Ps-Kustannus, 83–89.

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (2012d). 8.3 Konsonanttien kehitys ensisanoista kohti kielenmukaista järjestelmää. Teoksessa *Pienten sanat – lasten äänteellinen kehitys*. Jyväskylä: Ps-Kustannus, 96–102.

Kunnari, S. & Paavola, L. (2012). Vuorovaikutus äänteellisen kehityksen perustana. Teoksessa *Pienten sanat – lasten äänteellinen kehitys*. Jyväskylä: Ps-Kustannus, 57-62.

Kuula, A. (2011). Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino

Laakso, M-L. (2014). Esikielellinen vuorovaikutus ja viestintä. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) *Joko se puhuu?* Jyväskylä: Ps-Kustannus, 22–51.

Launonen, K. (2007). Vuorovaikutus – kehitys, riskit, ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy

Lyytinen, P. (2014). Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) *Joko se puhuu?* Jyväskylä: Ps-Kustannus, 51–72.

Mikä ihmeen diginatiivi? (2017). Yliopisto-lehti. Helsingin yliopisto. Viitattu 09.06.2018. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/opetus-ja-opiskelu/mika-ihmeen-diginatiivi>

Niemitalo, K. & Kaltio, L. (2017). *Lorukirja lapsen kielenkehityksen tueksi varhaiskasvatuksen arjessa*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu. Haettu 23.09.2018.

OECD. Starting Strong (2017). Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care. Viitattu 13.06.2018. <http://oecd.org/education/school/starting-strong-2017-9789264276116-en.htm>

Ojanen, K. & Eurajoki, O. (2016). 1–3-vuotiaiden kielen kehityksen tukeminen: Opas vanhemmille. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Lahden ammattikorkeakoulu. Haettu 23.09.2018.

Opetushallitus (n.d.). Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat – Mikä muuttuu? Viitattu 14.9.2018. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus/uudet_vasut

Opetushallitus (2016). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy

Orava, T. (2013). *Kieli rullalle: Kielellisen kehityksen tukeminen päiväkodin pienryhmätoiminnassa*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Laurea-ammattikorkeakoulu. Haettu 23.09.2018.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. (2018) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi

Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. (2012). 9.1 Systemaattisen fonologisen kehityksen kauden rajoitukset ja niitä palvelevat fonologiset prosessit. Teoksessa *Pienten sanat – lasten äänteellinen kehitys*. Jyväskylä: Ps-Kustannus, 121–127.

Siiskonen, T., Aro, T. & Lyytinen, P. (2014). Havainnointi, arviointi ja tutkimukseen ohjaaminen. Teoksessa Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T., & Ketonen, R. (toim.) *Joko se puhuu?* Jyväskylä: Ps-Kustannus, 121–136.

Sintonen, S., Ohls, O., Kumpulainen, K. & Lipponen, L. (2015). *Mobiilioppiminen ja leikkivä lapsi*. Helsingin yliopisto, opettajankoulutuslaitos. Verkkojulkaisu, viitattu 02.07.2018

Suomi ja OECD. (2017). *Suomen pysyvä edustusto OECD:ssä ja Unescossa*. Pariisi. Viitattu 14.06.2018. www.finoecd.org

Suoninen, A. (2014). *Lasten mediabarometri 2013*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura

Varhaiskasvatuslaki. L 508/2015. Viitattu 13.06.2018. <http://finlex.fi>

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. (2003). *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Tammi

Woolfson, R. (2003). *Pienten puhetta*. Helsinki: Otava

Haastattelulomake

Toiminnallisen opinnäytetyön henkilöstön haastattelulomake

Haastattelija	Mirva Kylmäkorpi	Vastaaja	
Aihe	Pienten lasten kielenkehityksen tukeminen	Pvm.	

Opinnäytetyön tehtävänä on selvittää, millainen kielenkehitystä tukeva materiaali sopii päiväkotinne tarpeisiin ja toteuttaa se. Opinnäytetyössä tarvitaan tietoa päiväkotinne henkilöstön toimintatavoista ja mieltymyksistä käytettävän materiaalin suhteen sekä päiväkodin 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehityksestä sekä heidän mielenkiinnon kohteistaan, jotta opinnäytetyössä tuotettava kielenkehitystä tukeva materiaali voisi vastata päiväkotinne tarpeisiin. Haastattelun avulla kerättyjä tietoja käytetään materiaalin suunnittelussa yhdessä teorian ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Haastattelun tueksi on mukaan liitetty lyhyt kuvaus kielenkehityksen teoriasta, esimerkit mahdollisista toteutettavista materiaalista kuvauksineen, opinnäytetyön tutkimussuunnitelma ja tiivistys opinnäytetyön suunnitelmasta.

Vastaa haastattelun kysymyksiin omien ajatustesi mukaisesti. Vastausten ei tarvitse olla yhteneviä muiden haastateltavien kanssa. Voit vastata nimettömästi käyttäen esim. ammattinimikkäsi. Vastaa lapsia koskeviin kysymyksiin nimettömästi, mutta kirjaa kuitenkin lapsen ikä ylös.

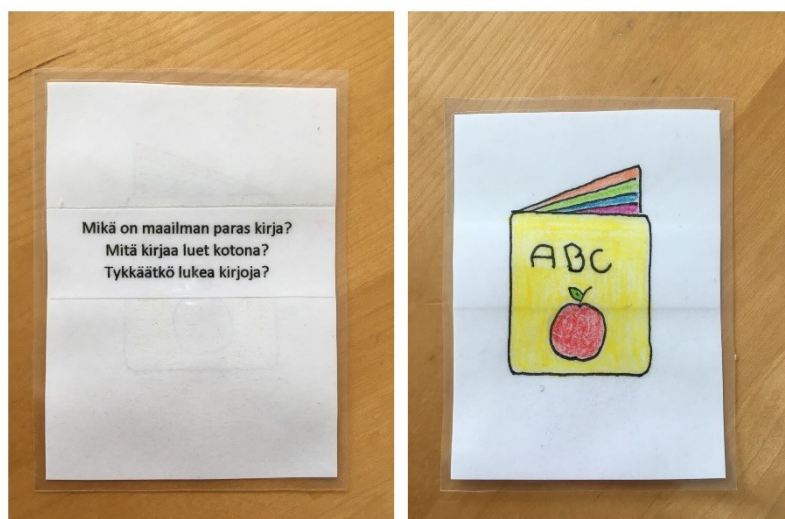
Vastauksien toivotaan olevan valmiina 13.04. Kiitos ajastasi!

1. Millaisia kielenkehityksen tukemisen tarpeita päiväkodissanne mielestäsi on?
2. Millaisia kielenkehitystä tukevia materiaaleja ja välineitä päiväkodissanne on jo käytössä? Miksi juuri ne ovat käytössä?
3. Millaisia materiaaleja käytät mieluiten työssäsi? Miksi?
4. Millaiset materiaalit ovat jääneet pois käytöstä? Miksi?
5. Minkä ehdotetuista korttisarjoista valitsisit toteutukseen? Miksi?
6. Onko sinulla toiveita tai muutosehdotuksia korttisarjan ja välineen toteutukseen?
7. Millaista tietoa koet tarvitsevasi pienten lasten kielenkehityksestä?
8. Miten toteutat työssäsi Varhaiskasvatussuunnitelman Kielen rikas maailma – oppimisalueen sisältöjä? Koetko asetettujen tavoitteiden toteutuvan?
9. Millaisista asioista päiväkotinne 0-3 vuotiaat lapset ovat kiinnostuneet? Voit halutesasi eritellä jokaisen lapsen mielenkiinnon kohteet erikseen tai kirjoittaa yleisesti.
10. Kuvaile päiväkotinne kielenkehityksen esikielellisessä vaiheessa olevien lasten taitoja.
11. Kuvaile päiväkotinne 0–3-vuotiaiden lasten äänteellistä kehitystä.
12. Kuvaile päiväkotinne 0–3-vuotiaiden lasten sanojen taivutusjärjestelmän osaamista.
13. Kuvaile päiväkotinne 0–3-vuotiaiden lasten lauserakenteita.
14. Kuvaile päiväkotinne 0–3-vuotiaiden lasten sanastoa ja puheen ymmärtämisen taitoja.
15. Tuleeko vielä jotain muuta mieleen? Kirjoita tähän vapaasti.

Kuvakorttisarjat

Kysy- ja kuuntele –korttisarja

Vuorovaikutustaidot – alueella korostuvat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja heidän aloitteisiin vastaamisesta. Keskiössä on lasten non-verbaaleihin viesteihin reagointi ja sensitiivisyys. Henkilöstön ja muiden lasten kanssa kommunikointiin rohkaisu kehittää lasten vuorovaikutustaitoja. (Vasu 2016, 40.) Kysy ja kuuntele –korteissa on erilaisia lasten elämään liittyviä kysymyksiä, joihin kaikki saavat vastata vuorollaan. Leikki harjoittaa keskustelutaitoja, vuorottelua ja oman vuoron odottamista sekä antaa kuulluksi tulemisen kokemuksia, kun kysymyksen esittävä aikuinen kuuntelee ja reagoi lapsen kertomaan.

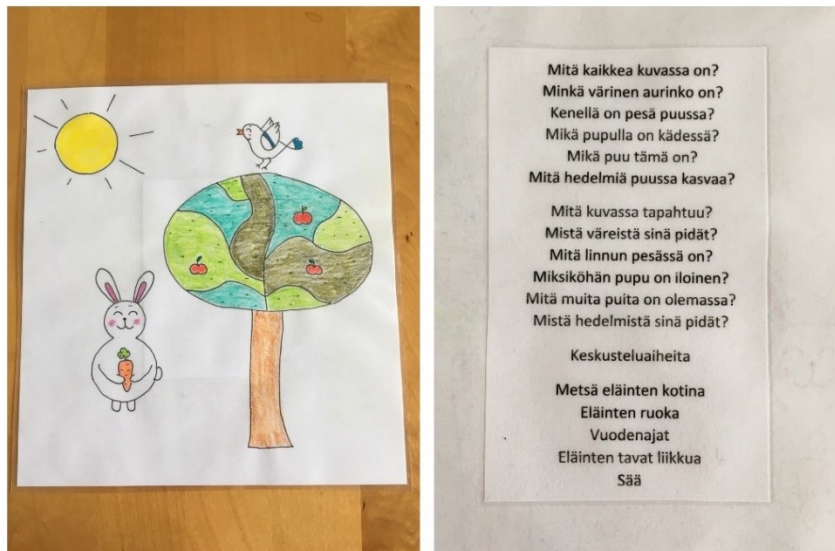

Kuva 6. Kysy ja kuuntele -kortit

Keskustelukortit-korttisarja

Kielen ymmärtämisen taidot – alue rakentuu sanallistamisesta, keskustelemisesta, tarkan ja kuvailevan kielen käytöstä sekä kuvien, esineiden ja tukiviittomien käytöstä tarvittaessa (Vasu 2016, 41). Keskustelukortit–väline toimii suunnitellun keskustelun aloittajana ja edistäjänä. Keskustelukortit ovat kuvakortteja, joiden takana on kuvaan liittyviä kysymyksiä. Kortteja käytetään keskustelun avaamisen ja edistämiseen lasten kanssa. Kuvat ovat selkeitä ja oikeita asioita esittäviä, esimerkiksi eläimiä ja liikennevälineitä. Kortteja on useita ja keskusteltava kuva voidaan valita esimerkiksi antamalla lapsen nostaa kortti pakasta tai ottamalla kortti lasten kiinnostuksen tai ajankohtaisuuden mukaan. Kuvakortin takana on kysymyksiä kuvasta, joita esittämällä aikuinen kutsuu lapsia keskustelemaan. Spontaani ja suunniteltu keskustelu tukevat molemmat yhtä lailla lapsen kielellistä kehitystä ja ovat merkittäviä lapsen kielellisen ymmärtämisen taitojen

tukemisessa. Lapsen sanavarasto laajenee ja vuorovaikutustaidot saavat harjoitusta keskustellessa (Ahonen 2017, 171). Kun lapsi harjoittelee kommunikoimaan keskustelemalla, on riittävä, että hän osallistuu yksittäisiläkin sanoilla, joihin aikuinen vastaa jatkamalla keskustelua. (Jakkula 2008, 40). Korttien kysymykset auttavat aikuista jatkamaan keskustelua.

Kuva 7. Esimerkkikuva Keskustelukorteista

Suun motoriiikka –korttisarja

Puheen tuottamisen taidot – alue kattaa lasten taitojen kehittymisen seuraamisen ja ohjaamisen, eri tilanteissa puhumaan rohkaisun ja huomion kiinnittämisen äänensävyihin ja –painoihin. Suun motoriiikka – kortit ovat sarja kortteja, joissa on erilaisia suun motoriiikkaa kehittäviä tehtäviä. Suun motoriiikkaa kehittävät harjoitukset, esimerkiksi puhaltaminen, imeminen ja maiskuttelu, tukevat lapsen puheen tuottamista (Ahonen 2017 173).

Kuva 8. Esimerkkikuva Suun motoriiikka -korteista

Eläydy tarinaan –korttisarja

Kielen käyttötaidot- alue koostuu kielen käytön pohdinnasta, tilannetietoisuuden kielen käytön vahvistamisesta, kertomisen, selittämisen ja puheen vuorottelun harjoittelusta, huumorin, eläytymisen ja hyvien tapojen opettelusta sekä erilaisiin teksteihin tutustumisesta havainnoiden puhutun ja kirjoitetun kielen eroja (Vasu 2016, 21). Eläydy tarinaan – leikkikortteissa on kuva ja kuvaan liittyvä lyhyt tarina, jonka varhaiskasvattaja lukee lapsille. Lukemisen jälkeen tarinaa pohditaan ja leikitään yhdessä. Leikkikorttien tavoitteena on harjoittaa eläytymisen ja kuuntelun taitoja. Eläinten leikkiminen yhdessä aikuisen kanssa on omien havaintojeni mukaan pienten lasten mielestä hauskaa. Leikki tukee huumorin kehittymistä, kun lapsi hassuttelee hyväntahtoisesti aikuisten ja toisten lasten kanssa (Ahonen 2017, 182).

Kuva 9. Esimerkki Eläydy tarinaan -korteista

Kuvakortit -korttisarja

Kielellinen muisti ja sanavaranto –alueella tehtävänä on tukea lasten kielellisen muistin ja sanavarannon laajentumista. Kehitystä voidaan tukea lauluilla, lauluilla, kielellisellä leikkittelyllä, nimeämällä ja kuvaavien sanojen käytöllä. Keskustelu, lukeminen ja tarinoiden kerronta tutustuttavat uusiin käsitteisiin ja mahdollistaa sanojen merkityksien pohdinnan. (Vasu 40.) Kuvakorttipakka sarja kuvakortteja, joissa on kuvia erilaisista esineistä ja asioista. Kuvakorttipakkaa voidaan käyttää monella tavalla. Kuvakortteja voidaan käyttää sanavarannon laajentamiseen nimeämällä kuvien asioita. Kuvakorttien avulla voidaan myös harjoittaa kuvailevan kielen käyttöä antamalla lapsille tehtäväksi selittää kuvan asia sanoin ja elein. Kuvakortteja voidaan käyttää myös keskusteluissa lapsen itseilmaisun tukena täydentämään puhuttua kieltä. Kaikilla kuvakorteilla on pakassa pari, joita etsimällä voidaan harjoittaa loogista päättelykykyä ja asioiden yhdistämistä. Pareja ovat esimerkiksi kukka ja mehiläinen.

Kuvakorteilla voidaan harjoittaa myös muistia esittämällä lapsille lyhyt sarja kuvia ja poistamalla niistä sitten yhden, minkä jälkeen pohditaan puuttuvaa korttia. Kuvakorttipakalla on paljon kielen kehitystä tukevia käyttömahdollisuuksia. Kielellä leikkittely edistää monipuolisesti lapsen kielellistä kehitystä (Ahonen 2017, 187).

Kuva 10. Esimerkki Kuvakortit -korteista

Aakkoskortit -kuvakorttisarja

Kielitietoisuus –alueella tavoitteena on lisätä lasten kiinnostusta puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen sekä lukemiseen ja kirjoittamiseen. Kieltä havainnoidaan pyrkien siirtämään lasten huomio sanojen merkityksistä niiden muotoihin ja rakenteisiin, kuten tavuihin ja äänteisiin. (Vasu 2016, 40.) Kielellinen tietoisuus, erityisesti fonologinen tietoisuus, on keskeistä lukemaan oppimisessa. Fonologisella tietoisuudella tarkoitetaan äännetietoisuutta eli tuntemusta kirjaimista ja äänteistä.

Pienet lapset ovat kiinnostuneita kirjaimiin tutustumisesta ja erilaiset kielitietoisuutta edistävät harjoitukset luovat pohjaa lukemistaidoille ehkäisten lukivaikeuksia. (Hakamo 2011, 54–62.) Aakkoskorttien avulla tutustutaan kirjaimiin ja niiden ääntämiseen. Korteissa on kirjain, kyseisellä kirjaimella alkava esine tai asia, loru ja tavuja.

Kuva 11. Aakkoskortit

Arviointilomake

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksen palautelomake

Opinnäytetyön tehtävänä oli toteuttaa päiväkotinne tarpeisiin sopiva, 0–3-vuotiaiden lasten kielenkehitystä tukeva materiaali. Arviointilomakkeen tarkoituksena on kartoittaa, miten tuotettu materiaali vastaa sille asetettuihin tavoitteisiin.

Produktin tavoitteena on olla erityisesti teidän päiväkodin tarpeisiin ja tottumuksiin sopiva. Tämän lisäksi materiaalilla on kolme muuta tavoitetta:

1. Kehittää varhaiskasvatuksessa keskustelukulttuuria, jossa jokaiselle lapselle hänen kielellisistä taidoista riippumatta annetaan mahdollisuus vuorovaikuttaa, keskustella ja saada kielellistä mallia aikuiselta.
2. Innostaa varhaiskasvattajia ja lapsia keskustelemaan ja tukea varhaiskasvattajia keskustelun jatkamisessa.
3. Toimia yhtenä tapana toteuttaa Varhaiskasvatussuunnitelman (2016) Kielen ymmärtämisen taidot -oppimisalueen tehtäviä.

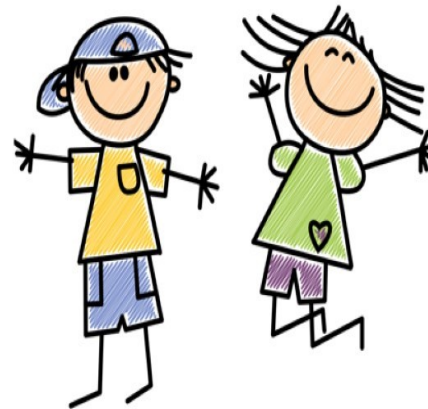
1. Miten materiaali ja kuvakortit soveltuivat käyttöönne? Voitte esimerkiksi kertoa, oliko teoritietoa liian vähän/riittävästi/liian paljon ja oliko ohjeistus selkeä. Lisäksi voitte kertoa, oliko kuvakortit helppo ottaa käyttöön sekä käyttää arjessa ja jääkö materiaali käyttöönne.
2. Millaiset lähtökohdat materiaali antaa teille lähteä tietoisesti kehittämään lasten kielenkehitystä tukevia toimintatapoja?
3. Miten kuvakortit toimivat keskustelun aloittajina ja edistäjinä? Voitte kertoa esimerkiksi, innostuivatko lapset keskustelemaan, oliko apukysymysten avulla helppo jatkaa keskustelua ja siirtyivätkö kuvien aiheet arjen keskusteluihin tai toimintaan.
4. Pitivätkö lapset keskusteluista kuvakorttien kanssa? Olivatko kuvien aiheet lasten mielestä mielenkiintoisia?
5. Ohjasiko materiaali sanallistamaan ja keskustelemaan arjessa? Lisäkö materiaali keskustelua päiväkodin arjessa?
6. Miten kuvakortit toimivat lasten kielenkehityksen tukemisessa?
7. Mitä kehitettävää materiaalissa on?
8. Onko muita ajatuksia?

Juttele mun kaa! Materiaali 0–3-vuotiaiden kielenkehityksen tukemiseen
varhaiskasvatuksessa

Juttele mun kaa!

Materiaali 0–3-vuotiaiden esikielellisen ja
varhaisen kielen kehityksen tukemiseen
varhaiskasvatuksessa

Sisällysluettelo

- [Johdanto](#) 3
- [Esikielellinen kehitys](#) 4
- [Varhainen kielenkehitys](#) 5
- [0–3-vuotiaiden lasten
kielenkehityksen tukeminen
varhaiskasvatuksessa](#)
- [Kielenkehitysbingo](#) 9
- [Mobiililaitteiden käyttö
kielenkehityksen tukena](#) 10
- [Sivustoja](#) 11
- [Sovelluksia](#) 12
- [Juttele mun kaa! -kuvakortit](#) 16
- [Apukysymykset](#) 30
- [Lähteet](#) 34

Johdanto

Juttele mun kaa! on varhaiskasvattajien käyttöön tehty materiaali 0–3-vuotiaiden lasten kielen kehityksen tukemiseen. Kyseessä on toiminnallisen opinnäytetyön produkti, joka on tehty yhteistyössä päiväkotikielen Hiidenkiven kanssa.

Löydät tietoa 0–3-vuotiaiden lasten kielen kehityksestä sekä sitä tukevista toimintatavoista. Kielenkehitysbingoa voit käyttää oman työsi reflektoinnissa.

Materiaali sisältää myös keskustelua tukevat kuvakortit, joita on 15 erilaista. Kuvakortit tukevat mm. sanaston kehittymistä, sanojen tuottamista ja keskustelutaitoja.

Korteilla on myös kielen kehityksen osa-alueiden tavoitteita. Ne on kirjattu kuvakorttien viereen.

Materiaali sisältää lyhyesti tietoa mobiililaitteiden käytöstä kielen kehityksen tukena sekä listauksen kielen kehityksen tukemiseen soveltuvista sovelluksista ja sivustoista.

Juttele mun kaa! ei ole opas eikä sen tarkoitus ole opastaa. Sen tarkoitus on antaa lisätietoa ja välineitä lähteä tietoisesti työstämään kielen kehitystä tukevia toimintatapoja.

Toivottavasti materiaalista on iloa ja hyötyä työssäsi!

Esikielellinen kehitys

Esikielellinen kehitys alkaa syntymästä ja päättyy, kun lapsi alkaa käyttää viestintäänsä pääasiallisesti puhuttua kieltä.

Esikielellinen kehitys jaetaan kolmeen vaiheeseen. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan ei-tavoitteelliseksi vaiheeksi ja se kestää vastasyntyneestä puolivuotiaaksi.

Tämän jälkeen alkaa tavoitteellinen vaihe, joka jatkuu noin 1,5 vuoden ikään.

Siirtymävaihe alkaa vuoden iässä ja ajoittuu osittain päällekkäin toisen vaiheen kanssa. Siirtymävaiheen aikana lapsi harjoittelee ensimmäisiä sanoja.

0–6 kuukauden iässä lapsi opettelee vuorovaikutuksen perustaitoja. Tunteet ovat viestinnän pääsisältö.

6–8 kuukauden iässä lapsi alkaa huomioida ympäristöään ja oppii seuraamaan aikuisen katsetta. Jokeltelu ilmaantuu ja lapsi alkaa ottaa aktiivisempaa roolia vuorovaikutuksessa.

8–12 kuukauden iässä lapsi oppii jakamaan kokemuksiaan aikuisen kanssa. Puheen ymmärtäminen kehittyy ja kommunikoiivat eleet ilmaantuvat.

12–18 kuukauden iässä ilmaantuvat ensisanat. Lapsi ymmärtää puhetta enemmän kuin tuottaa sitä. Kommunikoiivat eleet toimivat pääasiallisena viestintäkeinona.

Varhainen kielenkehitys

Kielen kehitystä voidaan tarkastella kielen rakennetasojen kautta. Rakennetasoja ovat sanat ja niiden taivutukset eli morfeemit, äänteet eli foneemit sekä lauseet eli syntaksi.

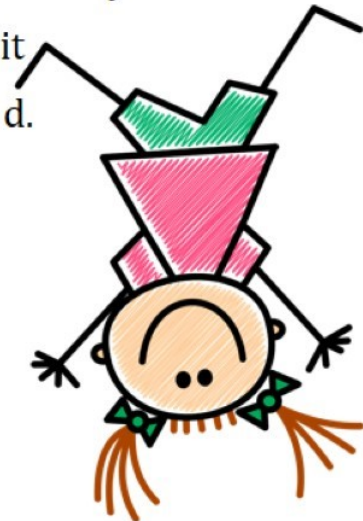
Sanasto kehittyy yksilöllisesti. Kaksivuotiailla on käytössään 0-600 sanaa, keskimäärin sanoja on 250. Lapsi ymmärtää puhetta enemmän kuin tuottaa. Aluksi 2–3-vuotiaiden lasten sanasto koostuu substantiiveista ja verbeistä. Vähitellen adjektiivien määrä kasvaa ja viimeisenä ilmaantuvat pronominit, partikkelit ja verbit.

2–3-vuotiaiden puheelle on tyypillistä virheelliset taivutusmuodot. Lapset hallitsevat taivutuksen monikossa ja osaavat käyttää omistusmuotoa. Verbejä 2–3-vuotiaat käyttävät preesenssissä ja imperfektissä. Adjektiiveista lapset osaavat käyttää perusmuotoa.

Kaksivuotiaana lapsi tuottaa ensimmäiset kaksisanaiset lauseet. Lauserakenteiden kehitys on nopeaa. Kolmevuotias käyttää jo käsky-, kysymys- ja kieltolauseita.

Kaksivuotias osaa ääntää vokaalit lähes oikein. Konsonanteista oikein ääntyvät p, n t ja k.

Kolmevuotias ääntää vokaalit kokonaan oikein, konsonanteista puuttuu r ja d.

0–3-vuotiaiden kielen kehityksen tukeminen

Kieli on lapselle väline monenlaiseen toimintaan, kuten oppimiseen, omien ajatusten kertomiseen ja tunteiden jakamiseen.

Tähän on kerätty esimerkkejä tavoista, jotka tukevat eri-ikäisten lasten kielen kehitystä. Lasten kielenkehitys on yksilöllistä, mistä syystä iät ovat suuntaa antavia.

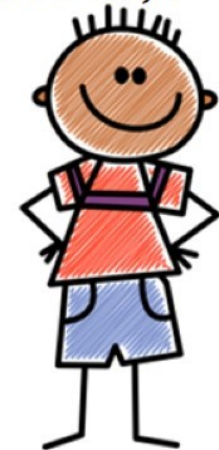
Esimerkit tarjoavat lisätietoa ja välineitä työsi tueksi. Esimerkkien koostamisessa ajatuksena on ollut, että lapsen kasvaessa aiemmat kielen kehitystä tukevat esimerkit kulkevat mukana.

Esimerkit painottuvat pääasiassa vuorovaikutukseen.

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kanssakäymistä toisten ihmisten kanssa. Lämmin ja vastavuoroinen vuorovaikutus on kielen kehityksen tukemisessa tärkeää.

Vuorovaikutus rakentuu sanallisista ja sanattomista viesteistä. Sanattomia viestejä ovat esimerkiksi eleet, ilmeet ja äänensävyt.

Myönteiset kokemukset vuorovaikutuksesta tukevat kielen kehitystä. Lapsen halu olla vuorovaikutuksessa lisää hänen pyrkimyksiään käyttää kieltä.

0–3 -vuotiaiden kielen kehityksen tukeminen

0—6 kk

Juttele lapselle paljon ja ota katsekontaktia. Selitä tapahtumia, tulkitse lapsen viestejä ja tauota puhettasi aivan kuin lapsi vastaisi. Laula ja lue satuja.

6—8 kk

Vastaa lapsen jokelteluun kuin oikeaan puheeseen. Juttele lapselle hänen havainnoistaan ympäristöstä ja nimeä lapselle arkisia esineitä. Leiki lapsen kanssa lorutteluleikkejä.

8—12 kk

Tulkitse ja sanallista lapsen eleitä.

12—18 kk

Nimetkää yhdessä leluja, esineitä ja kehonosia. Iloitse lapsen oppimista uusista sanoista.

0–3-vuotiaiden kielen kehityksen tukeminen

1,5 v—2 v

Rohkaise lasta puhumaan. Anna lapselle aikaa vastata ja puhua omassa tahdissaan. Älä korjaa virheitä, mutta anna oikeanlaista mallia toistamalla lapsen puhetta. Lapsen kanssa voi harjoitella erilaisten äänien tunnistamista. Kielenkehitystä edistää lapsen kokemus kuulluksi tulemisesta.

2—3 v

Harjoittele lapsen kanssa kohteliaita käytöstapoja ja keskustelutaitoja. Pohtikaa ja nimetkää tunteita yhdessä. Harjoitelkaa esimerkiksi lelujen luokittelua. Miettikää yhdessä erilaisten esineiden sijaintia suhteessa toisiin esineisiin. Käytä tarkkaa kieltä ja välttä puheessasi kolmatta persoonaa.

3 v

Vertailkaa yhdessä esineiden ominaisuuksia. Kannusta lasta kertomaan tarinoita ja käyttämään kertomuksessaan ajankäsitteitä (esimerkiksi eilen, huomenna).

Kielenkehitysbingo

Nimeä tunteita	Kerro mitä olet tekemässä	Hassuttele lapsen kanssa	Älä korjaa virheitä, mutta toista lapsen puhe oikein	Toista lapsen puhe ja lisää siihen uusi sana
Vastaa kokonaisilla lauseilla lapsen kysymyksiin	Kysy avoimia kysymyksiä, joihin ei voi vastata kyllä tai ei	Käytä monipuolista, vaihtelevaa kieltä	Puhu rauhallisesti ja lyhyesti	Anna kahdenkeskistä aikaa ja yhteisiä hetkiä
Ole kiinnostunut lapsen kertomasta ja esitä kysymyksiä	Anna lapselle mahdollisuus vastata	VAPAA	Sanallista lapsen käyttämiä eleitä	Harjoittele lasten kanssa uusi laulu
Lue satu tai loruttele lasten kanssa	Äännä selkeästi	Nimeä kehonosia kun puet lasta	Huomaa lapsen kehitys: iloitse esimerkiksi uudesta opitusta sanasta	Anna lapselle yksinkertaisia, mutta rutiineista poikkeavia toimintaohjeita
Muistele lasten kanssa mitä eilen tapahtui	Ota katsekontakti, kun puhut lapselle	Lajittele lasten kanssa leluja tai tavaroita	Kerro mitä lapsi on tekemässä	Käytä lasten kanssa mobiililaitetta keskustellen

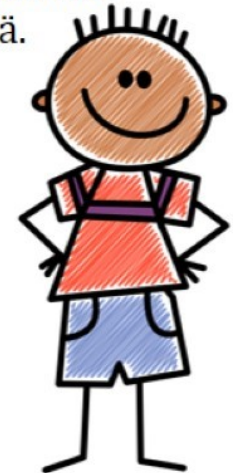
Bingossa on esimerkkejä erilaisista kielen kehitystä tukevista toimintatavoista. Sitä voi esimerkiksi käyttää reflektoinnin tukena.

Bingon voi laminoida ja täyttää poispyyhittävällä tussilla, jolloin samaa alustaa voi käyttää useamman kerran.

Mobiililaitteiden käyttö kielen kehityksen tukemisessa

- Mobiililaitteet ovat nykyään osa lasten arkea.
- Leikillisuus on tärkeää mobiililaitteiden käytössä.
 - Mobiililaitteet on lapsille lelu, joka voi olla aina saatavilla otettavaksi leikkiin mukaan
- Mobiililaitteet tarjoavat paljon mahdollisuuksia lasten kielenkehityksen tukemiseen.
- Pelien ja muiden sovellusten lisäksi videoiden ja kuvien katselu sekä äänisatujen kuuntelu tukevat kielenkehitystä.
- Mobiililaitteiden käyttö tukee kielen kehitystä, kun niitä käytetään vuorovaikutteisesti.
 - Käytä mobiililaitetta yhdessä lapsen kanssa ja keskustele samalla. Kuvaile tapahtumia ja esitä kysymyksiä. Rohkaise ja kannusta.
 - Jälkikäteen voi vielä jutella pelin herättämistä ajatuksista.
(Mikä oli hauskaa?
Mitä teit mieluiten?
Oliko joku jännittävää?
Miltä pelaaminen tuntui?)

Sivustoja

• Oppi ja Ilo

- <https://www.oppijailo.fi/lapsille-nuorille/>
- Useita 1–3-vuotiaille sopivia pelejä, joita voi käyttää nimeämisen, tunnistamisen, vertailun ja lukukäsitteiden harjoitteluun

• Papunet

- <https://www.papunet.net/>
- Pelisivuilla on paljon erilaisia kielenkehitystä tukevia toimintoja
 - Tehtävät-sivulta löytyy mm. erilaisia sanatehtäviä.
 - Tietoa ja tarinoita -sivulta löytyy ääneen luettuja, kuvallisia tarinoita.
- Kuvasivuilta löytyy valmiiksi kuvitettuja satuja, loruja ja lauluja.
- Kuvapankissa on kuvia, joita voi käyttää tukemassa puhetta.
 - Puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä, kuten kuvia ja tukiviittomia, voi käyttää kaikkien pienten lasten kanssa ennakoinnin ja jäsentämisen tukena.
 - Otettaessa kuvat käyttöön, niiden käyttöä mallinnetaan lapsille ja kerrotaan, mitä eri kuvat tarkoittavat.

• Viitottu rakkaus

- <https://www.viitotturakkaus.fi/>
- Kuvallisia tarinoita vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen
- Erilaisia kommunikaatiotauluja itseilmaisuun tueksi

• Iltasatu

- <https://www.iltasatu.org>
- Sivustolle on koottu tekijänoikeuksista vapautuneita satuja ja uusien lasten satujen kirjoittajien satuja.
- Osassa satuja ikäsuositus on 4+, mutta on myös pienemmille sopivia satuja.

Sovelluksia

- **Kapun metsä**
 - kerrontataidot
- **Lolan aakkosjuna**
 - Pelissä voi harjoitella kirjaimien ja äänteiden tunnistusta.
 - Mahdollista valita kolmesta eri vaikeustasosta
 - Sopii n. 2–3 vuotiaasta eteenpäin
 - Lolan ABC-juhlat sopii lapsille, joille Aakkosjuna on jo helppo.
- **Viito**
 - Kuvallisia ohjeita tukiviittomiin
- **Pixabay**
 - Hakemisto, jossa on runsaasti vapaaseen käyttöön tarkoitettuja kuvia
 - Kuvia voi käyttää esimerkiksi nimeämisen, kerrontataitojen ja äänteiden harjoitteluun.

Juttele mun kaa! -kuvakortit, ohjeet 1/2

- Juttele mun kaa! -kuvakortit on suunniteltu keskustelua varten. Tähän on kirjattu ohjeeksi joitakin ajatuksia, mutta materiaalia voi käyttää juuri itselleen sopivalla tavalla.
- Kuvia voi käyttää esimerkiksi pienryhmissä tai kahdenkeskisissä jutteluhetkissä. Kortteja voi käyttää eri tavoin, ei ole olemassa yhtä ainoaa oikeaa tapaa.
- Kuvan voi valita esimerkiksi lapsiryhmän ja tilanteen mukaan tai antaa lasten valita.
- Kuvien apukysymykset ovat suunniteltu tarvittaessa tukemaan keskustelun aloittamista ja jatkamista. Niistä voi poimia tilanteeseen ja lapsille sopivat kysymykset. Kysymyksiä ei ole välttämätöntä käyttää.
- Voit antaa lasten ohjata keskustelua. Kuuntele ja tartu lasten ajatuksiin. Voit tukea lapsen kertomuksen jatkumista esimerkiksi kysymällä tarkentavia kysymyksiä.

Juttele mun kaa! -kuvakortit, ohjeet 2/2

- Keskustelun rönsyily sekä aiheessa pysymisen harjoittelu tukevat kielen kehitystä.
- Lapsi, jolla ei ole puhuttua kieltä, voi osallistua käyttämällä esimerkiksi eleitä, äännteitä tai jokeltelua.
- Rohkaisemalla ja kannustamalla lapset saavat onnistumisen kokemuksia.
- Leikkaa kuvat ja apukysymykset irti katkoviivoja pitkin. Liimaa apukysymykset kuvien taakse.
- Kuvat voi laminoida, niin ne kestävät pidempään hyvänä.
- Lasten kanssa voi tehdä lisää erilaisia kuvakortteja keskustelun aiheiksi.

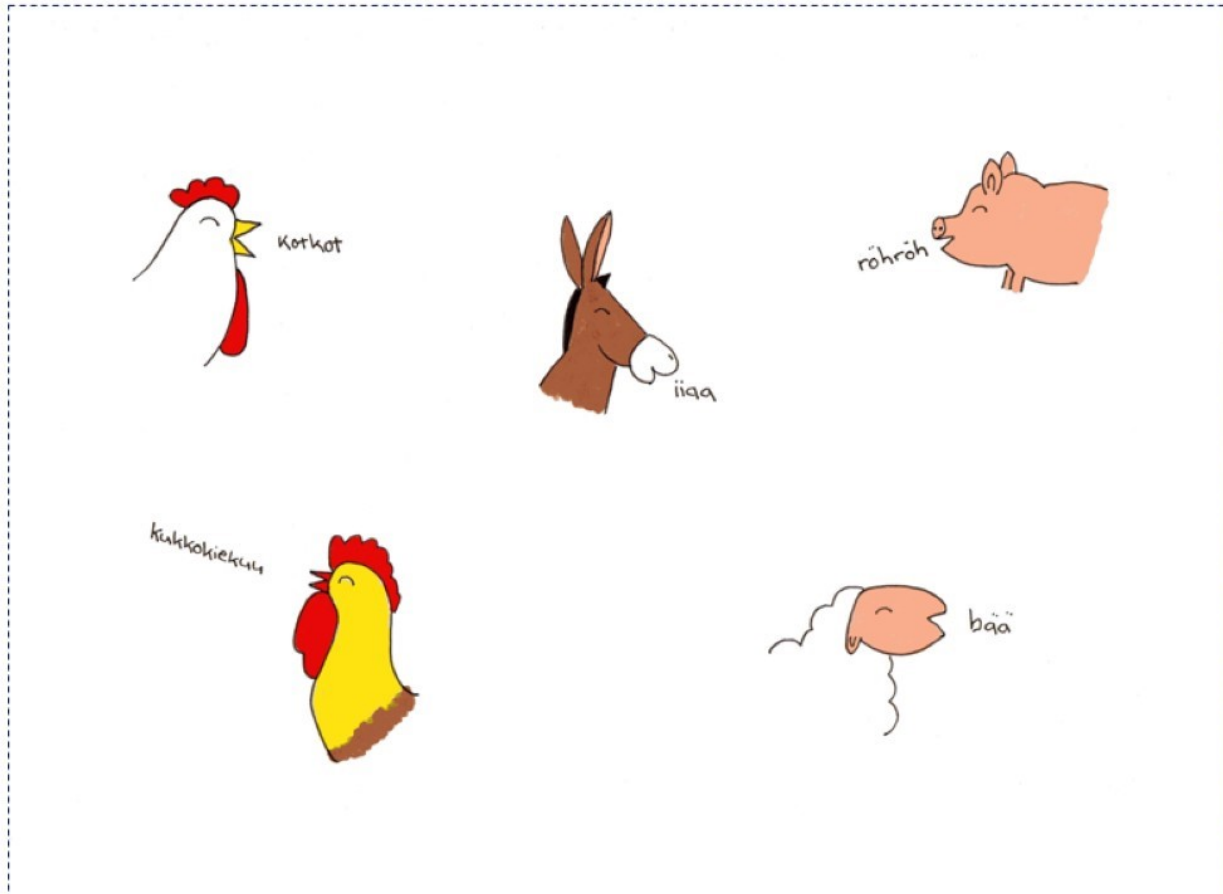

Keskustelun iloa!

Juttele mun kaa! -kuvakortit, tavoitteet

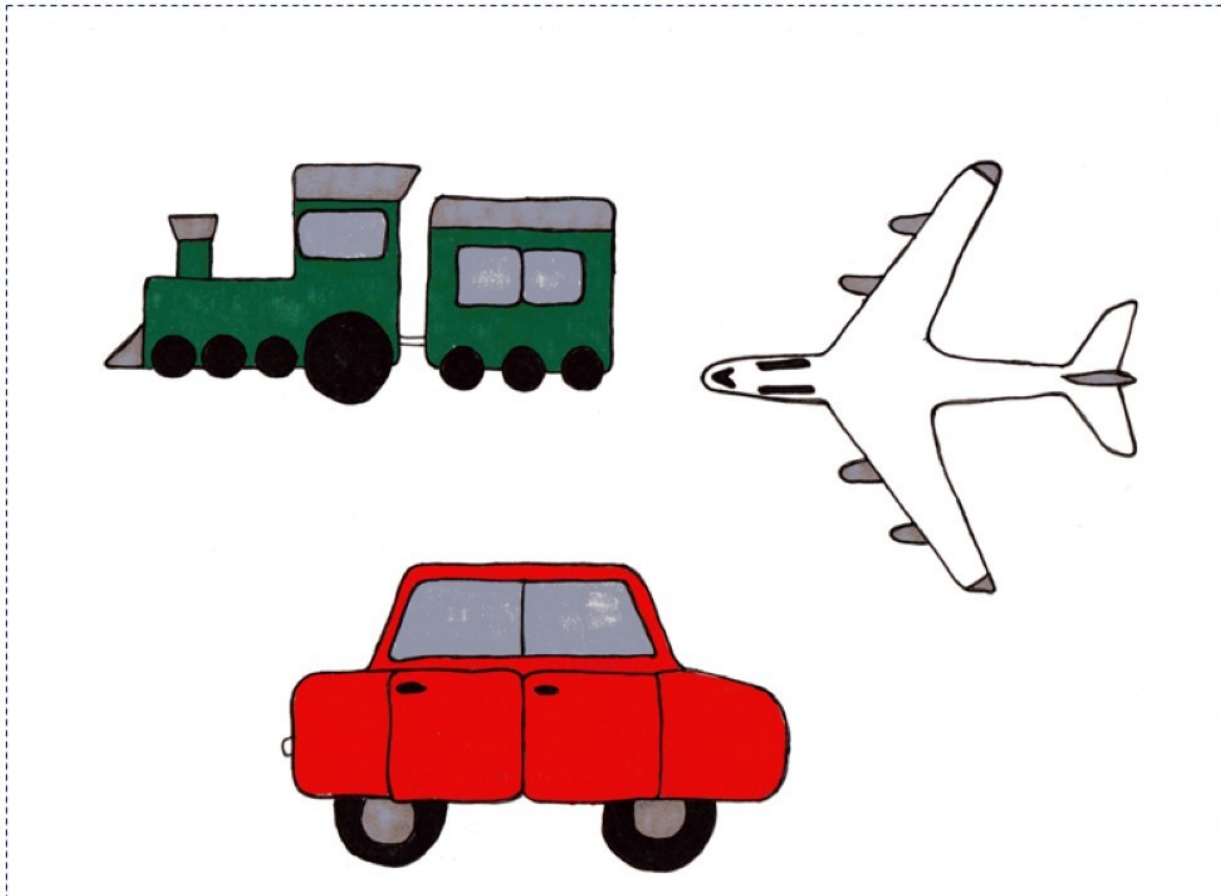
- Spontaani ja suunniteltu keskustelu edistävät yhtä lailla lasten kielen kehitystä.
- Keskustelu laajentaa lasten sanavarastoa ja tukee sanojen tuottamista sekä lauseiden muodostamista.
- Keskustellessa sanahaku ja sanojen mieleen palauttaminen saavat harjoitusta.
- Keskustelemalla lapset oppivat myös itseilmaisua, kerrontaa sekä vuorovaikutustaitoja.
- Kuvien viereen on kirjoitettu vinkkejä (+) ja kuvakohtaisia tavoitteita (•). Ne ovat ehdotuksia ja tarkoitettu vain työsi tueksi. Niitä ei siis tarvitse liimata kuvien taakse. Kuvia voi tietysti käyttää myös muilla tavoitteilla.

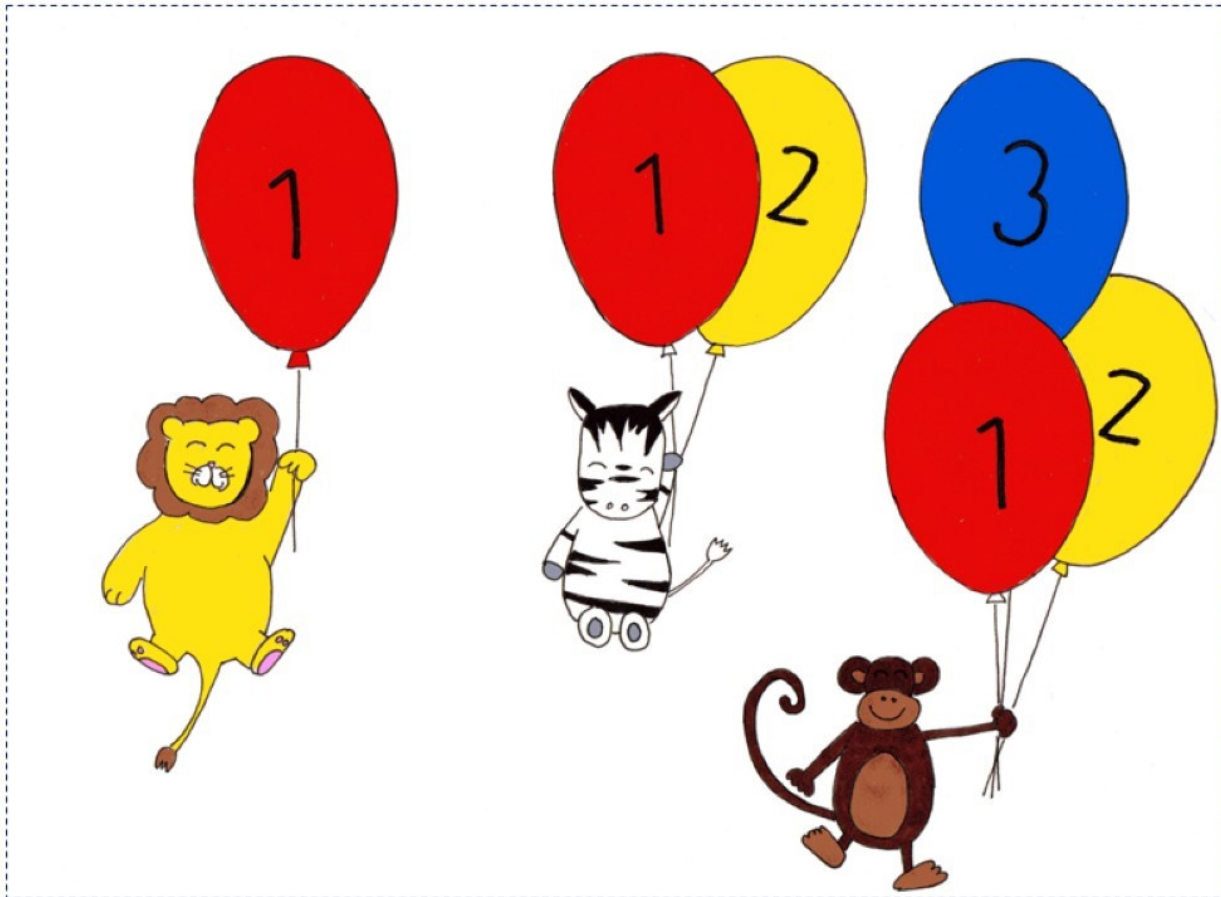
Kuva 1

- Ääntä kuvaavat sanat
- Matkiminen
- Kerrontataidot
- + Sanavarasto: pohtikaa mitä muita eläimiä maatilalla asuu ja etsikää kuvia esimerkiksi internetin hakukoneilla tai Papunetistä

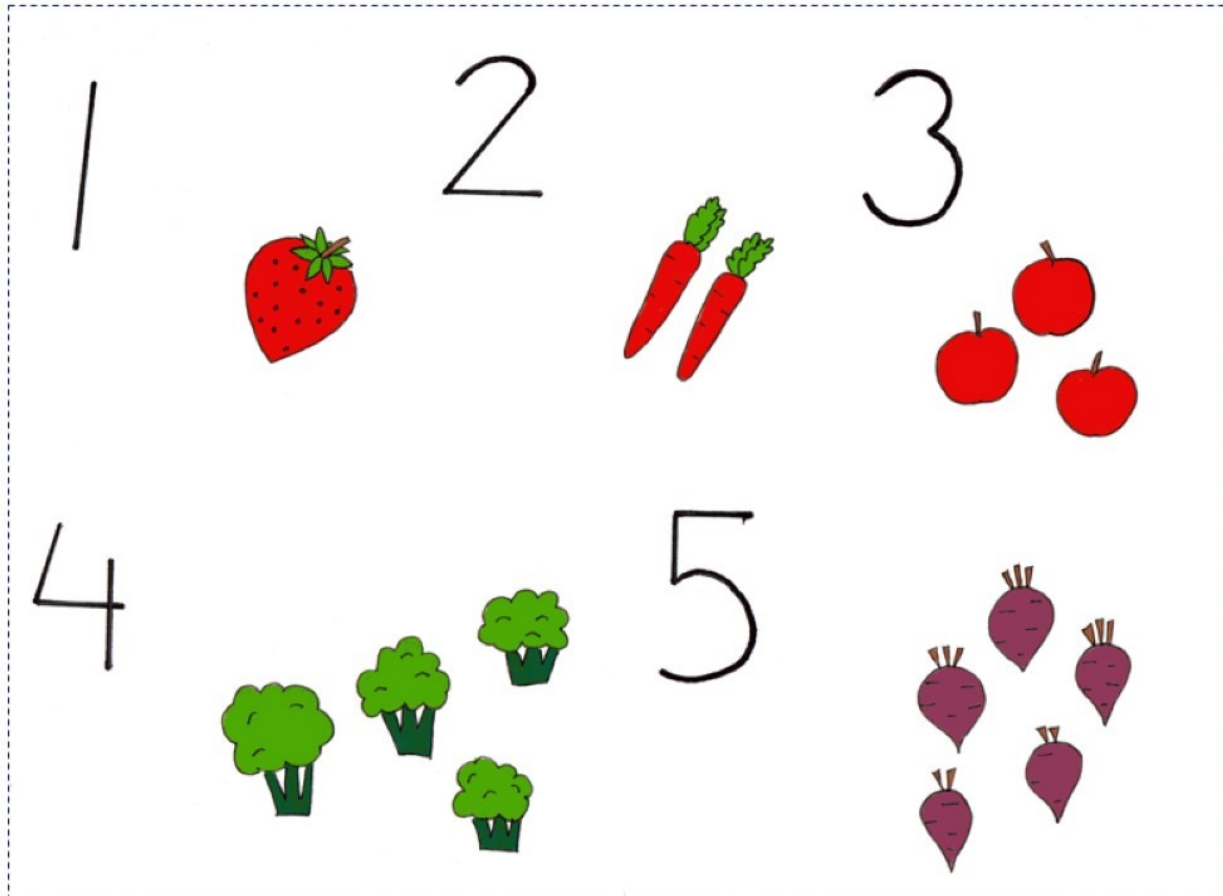
Kuva 2

- Verbien ja adjektiivien käyttö
- Kaksi- ja kolmisanaiset lauseet
- + Mitä muita ajoneuvoja on? Etsikää kuvia esimerkiksi sanomalehdistä ja nimetkää niitä. Tutustukaa erilaisten autojen nimityksiin (esim. pakettiauto, henkilöauto, maastoauto)

Kuva 3

- Päävärit
- Lukukäsitteet
1-3
- Käsitepari
totuus-satu
- Ääntä
kuvaavat
sanat

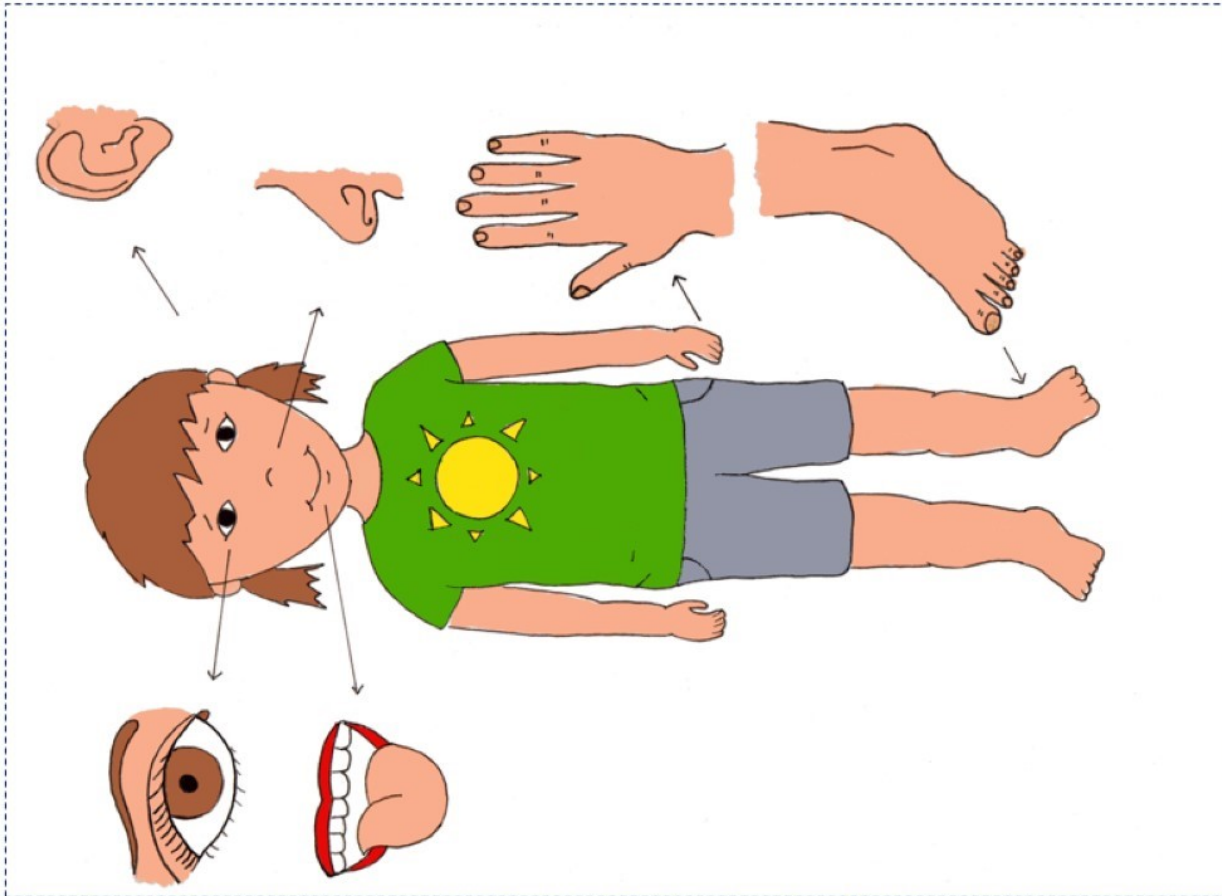
Kuva 4

- Vertailu
- Lukukäsitteet 1-5
- Ruokasanasto
- Tarkempi ilmaus
(kasvis -> juures -> porkkana)

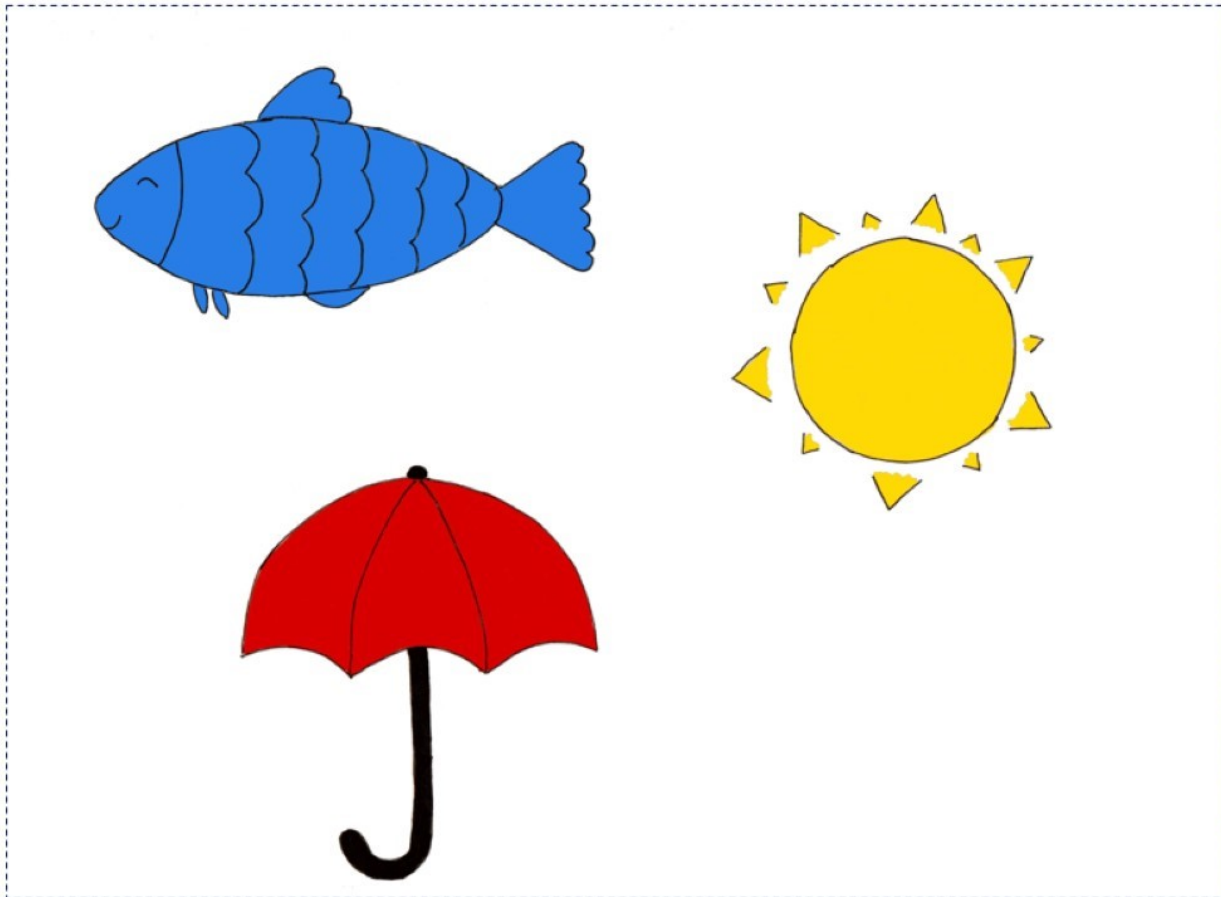
Kuva 5

- Ensimmäisiä lapsen ymmärtämiä sanoja ovat isä ja äiti
- Monelle lapselle on tärkeää jutella perheestään
- + Voit tulostaa kaksi perhekuva. Toisesta kuvasta voit leikata perheenjäsenet erilleen. Yksittäisten perheenjäsenten kuvien avulla voit muokata perhekuvan vastaamaan lapsen omaa perhettä

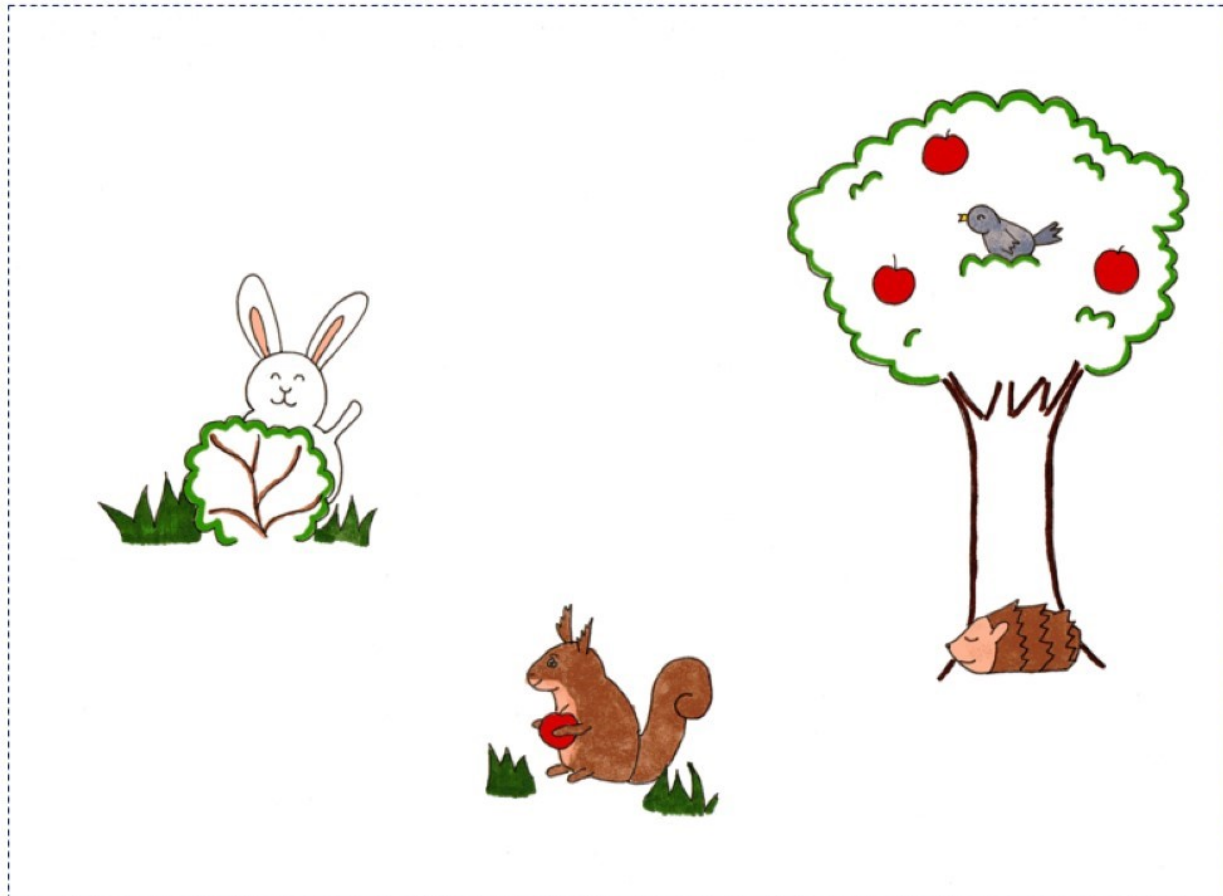
Kuva 6

- Tärkeimmät kehonosat (esim. pää, käsi, jalka, maha)
- Tarkemmat kehonosat (esim. ripset, pohje, kämmen, olkapää)
- Aistit

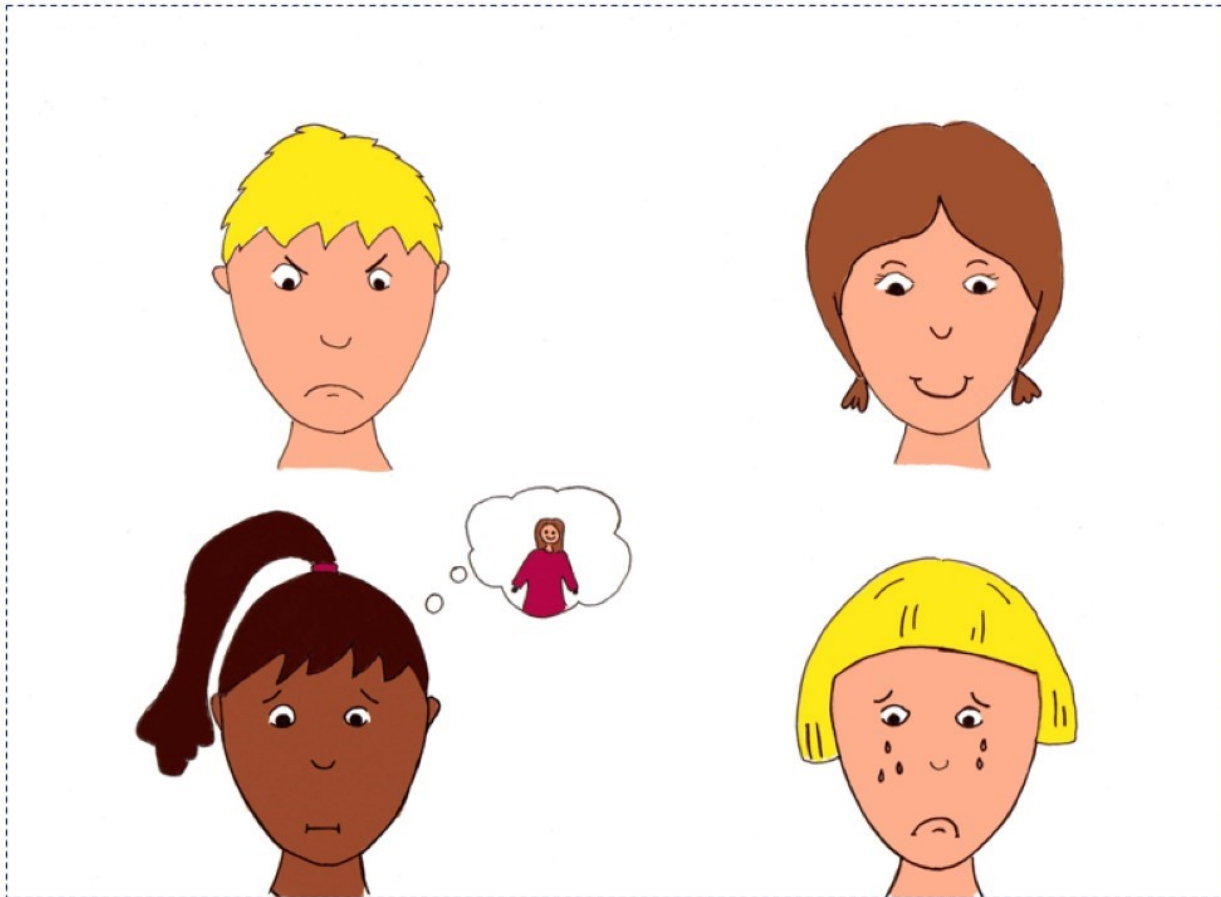
Kuva 7

- Päävärit
- Osoittamiseleet
- + Kerää punaisia, sinisiä ja keltaisia tavaroita, esimerkiksi helmiä, dubloja tai muita leluja. Pyydä lapsia lajittelemaan tavarat värien mukaan

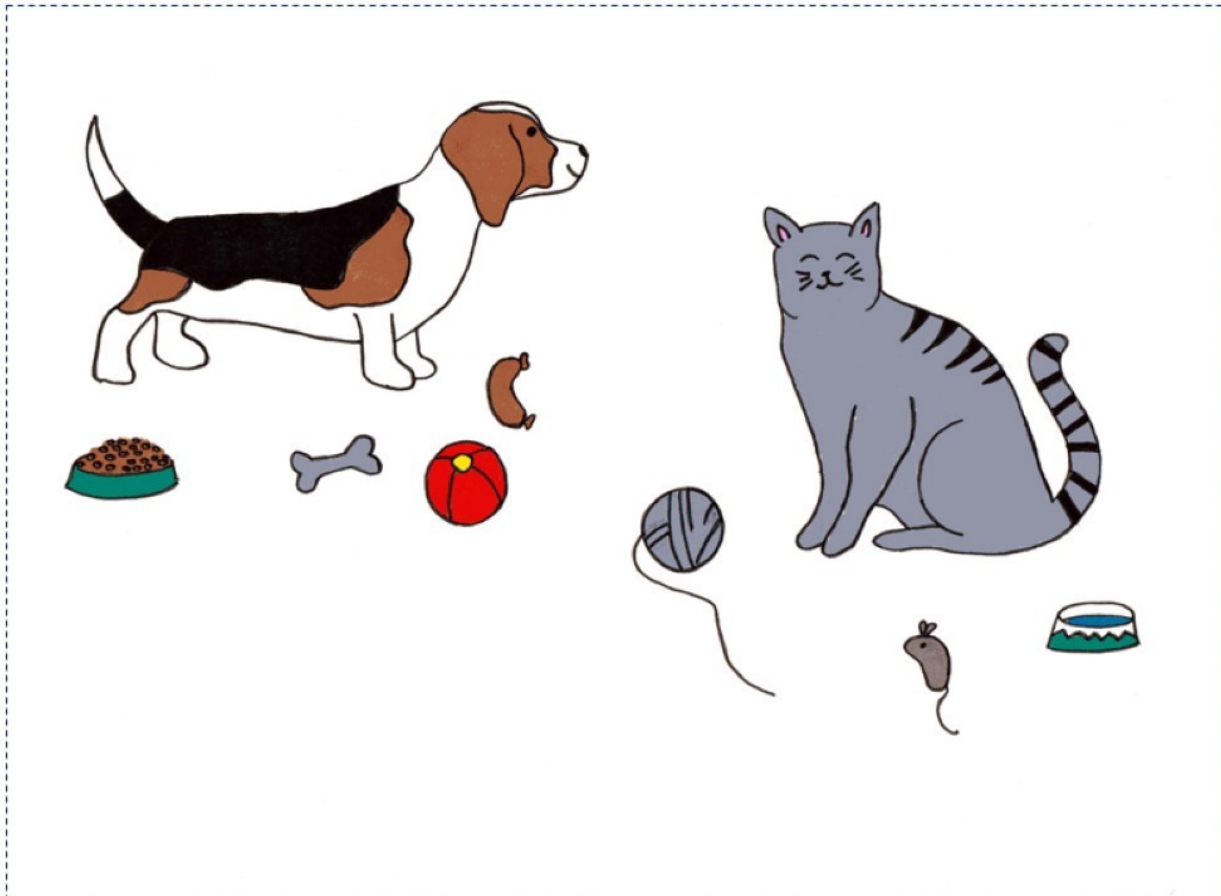
Kuva 8

- Kaksi- ja kolmisanaisten lauseiden muodostaminen
- Kerronta
- Luontosanasto

Kuva 9

- Tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen
- Vuorovaikutustaidot (Miltä kaverista tuntuu jos en kuuntele tai puhun päälle? Miltä kaverista tuntuu jos nauretaan yhdessä?)
- + Sanoita lapsen tunteita arjessa erilaisissa tilanteissa. Esimerkiksi "ymmärrän, että sinua suututtaa, koska...", "tiedän, että sinulla on ikävä äitiä, mutta...", "sinua itkettää, koska..."

Kuva 10

- Ääntä kuvailevat sanat
- Omistuslauseet

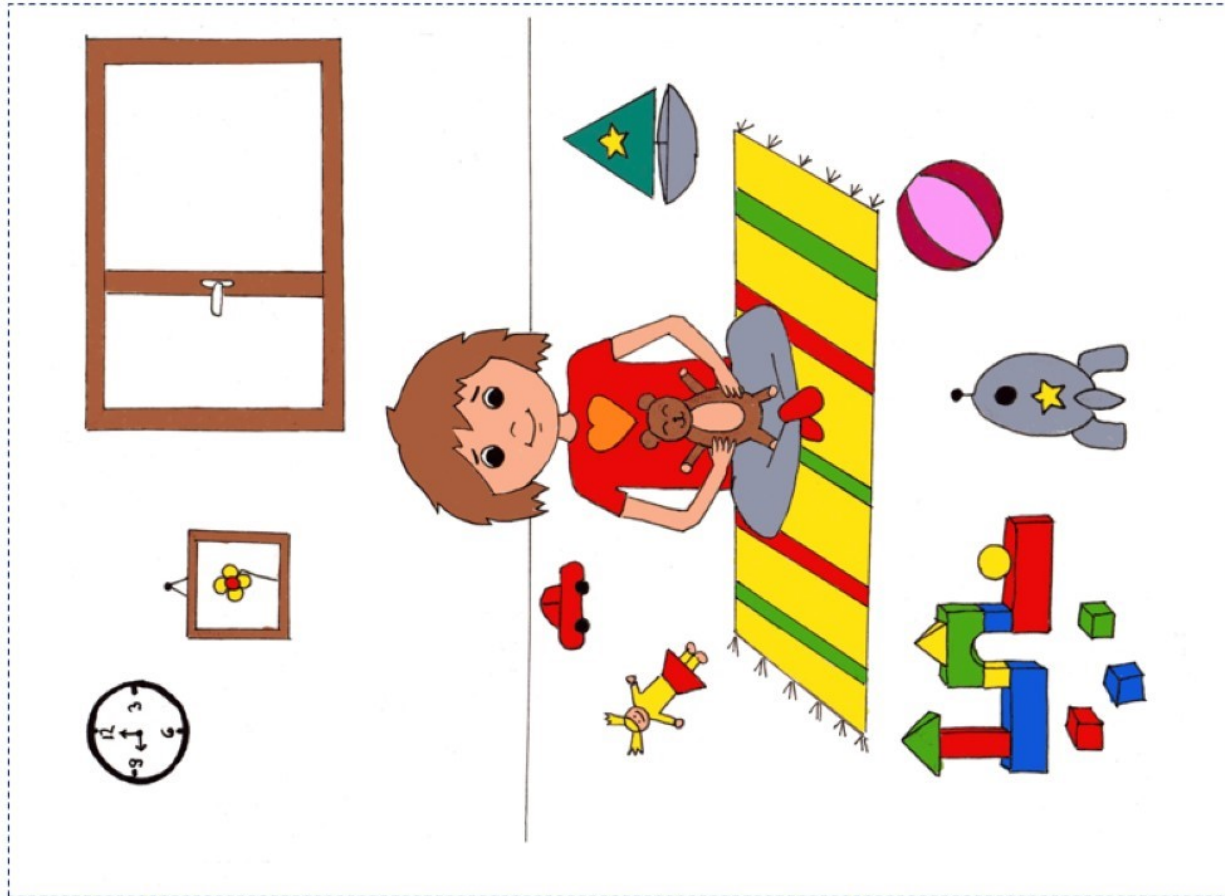
Kuva 11

- Sijaintikäsitteet (alla, päällä, edessä, takana)
- + Voit havainnollistaa sijaintikäsitteitä myös esimerkiksi lelun ja laatikon avulla. Laita lelu laatikon päälle/alle/taakse/eteen ja pyydä lapsia pohtimaan, missä lelu tällä hetkellä on

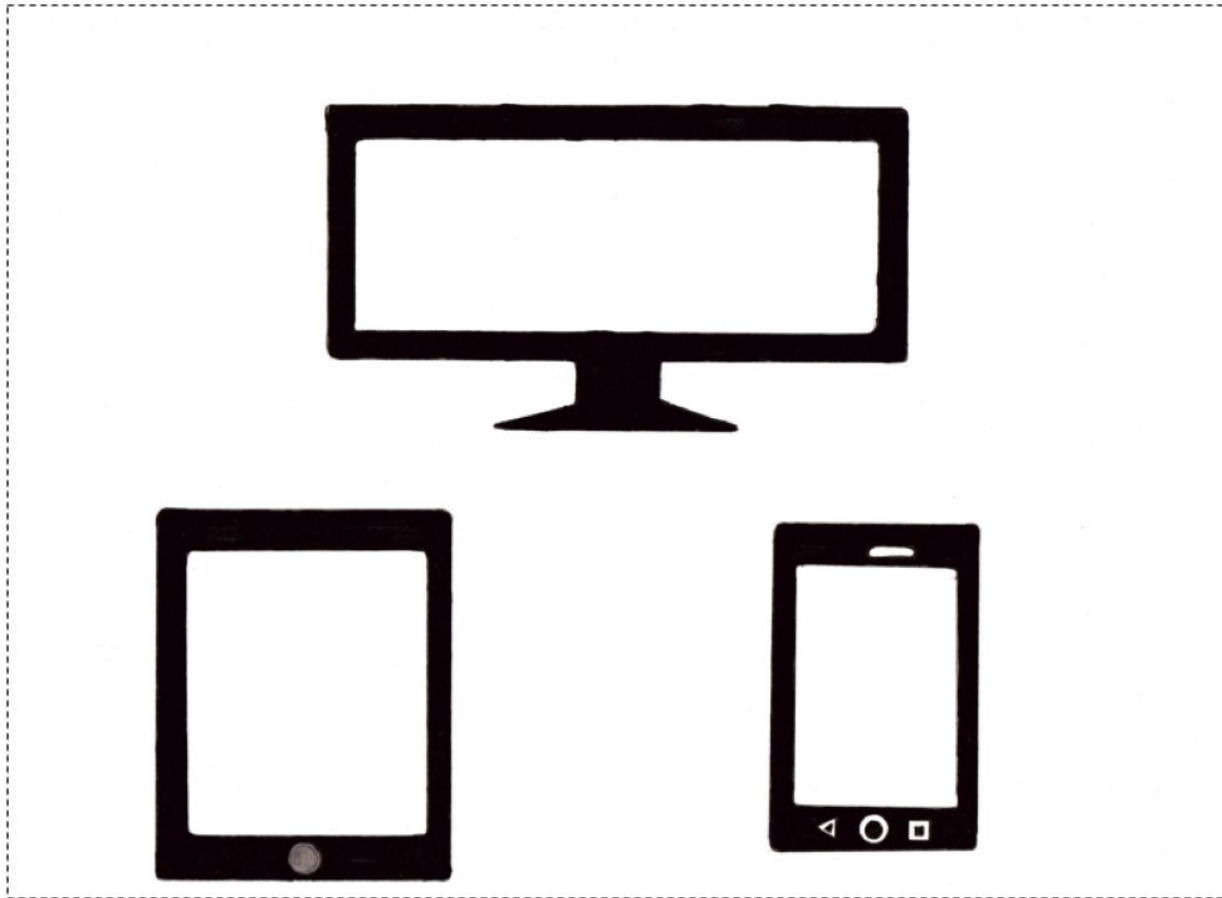
Kuva 12

- Vaatesanasto
- Käsiteparit märkäkuiva ja likainen-puhdas

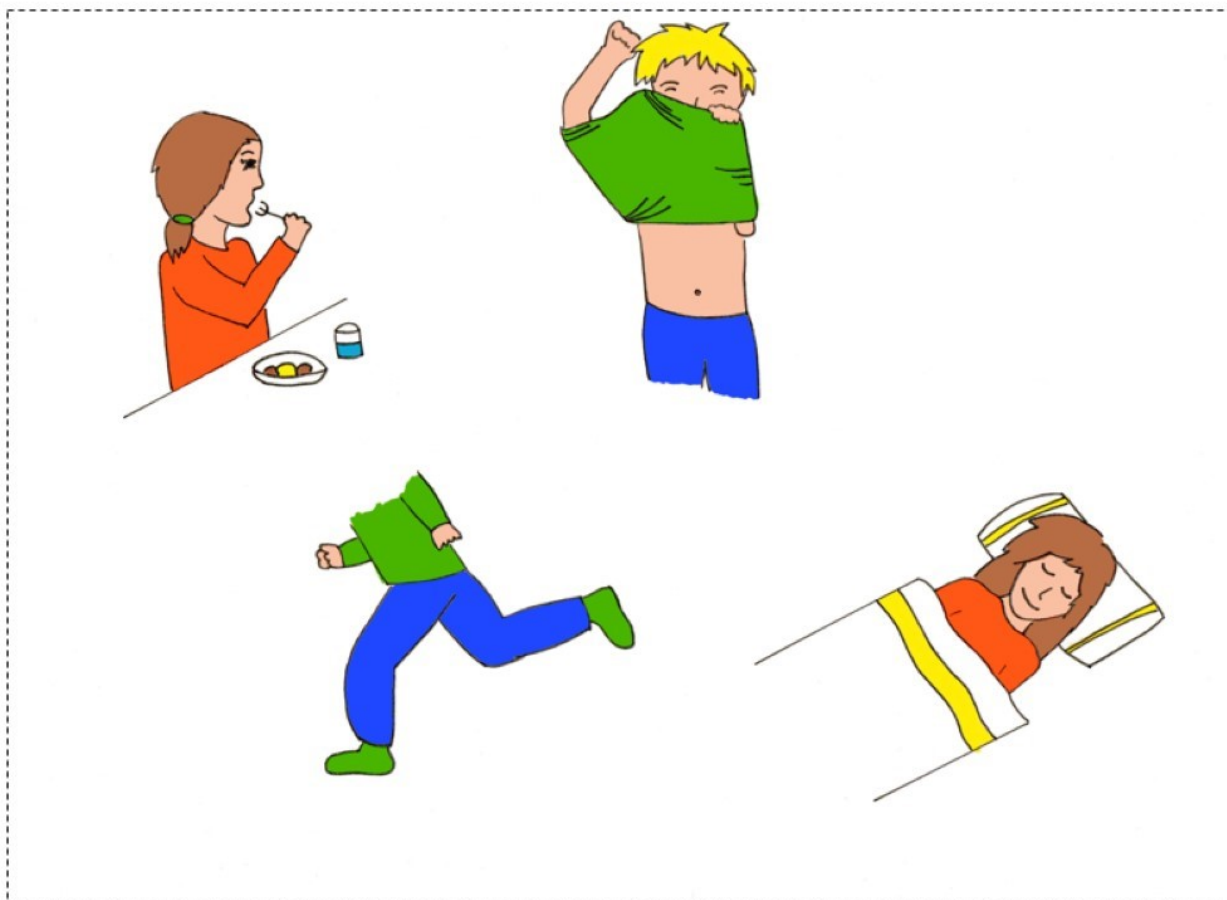
Kuva 13

- Muotojen tunnistaminen ja nimeäminen (suorakulmio, ympyrä, neliö, pallo, kolmio, tähti, sydän, soikio)
- Lelujen tunnistaminen ja nimeäminen

Kuva 14

- Mediasanasto, mediavälineet, lasten kokemukset mediasta

Kuva 15

- Verbit

Apukysymykset

Kuva 1

Missä on possu/kukko/kana/lammas/aasi?
 Mikä tämä on (possu/kukko/kana/lammas/aasi)?
 Miten possu/kukko/kana/lammas/aasi äänтелеe?

Missä eläimet asuvat?
 Oletko nähnyt näitä eläimiä? Missä?
 Oletko käynyt maatilalla? Mitä näit siellä?
 Mitä muita eläimiä tiedät?

Mitä ruokaa lehmästä/kanasta/possusta saadaan?
 Mitä maidosta voidaan tehdä? Oletko maistanut
 niitä? Tykkäsitkö?

Kuva 2

Missä on auto/juna/lentokone?
 Mitä tässä kuvassa on?
 Millainen ääni autosta/lentokoneesta/junasta tulee?

Mitä muita kulkuneuvoja tiedät?
 Mitä osia autossa/junassa/lentokoneessa on?
 Oletko matkustanut autolla/junalla/lentokoneella?
 Oletko nähnyt auton/junan/lentokoneen? Missä?

Mitä autolla/junalla/lentokoneella voi tehdä?
 Minne autolla/junalla/lentokoneella voi mennä?

Apukysymykset

Kuva 3

Missä on leijona/seepra/apina?

Mikä tämä on (leijona/seepra/apina)?

Miten leijona/seepra/apina äänтелеe?

Minkä värinen pallo leijonalla/seepralla/apinalla on?

Monta palloa leijonalla/seepralla/apinalla on?

Kenellä on eniten/vähiten palloja?

Minkä ikäinen olet? Millä eläimellä on saman verran palloja?

Voiko ilmapallolla oikeasti lentää? Onkohan se satua?

Voiko ihminen lentää? Miten/millä?

Kuva 4

Missä on

mansikka/porkkana/omena/parsakaali/punajuuri?

Mikä tämä on (mansikka/...)?

Mikä näistä on marja/juures/hedelmä/vihannes?

Tiedätkö muita marjoja/...)?

Montako mansikkaa/... kuvassa on?

Mitä on paljon, mitä vähän? Mitä on eniten, entä vähiten?

Oletko syönyt marjoja/...?

Mistä marjasta/... pidät eniten? Entä vähiten?

Oletko kasvattanut/poiminut/kerännyt kasviksia?

Apukysymykset

Kuva 5

Keitä kuvassa on?

Mitähän perhe tarkoittaa?

Keitä sinun perheeseen kuuluu?

Missä teidän perhe asuu?

Millainen koti teillä on?

Millainen sinun äiti/isä/sisarus on?

Mitä teit eilen äidin/isän/sisaruksen kanssa?

Kuva 6

Pyydä lapsia nimeämään erilaisia kehonosia. Laajenna sanavarastoa nimeämällä niitä osia, joita lapset eivät mainitse. Pyydä lapsia näyttämään kehonosat itsestään ja/tai kaveristaan. Voitte myös kokeilla, onko helppoa vai vaikeaa liikuttaa kyseistä kehonosaa.

Mitähän tällä (käsi/jalka/sormi/nenä..) voi tehdä?

Millä

maistetaan/haistetaan/nähdään/kuullaan/tunnetaan? (Nimeä nämä asiat aisteiksi)

Mihin tarvitsemme aisteja?

Onkohan eläimillä aisteja?

Laittakaa silmät/... kiinni. Miltä tuntuu kun ei näe/kuule/haista mitään?

Apukysymykset

Kuva 7

Minkä värinen tämä on?

Mikä näistä on sininen/punainen/keltainen?

Minkä värinen kala/aurinko/sateenvarjo on?

Kenellä on päällä sinistä/punaista/keltaista?

Näytä, löydätkö täältä jotain
punaista/sinistä/keltaista?

Mistä väristä tykkäät eniten?

Kuva 8

Mitä eläimiä kuvassa on?

Missä on pupu/siili/orava/lintu?

Missä on puu/omena/pensas?

Missä eläimet asuvat?

Mitä muita eläimiä olet nähnyt?

Oletko käynyt metsässä?

Mitä näit siellä?

Mitä pupu/orava/siili/lintu tekee?

Apukysymykset

Kuva 9

Miltä hänestä tuntuu?
Miltä sinusta tuntuu nyt?
Miten näytät iloiselta/surulliselta/iloiselta?

Missä ilo/suru/ikävä/viha tuntuu?

Miloin olet iloinen/...?
Onko sinulla ollut ikävä?

Keskustelkaa erilaisista vuorovaikutustilanteista ja miltä niissä tuntuu. Esimerkiksi miltä tuntuu kun kaveri ottaa lelun kädestä, mitä voi sanoa kun kaveri antaa lelun, miten kaverin kanssa sovitellaan riita, miltä tuntuu kun kaveri ei halua leikkiä/haluaa leikkiä?

Kuva 10

Missä on kissa/koira?
Mikä tämä on (kissa/koira)?
Miten koira/kissa ääntelee?

Mitä nämä esineet ovat (kipot, lelut)?
Mihin tämä on tarkoitettu (ruoka- ja vesikuppi)?
Mitä kissa/koira tekee näillä (lelut, herkut)?

Onko sinun perheellä lemmikkiä?
Mikä lemmikki sinulla/kaverilla/sukulaisillasi on?
Mitä sinä teet lemmikin kanssa?

Apukysymykset

Kuva 11

Mitä kuvassa on?

Kuvaan on piilotettu punaisia palloja. Näytä, missä pallot ovat?

Oletko käynyt leikkimässä leikkipuistossa? Kenen kanssa?

Mitä leikit mieluiten puistossa?

Mitä muuta puistossa voi tehdä?

Kuvaan on piilotettu punaisia palloja. Näetkö ne? Kerro, missä pallot ovat? (Keinun alla, liukumäen päällä, hiekkalaatikon edessä, keinulaudan takana)

Kuva 12

Missä on paita/housut/sukat/pikkuhousut/hame?

Mikä tämä on (paita/...)?

Näytä, missä on sinun paita/..?

Minkä värisiä vaatteita kuvassa on?

Minkä värisiä vaatteita sinulla/kaverilla on päällä?

Milloin vaatteet viedään pyykkikoriin?

Mitä pesukone tekee vaatteille?

Oletko sinä auttanut pyykin pesussa?

Mitä muita kotitöitä kotona tehdään?

Apukysymykset

Kuva 13

Missä on vene/auto/palikoita ym?
Mikä tämä on? Näytä kuvasta eri leluja
ja nimetkää niitä yhdessä.

Millä sinä tykkäät leikkiä?
Mikä on lempilelusi?
Mitä luulet, mikä voisi olla kuvan tytön
lempilelu?

Kuvassa on paljon erilaisia muotoja.
Muotoja ovat esimerkiksi kolmio ja
ympyrä. Mitä muotoja sinä näet
kuvassa?
Mikä tämä muoto on? (Kuvasta löytyy
tähti, sydän, ympyrä, neliö,
suorakulmio, suunnikas, ellipsi ja
kolmio)

Kuva 14

Mitä kuvassa on?
Missä on puhelin/tablettitietokone/televisio?

Oletko käyttänyt
puhelinta/tablettitietokonetta/televisiota?
Mitä puhelimella/tablettitietokoneella/televisiolla
voi tehdä?

Leikitäänkö että soitetaan puhelimella? Kenelle
soitat? Mitä sanot?
Mikä on sinun lempiohjelmasi televisiosta?

Apukysymykset

Kuva 15

Missä on lapsi joka syö/juoksee/nukkuu/pukee tai riisuu?

Mitä sinä söit viimeksi?

Osaatko pukea paidan itse?

Nukuitko hyvin päiväunilla/viime yönä?

Mitä tämä lapsi tekee?

Voitte lisäksi keskustella, mitä kaikkea muuta kuvan asioiden lisäksi lapset osaavatkaan tehdä.

Lähteet

Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T., & Ketonen, R. (2014) (toim.) *Joko se puhuu?*
Jyväskylä: Ps-Kustannus

Kunnari, S. & Savinainen-Makkonen, T. (toim.). (2012). *Pienten sanat.*
Jyväskylä: Ps-Kustannus

Launonen, K. (2007). *Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin.*
Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Hakamo, M.-L. (2011). *Puhekuplia.* Helsinki: Lasten keskus

Irisvik, S. & Utriainen, J. (2018). *Kuinka kasvattaa diginatiivi?*
Helsinki: Kustantamo S & S

Sintonen, S., Ohls, O., Kumpulainen, K. & Lipponen, L. (2015). *Mobiilioppiminen ja leikkivä lapsi. Helsingin yliopisto, opettajankoulutuslaitos.* Verkkojulkaisu.

Woolfson, R. (2003). *Pienten puhetta.* Helsinki: Otava

